

แผนพัฒนาการเกษตร

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
กันยายน ๒๕๕๙

คำนำ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ได้จัดทำแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ซึ่งเป็นภารกิจตามพระราชบัญญัติเศรษฐกิจการเกษตร พ.ศ. ๒๕๒๒ โดยมีการระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม เกษตรกร สถาบันการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค และเมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๙ คณะกรรมการนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธาน ผู้แทนกระทรวงที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร เป็นกรรมการ ได้ให้ความเห็นชอบต่อแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)

แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) เป็นส่วนหนึ่งของแผนยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) ถือเป็นกรอบแนวทางสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาภาคการเกษตรในระยะ ๕ ปีแรก (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) และนโยบายรัฐบาล ภายใต้วิสัยทัศน์ “ภาคเกษตรก้าวไกลด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ตลาดนำการผลิต ชีวิตเกษตรกรมีคุณภาพ ทรัพยากรการเกษตรมีความสมดุลและยั่งยืน” ครอบคลุมการพัฒนาภาคการเกษตรใน ๕ ด้าน ประกอบด้วย การสร้างความเข้มแข็งให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน และการพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ โดยมีกระบวนการขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติ ผ่านกลไกขับเคลื่อนในระดับนโยบาย ยุทธศาสตร์ และหน่วยปฏิบัติ ที่จะช่วยกำกับให้ทุกหน่วยงานจัดทำแผนงาน / โครงการสำคัญที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนา ภายใต้แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) รวมทั้งติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนงาน / โครงการสำคัญดังกล่าวให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ได้ในท้ายที่สุด

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

กันยายน ๒๕๕๙

สรุปสาระสำคัญ
แผนพัฒนาการเกษตร
ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)

ภาคการเกษตรของไทยเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ เป็นรากฐานของการสร้างความมั่นคงทางอาหารของประเทศและของโลก ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในภาคการผลิตทางการเกษตร เมื่อพิจารณาอัตราการเจริญเติบโตของภาคเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๗ พบว่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรขยายตัวเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ ๓.๙๔ ต่อปี และในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๑ อัตราการเติบโตของภาคเกษตร มีแนวโน้มชะลอลดลงเรื่อยๆ จนกระทั่งในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑^๑ ภาคการเกษตรขยายตัวเพียงร้อยละ ๐.๑๐ ต่อปี เนื่องจากได้รับผลกระทบจากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ และภัยธรรมชาติที่ค่อนข้างรุนแรง อย่างไรก็ตาม ภาคเกษตรยังคงมีบทบาทสำคัญกับการพัฒนาประเทศในหลายมิติ เนื่องจากการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์สามารถสร้างรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศเป็นมูลค่าสูงในแต่ละปี และเมื่อพิจารณาสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (ณ ราคาประจำปี) พบว่า มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ มีสัดส่วนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ ๑๑.๐๕ เพิ่มขึ้นจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๗ ซึ่งมีสัดส่วนเฉลี่ยร้อยละ ๘.๙๘ ทั้งนี้ การพัฒนาภาคเกษตรในอนาคตต้องเผชิญกับบริบทการเปลี่ยนแปลงจากความเปราะบางหรือความผันผวนของเศรษฐกิจโลกที่จะส่งผลกระทบต่อภาคการเกษตรของประเทศ รวมถึงกฎกติกาการค้าใหม่ของโลก การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่างๆ ของโลก ปัญหาภายในประเทศ บางประการที่เป็นข้อจำกัดสำคัญต่อการพัฒนาการเกษตรของประเทศ แนวโน้มการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง และการพัฒนาในระดับภูมิภาคต่างๆ จำเป็นต้องมีการเตรียมการเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การกำหนดกรอบแนวคิดและทิศทางการพัฒนาของแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ได้เน้นความต่อเนื่องกับแผนที่ผ่านมา โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเกษตรกรให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาอย่างสมดุล มีการรวมกลุ่มเป็นสถาบันเกษตรกรในชุมชนต่าง ๆ เพื่อผลักดันให้สามารถดำเนินงานในรูปแบบของธุรกิจเกษตรที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ มาขยายผลและประยุกต์ใช้อย่างต่อเนื่อง การพัฒนาการเกษตรในระยะต่อไป ถือเป็นก้าวสำคัญของการพัฒนาประเทศจากวิถีการทำเกษตรแบบดั้งเดิมไปสู่การบริหารจัดการการเกษตรแบบสมัยใหม่ โดยอาศัยเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาสนับสนุนการผลิต

^๑ ข้อมูลเฉลี่ย ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๘

สินค้าเกษตร ซึ่งถือเป็นการขับเคลื่อนในช่วง ๕ ปีแรก (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) ของยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) และการพัฒนาประเทศภายใต้นโยบายไทยแลนด์ ๔.๐

ดังนั้น การพัฒนาการเกษตรภายใต้แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) จะเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านที่สำคัญในระยะ ๕ ปีแรก ของยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) โดยมีการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมาย ดังนี้

วิสัยทัศน์ คือ “ภาคเกษตรก้าวไกลด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ตลาดนำการผลิต ชีวิตเกษตรกรมีคุณภาพ ทรัพยากรการเกษตรมีความสมดุลและยั่งยืน”

เป้าหมาย

๑. ความผลึกของเกษตรกรเพิ่มขึ้นอยู่ที่ระดับ ๘๕ ในปี ๒๕๖๔
๒. เกษตรกรมีรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรเพิ่มขึ้นเป็น ๕๙,๕๖๐ บาทต่อครัวเรือน ในปี ๒๕๖๔
๓. เศรษฐกิจภาคเกษตรเติบโตเฉลี่ยร้อยละ ๓ ต่อปี
๔. จำนวนงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตรถูกนำไปใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้นอย่างน้อย ร้อยละ ๕ ต่อปี
๕. ทรัพยากรการเกษตรได้รับการฟื้นฟูและใช้ประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน

การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) จะสามารถบรรลุเป้าหมายได้ โดยมีการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้ มีความมั่นคงและภาคภูมิใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม รวมทั้งพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรให้เป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ต่อเนื่องมาตั้งแต่แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ – ๑๐ โดยเน้นการขยายผลการทำงานเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมด้วยการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร สร้างระบบสวัสดิการและดำเนินการปรับโครงสร้างหนี้สินให้กับเกษตรกร ส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนให้เห็นผลในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะการทำเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรอินทรีย์ ซึ่งจะช่วยเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้ของเกษตรกรสู่เกษตรกรมืออาชีพให้สามารถบริหารจัดการฟาร์มแบบครบวงจรตั้งแต่การผลิต แปรรูป และการตลาด ตลอดจนสร้างการรวมกลุ่มเกษตรกรให้เข้มแข็งและสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกร และสถาบันเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน เพื่อลดต้นทุนการผลิตและสร้างโอกาสในการแข่งขันของสินค้าเกษตร ใช้การตลาดนำการผลิตด้วยการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรในรูปแบบแปลงใหญ่ มีการบริหารจัดการร่วมกันระหว่างภาครัฐ

เกษตรกร กับภาคเอกชน เพื่อให้สินค้าเกษตรได้มาตรฐานรองรับความต้องการของตลาด ส่งเสริมการบริหารจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตร สนับสนุนการจัดการองค์ความรู้ด้านโลจิสติกส์สินค้าเกษตร และโซ่อุปทานให้กับเกษตรกร สถาบันเกษตรกร และผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร ส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรโดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างเรื่องราว (Story) ให้กับสินค้าเกษตรและชุมชน เพื่อเป็นจุดขาย สร้างความเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของสินค้าเกษตร สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์กลางและพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตร เสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืน ตลอดจนสนับสนุนการจัดการความเสี่ยงที่จะกระทบต่อพืชผลทางการเกษตร การดำเนินงานดังกล่าวควรให้ความสำคัญกับการสนับสนุนความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน กับเกษตรกร รวมถึงส่งเสริมการค้าชายแดน การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ และความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งจะเป็นส่วนสนับสนุนและสร้างผลประโยชน์ร่วมกันในการพัฒนาระดับภูมิภาค

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อพัฒนาการเกษตรของประเทศให้มีศักยภาพ ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตรอย่างต่อเนื่อง มุ่งเน้นความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนในการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนา โดยกำหนดกรอบงานวิจัยและสร้างนวัตกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศการเกษตร และสร้างการเชื่อมโยงของข้อมูลอย่างเป็นระบบ รวมถึงส่งเสริมการนำงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมมาใช้ประโยชน์ เน้นการเข้าถึงเทคโนโลยีการเกษตรของเกษตรกรรายย่อยและกลุ่มเกษตรกร เพื่อช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาภาคการเกษตรให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เป็นประเด็นสำคัญของการพัฒนาภาคเกษตรบนพื้นฐานการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยเน้นการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตรให้คงความหลากหลายทางชีวภาพ สนับสนุนกิจกรรมเกษตรเชิงอนุรักษ์เพื่อคงความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ ส่งเสริมการเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และพื้นที่ทำกินทางการเกษตร และสร้างภูมิคุ้มกันทางการเกษตรต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ เป็นการปรับกระบวนการทำงานภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน พัฒนาคู่มือการภาครัฐ และกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่องให้เป็นองค์กรที่มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ตามหลักธรรมาภิบาล รวมทั้งพัฒนากฎหมายใหม่ และปรับปรุงกฎหมายที่มีอยู่เดิมให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ จะช่วยให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน และเป็นการเตรียมความพร้อมขององค์กรให้สามารถปรับตัวและทำงานในลักษณะบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กระบวนการขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติ เป็นกลไกสำคัญของการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ โดยมีแผนงาน / โครงการสำคัญภายใต้แต่ละยุทธศาสตร์สำหรับเป็นกลไกขับเคลื่อนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาในระยะ ๕ ปีแรก ซึ่งถือเป็นการพัฒนาก้าวสำคัญที่เชื่อมต่อการพัฒนาประเทศภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) ดังนั้น หน่วยงานปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตรจำเป็นต้องนำแผนงาน / โครงการไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สรุปสาระสำคัญ	ข
ส่วนที่ ๑ สถานการณ์ด้านการเกษตร ผลการพัฒนาการเกษตร และบริบทการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนาการเกษตร	๑
๑. สถานการณ์ด้านการเกษตร	๑
๑.๑ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจการเกษตร	๒
๑.๑.๑ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP)	๒
๑.๑.๒ ผลิตภัณฑ์การผลิตรวม (Total Factor Productivity: TFP)	๔
๑.๑.๓ สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ	๕
๑.๑.๔ รายได้ รายจ่าย หนี้สิน และทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตรกร	๘
๑.๑.๕ การค้าระหว่างประเทศ และดุลการค้าภาคเกษตร	๑๑
๑.๒ ปัจจัยการผลิตทางการเกษตร	๑๔
๑.๒.๑ ที่ดินทางการเกษตร	๑๔
๑.๒.๒ แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร	๑๕
๑.๒.๓ ประชากรและแรงงานภาคเกษตร	๑๖
๑.๒.๔ แหล่งทุนของเกษตรกร	๑๙
๑.๒.๕ ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์	๒๐
๑.๒.๖ สารเคมีเกษตร	๒๒
๑.๒.๗ เครื่องจักรกลการเกษตร	๒๒
๑.๓ ผลการพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ระยะครึ่งแผน (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗)	๒๓
๑.๓.๑ ความพอใจของเกษตรกร	๒๓
๑.๓.๒ การเติบโตของเศรษฐกิจภาคเกษตร	๒๔
๑.๓.๓ ทรัพยากรการเกษตรมีความเหมาะสมต่อการผลิตทางการเกษตร	๒๔
๒. บริบทการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนาการเกษตร	๒๖
๒.๑ การเปลี่ยนแปลงระดับโลก	๒๖
๒.๑.๑ เศรษฐกิจของโลกมีความผันผวนมากขึ้น	๒๖
๒.๑.๒ กฎ กติกาด้านการค้าและการลงทุนของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป	๒๖
๒.๑.๓ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยคุกคามทางธรรมชาติที่ทวีความรุนแรงขึ้น	๒๗
๒.๑.๔ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและสังคมยุคดิจิทัล	๒๘
๒.๑.๕ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ด้านการเกษตร	๒๙
๒.๑.๖ แนวโน้มประชากรโลกเพิ่มขึ้น ทำให้ความต้องการบริโภคอาหารและพลังงานเพิ่มขึ้น	๒๙

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
๒.๒ การเปลี่ยนแปลงระดับประเทศ	๓๐
๒.๒.๑ การเปลี่ยนแปลงนโยบายของภาครัฐ	๓๐
๒.๒.๒ ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชากรภาคเกษตร	๓๐
๒.๒.๓ การขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร และการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ	๓๐
๒.๒.๔ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ	๓๑
ส่วนที่ ๒ กรอบแนวคิด และทิศทางการพัฒนาของแผนพัฒนาการเกษตร	๓๒
๑. เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาการเกษตร	๓๒
๒. แรงงานภาคการเกษตรมีแนวโน้มลดลงและการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ	๓๓
๓. การปรับตัวของเกษตรกรสู่เกษตรกรมืออาชีพ (Smart Farmer)	๓๓
๔. การส่งเสริมการทำเกษตรในรูปแบบของการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกร องค์กรเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร	๓๔
๕. การบริหารจัดการสินค้าเกษตร	๓๔
๖. มาตรฐานสินค้าเกษตร	๓๔
๗. โลจิสติกส์และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการเกษตร	๓๕
๘. ความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน	๓๖
๙. การเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	๓๖
๑๐. การวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตร รวมถึงนวัตกรรมและเทคโนโลยีการเกษตร	๓๖
๑๑. กฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเกษตร	๓๗
๑๒. ความร่วมมือและข้อตกลงระหว่างประเทศ	๓๗
๑๓. การบริหารจัดการสินค้าเกษตรเพื่อรองรับการค้าชายแดนและเขตเศรษฐกิจพิเศษ	๓๘
ส่วนที่ ๓ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตร	๓๙
ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)	๓๙
ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา	๔๐
ยุทธศาสตร์ที่ ๑ สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร	๔๓
ยุทธศาสตร์ที่ ๒ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน	๔๘
ยุทธศาสตร์ที่ ๓ เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยี และนวัตกรรม	๕๔
ยุทธศาสตร์ที่ ๔ บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน	๕๗
ยุทธศาสตร์ที่ ๕ พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ	๖๑

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ส่วนที่ ๔ กระบวนการขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติ	๖๓
๔.๑ กลไกการขับเคลื่อนแผนพัฒนาการเกษตร	๖๓
๔.๑.๑ ระดับนโยบาย	๖๓
๔.๑.๒ ระดับปฏิบัติการ	๖๓
๔.๒ การแปลงแผนพัฒนาการเกษตรไปสู่การปฏิบัติ	๖๔
๔.๓ การติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน	๖๕

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ ๑	ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร และผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคนอกเกษตรเฉลี่ย ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๓ - ๑๑	๓
ตารางที่ ๒	อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศรายสาขาเฉลี่ย ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๓ - ๑๑	๓
ตารางที่ ๓	สัดส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมรายสาขาต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (ณ ราคาประจำปี) เฉลี่ย ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๓ - ๑๑	๔
ตารางที่ ๔	อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจและแหล่งที่มาของการเจริญเติบโตในภาคเกษตร	๕
ตารางที่ ๕	ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ ราคาที่เกษตรกรขายได้ มูลค่าการผลิต และต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ - ๑๑	๖
ตารางที่ ๖	ฐานะและการลงทุนทำการเกษตรของครัวเรือนเกษตร	๑๐
ตารางที่ ๗	การค้าระหว่างประเทศ และดุลการค้าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ - ๑๑	๑๒
ตารางที่ ๘	มูลค่าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ส่งออกที่สำคัญ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ - ๑๑	๑๓
ตารางที่ ๙	มูลค่าการนำเข้าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ - ๑๑	๑๓
ตารางที่ ๑๐	การถือครองที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ - ๑๑	๑๕
ตารางที่ ๑๑	พื้นที่ชลประทาน ปริมาณเก็บกักน้ำ พื้นที่บริหารจัดการน้ำในเขตชลประทานในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑	๑๖
ตารางที่ ๑๒	แรงงานภาคเกษตร และระดับการศึกษา ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๑	๑๘
ตารางที่ ๑๓	ขนาดหนี้สินต้นปีและแหล่งกู้ยืมเงินของครัวเรือนเกษตร	๒๐
ตารางที่ ๑๔	มูลค่าการนำเข้าและส่งออกปุ๋ยเคมี ปี ๒๕๕๔ - ๒๕๕๘	๒๑
ตารางที่ ๑๕	มูลค่าการนำเข้าและส่งออกปุ๋ยอินทรีย์ ปี ๒๕๕๔ - ๒๕๕๘	๒๑
ตารางที่ ๑๖	มูลค่าการนำเข้าและส่งออกสารเคมีเกษตร ปี ๒๕๕๔ - ๒๕๕๘	๒๒
ตารางที่ ๑๗	มูลค่าการนำเข้าและส่งออกเครื่องจักรกลการเกษตร และส่วนประกอบ ปี ๒๕๕๔ - ๒๕๕๘	๒๓
ตารางที่ ๑๘	ผลการพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ระยะครึ่งแผน (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗)	๒๕

ส่วนที่ ๑

สถานการณ์ด้านการเกษตร ผลการพัฒนาการเกษตร และ
บริบทการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนาการเกษตร

ส่วนที่ ๑

สถานการณ์ด้านการเกษตร ผลการพัฒนาการเกษตร และ บริบทการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนาการเกษตร

๑. สถานการณ์ด้านการเกษตร

แนวทางการพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ - ๓ (ปี ๒๕๐๔ - ๒๕๑๙) มุ่งเน้นการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร โดยเฉพาะแหล่งน้ำเพื่อการชลประทาน และเส้นทางคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงตลาดสินค้าเกษตรในท้องถิ่นและภูมิภาคกับตลาดกลางมีการพัฒนาตลาดสินค้าเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการกู้ยืมของเกษตรกร นอกจากนี้ รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการวิจัย และส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพและปริมาณการผลิตสินค้าเกษตร เพื่อยกระดับรายได้ของเกษตรกรและตอบสนองความต้องการของตลาดต่างประเทศ ซึ่งผลการพัฒนาที่ผ่านมาทำให้เศรษฐกิจการเกษตรขยายตัวเพิ่มขึ้น มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจหลัก คือ ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง ยาสูบ และยางพารา เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว นำมาซึ่งปัญหาเสถียรภาพด้านราคาและรายได้ของเกษตรกร

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๔ - ๗ (ปี ๒๕๒๐ - ๒๕๓๙) รัฐบาลได้ตระหนักถึงที่ดินทางการเกษตร ที่มีอยู่อย่างจำกัด เน้นแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพต่อหน่วยพื้นที่ การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติทางการเกษตร การขยายตลาดสินค้าเกษตร การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก พร้อมกับการหาแนวทางเพื่อลดความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรปรับโครงสร้างการผลิตการเกษตรถึง ๓ แผน คือ แผนฟื้นฟูการเกษตร แผนปรับระบบการเกษตร ในเขตชลประทานลุ่มน้ำเจ้าพระยา และแผนปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร

ต่อมาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (ปี ๒๕๔๐ - ๒๕๔๔) ได้มีการปรับเปลี่ยนทั้งแนวคิด ทิศทาง และกระบวนการพัฒนาจากเดิมที่มุ่งให้ความสำคัญกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นหลักมาเป็นการพัฒนา ด้านทรัพยากรมนุษย์และองค์กรเกษตร ให้ความสำคัญกับความสามารถในการแข่งขัน การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ (ปี ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙) แนวทางการพัฒนายังคงต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ ซึ่งเน้นการพัฒนาคน รวมทั้งการปรับโครงสร้าง การเกษตร เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน

ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (ปี ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) เน้นให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางการพัฒนา โดยใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิต โดยพิจารณา ตลอดโซ่การผลิต รวมทั้งการผลิตสินค้าเกษตรที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่าเดิม สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ สำหรับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) ยังคงยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาตามปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรควบคู่ไปกับการพัฒนาความสามารถ ในการผลิตการจัดการสินค้าเกษตรและความมั่นคงด้านอาหาร สนับสนุนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงการเป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าสินค้าเกษตรของอาเซียน

๑.๑ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจการเกษตร

๑.๑.๑ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP)

ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร (แบบปริมาณลูกโซ่)^๑ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๗ ซึ่งเฉลี่ยอยู่ที่ ๐.๔๐๑ ล้านล้านบาท เป็น ๐.๖๕๖ ล้านล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ เช่นเดียวกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร (ณ ราคาประจำปี) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากเฉลี่ย ๐.๓๓๖ ล้านล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๗ เป็น ๑.๓๖๘ ล้านล้านบาท ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ตารางที่ ๑) และเมื่อพิจารณาถึงอัตราการเติบโตของภาคเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๗ พบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร (แบบปริมาณลูกโซ่) ขยายตัวเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ ๓.๙๔ ต่อปี และในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘, ๙ และ ๑๐ อัตราการเติบโตของภาคเกษตร มีแนวโน้มชะลอลงตัวลงเรื่อยๆ เฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ ๒.๙๘ ๒.๙๓ และ ๒.๐๘ ตามลำดับ จนกระทั่งในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ภาคเกษตรขยายตัวเฉลี่ยเพียงร้อยละ ๐.๑๐ ต่อปี (ตารางที่ ๒) โดยปัจจัยหลักที่เป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวของภาคเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ คือ ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ และภัยธรรมชาติที่ค่อนข้างรุนแรง โดยเฉพาะปัญหาภัยแล้งและพายุทึ่งช่วงที่เกิดขึ้นต่อเนื่องตั้งแต่ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๘ สร้างความเสียหายต่อการเพาะปลูกพืชที่สำคัญหลายชนิด ประกอบกับปัญหาโรคตายด่วนในกุ้งทะเลเพาะเลี้ยง ทำให้ปริมาณผลผลิตกุ้งทะเลเพาะเลี้ยงลดลงอย่างมาก นอกจากนี้ เศรษฐกิจของประเทศคู่ค้าที่สำคัญอยู่ในภาวะถดถอย ประกอบกับการแข่งขันของสินค้าเกษตรในตลาดโลกมีความรุนแรงมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ของไทย ทำให้ราคาสินค้าเกษตรหลายชนิดในประเทศมีแนวโน้มลดลงตามไปด้วย สำหรับโครงสร้างการผลิตของภาคเกษตรพิจารณาจากสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (ณ ราคาประจำปี) พบว่า มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ มีสัดส่วนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ ๑๑.๐๕ เพิ่มขึ้นจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๗ ซึ่งมีสัดส่วนเฉลี่ยร้อยละ ๘.๙๘ (ตารางที่ ๓)

แม้ว่าภาคเกษตรจะเติบโตในอัตราที่ชะลอลง แต่ยังคงมีบทบาทสำคัญและมีความเชื่อมโยงกับการพัฒนาประเทศในหลายมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์สามารถสร้างรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศเป็นมูลค่าสูงในแต่ละปี นอกจากนี้ ภาคเกษตรยังเป็นรากฐานของการสร้างความมั่นคงทางอาหารของประเทศและของโลกเป็นแหล่งวัตถุดิบหรือต้นน้ำของอุตสาหกรรมต่างๆ เช่น อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยาง อุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร และอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ เป็นต้น และประชากรส่วนใหญ่ของประเทศยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้น ภาคเกษตรจึงเป็นภาคการผลิตที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

^๑ การคำนวณรายได้ประชาชาติในมูลค่าที่แท้จริง (real term) โดยโครงสร้างความสัมพันธ์ของราคาสินค้าและบริการแต่ละปีมีความทันสมัยห่างจากปัจจุบันเท่ากับ t-๑ ทำให้อัตราการขยายตัวมีความถูกต้องและสะท้อนทิศทางการเศรษฐกิจได้ดีกว่าเดิม แต่มีข้อเสียในด้านขาดคุณสมบัติการรวม (Non-additive) คือ ผลรวมจากรายการย่อยต่างจากรายได้ประชาชาติรวม

ตารางที่ ๑ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร และผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคนอกเกษตรเฉลี่ย ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๗ - ๑๑

หน่วย: ล้านบาท

แผน สาขา	แผนฯ ๗	แผนฯ ๘	แผนฯ ๙	แผนฯ ๑๐	แผนฯ ๑๑*
แบบปริมาณลูกใช้					
ภาคเกษตร	๐.๕๐๑	๐.๕๖๒	๐.๕๕๐	๐.๖๐๗	๐.๖๕๖
ภาคนอกเกษตร	๔.๒๙๕	๔.๖๘๙	๕.๙๖๕	๗.๒๙๗	๘.๕๕๗
GDP รวม	๔.๖๙๐	๕.๒๕๑	๖.๕๑๕	๗.๙๐๔	๙.๒๑๓
ณ ราคาประจำปี					
ภาคเกษตร	๐.๓๓๖	๐.๔๔๕	๐.๖๔๗	๑.๐๔๔	๑.๓๖๘
ภาคนอกเกษตร	๓.๓๕๗	๔.๘๓๔	๖.๘๖๘	๖.๘๖๐	๗.๑๘๕
GDP รวม	๓.๖๙๓	๕.๒๗๙	๗.๕๑๕	๗.๙๐๔	๘.๕๕๓

ที่มา: จากการคำนวณ โดยใช้ฐานข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
หมายเหตุ: * เฉลี่ยปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๘

ตารางที่ ๒ อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศรายสาขาเฉลี่ย ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๗ - ๑๑

หน่วย: ร้อยละ

แผน สาขา	แผนฯ ๗	แผนฯ ๘	แผนฯ ๙	แผนฯ ๑๐	แผนฯ ๑๑*
แบบปริมาณลูกใช้					
ภาคเกษตร	๓.๙๔	๒.๙๘	๒.๙๗	๒.๐๘	๐.๑๐
ภาคนอกเกษตร	๘.๓๕	๐.๑๖	๖.๐๔	๓.๐๓	๓.๘๐
GDP รวม	๗.๙๓	๐.๕๒	๕.๗๖	๒.๙๕	๓.๓๙
ณ ราคาประจำปี					
ภาคเกษตร	๑๐.๒๔	๒.๐๙	๑๑.๕๖	๑๐.๙๘	-๑.๑๗
สาขาพืช	๑๑.๔๒	๐.๓๔	๑๓.๙๐	๑๒.๔๕	๐.๖๙
สาขาปศุสัตว์	๓.๖๖	๖.๗๒	๐.๓๔	๑๔.๐๓	๗.๕๗
สาขาประมง	๑๖.๒๒	๕.๓๙	-๐.๔๓	๐.๓๘	-๐.๔๓
สาขาบริการทางการเกษตร	๔.๐๖	-๐.๑๓	-๗.๒๕	๑๘.๓๖	๘.๙๘
สาขาป่าไม้	๔.๓๑	-๕.๔๔	๓.๘๘	๒.๓๑	๖.๔๒
ภาคนอกเกษตร	๑๒.๓๔	๓.๐๒	๙.๒๓	๕.๖๖	๕.๓๖
GDP รวม	๑๒.๔๓	๒.๙๐	๙.๕๗	๖.๑๙	๔.๖๕

ที่มา: จากการคำนวณ โดยใช้ฐานข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
หมายเหตุ: * เฉลี่ยปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๘ ยกเว้นรายสาขา เฉลี่ยปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗

ตารางที่ ๓ สัดส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมรายสาขาต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (ณ ราคาประจำปี)
เฉลี่ยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๗ - ๑๑

หน่วย: ร้อยละ

สาขา \ แผน	แผนฯ ๗	แผนฯ ๘	แผนฯ ๙	แผนฯ ๑๐	แผนฯ ๑๑*
ภาคเกษตร	๘.๙๘	๙.๐๖	๙.๒๑	๑๐.๒๗	๑๑.๐๕
สาขาพืช	๕.๔๕	๕.๔๗	๖.๕๖	๘.๑๗	๙.๐๖
สาขาปศุสัตว์	๑.๐๕	๑.๐๑	๐.๙๐	๐.๘๕	๐.๘๘
สาขาประมง	๑.๙๓	๒.๑๖	๑.๕๘	๑.๐๑	๐.๘๕
สาขาบริการทางการเกษตร	๐.๓๔	๐.๒๗	๐.๑๗	๐.๑๗	๐.๑๘
สาขาป่าไม้	๐.๒๑	๐.๑๕	๐.๑๐	๐.๐๘	๐.๐๘
ภาคนอกเกษตร	๙๑.๐๒	๙๐.๙๔	๙๐.๗๙	๘๙.๗๓	๘๘.๙๕
GDP รวม	๑๐๐.๐๐	๑๐๐.๐๐	๑๐๐.๐๐	๑๐๐.๐๐	๑๐๐.๐๐

ที่มา: จากการคำนวณ โดยใช้ฐานข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

หมายเหตุ: * เฉลี่ยปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗

๑.๑.๒ ผลิตภัณฑ์มวลรวม (Total Factor Productivity: TFP)

ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ - ๑๑ แนวทางการพัฒนาการเกษตรของประเทศให้ความสำคัญกับการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านการเกษตร รวมถึงการลงทุนวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับการผลิตทางการเกษตร สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร สนับสนุนการแปรรูปสินค้าจากพืชเศรษฐกิจซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทุกส่วน (Zero waste concept) และส่งเสริมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ซึ่งการกำหนดแนวทางการพัฒนาการเกษตรที่เน้นด้านผลิตภาพการผลิต จะช่วยสนับสนุนให้เศรษฐกิจการเกษตรขยายตัวอย่างมีเสถียรภาพในระยะยาว เนื่องจากการขยายตัวของผลิตภาพการผลิต (Total Factor Productivity Growth: TFPG) ก่อให้เกิดการเพิ่มผลผลิตในประเทศ และช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การเพิ่มผลผลิตในระบบเศรษฐกิจโดยไม่ต้องเพิ่มจำนวนปัจจัยการผลิตหรือทรัพยากรการผลิต (แรงงาน ที่ดิน และทุน) แต่เป็นผลจากความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี (Technological Progress) และปัจจัยอื่นๆ เช่น การบริหารจัดการ ประสิทธิภาพ และคุณภาพของแรงงาน เป็นต้น

ตารางที่ ๔ อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจและแหล่งที่มาของการเจริญเติบโตในภาคเกษตร

หน่วย: ร้อยละ

รายการ	แผนฯ ๘	แผนฯ ๙	แผนฯ ๑๐	แผนฯ ๑๑*	แผนฯ ๑๐					แผนฯ ๑๑		
					ปี ๒๕๕๐	ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๕๒	ปี ๒๕๕๓	ปี ๒๕๕๔	ปี ๒๕๕๕	ปี ๒๕๕๖	ปี ๒๕๕๗
GDP	๒.๐๔	๒.๙๐	๑.๖๔	๒.๑๐	๐.๙๐	๔.๒๐	๑.๓๐	-๒.๓๐	๔.๑๐	๓.๘๐	๑.๓๖	๑.๑๑
แรงงาน	-๐.๐๓	๐.๐๘	๐.๐๓	-๐.๖๓	๐.๐๘	๐.๒๑	-๐.๐๐	-๐.๐๓	๐.๑๕	๐.๒๓	-๐.๐๓	-๒.๔๒
ที่ดิน	๐.๐๖	๐.๑๔	๐.๐๕	๐.๐๐	๐.๒๖	๐.๖๐	-๐.๕๖	๐.๒๘	-๐.๔๔	๐.๐๒	๐.๐๐	๐.๐๐
ทุน	๓.๓๔	๓.๑๙	๓.๕๕	๑.๘๙	๔.๐๙	๓.๓๒	๒.๘๘	๔.๘๓	๒.๑๙	๓.๙๓	๑.๒๕	๐.๙๖
TFP	-๑.๒๙	-๐.๕๑	-๒.๐๓	๐.๘๕	-๓.๕๓	-๐.๓๓	-๑.๒๕	-๖.๕๘	๑.๘๑	-๐.๑๘	๐.๑๔	๒.๕๘

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

หมายเหตุ: คำนวณจาก GDP เกษตร ณ ราคาคงที่ ปี ๒๕๓๑

* เฉลี่ยปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗

เมื่อพิจารณาถึงแหล่งที่มาของการเจริญเติบโตของภาคเกษตร ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยแรงงาน ที่ดิน ทุน และ TFP พบว่า ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐ การขยายตัวของภาคเกษตรโดยเฉลี่ยเป็นผลมาจากปัจจัยทุนมากที่สุด รองลงมา คือ ปัจจัยที่ดิน แรงงาน และ TFP สำหรับในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗) ภาคเกษตรขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒.๑๐ เป็นผลมาจากปัจจัยทุนมากที่สุด ร้อยละ ๑.๘๙ รองลงมาเป็นปัจจัย TFP ร้อยละ ๐.๘๕ ปัจจัยที่ดิน ร้อยละ ๐.๐๐ และปัจจัยแรงงาน ร้อยละ -๐.๖๓ จะเห็นได้ว่า ปัจจัย TFP กลับมาเป็นบวก หลังจากที่ติดลบมาโดยตลอด ขณะที่ปัจจัยแรงงาน มีทิศทางเป็นบวกในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ - ๑๐ กลับมาเป็นลบในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ตารางที่ ๔) สะท้อนให้เห็นว่ามีการใช้เทคโนโลยีในการผลิตทางการเกษตรมากขึ้น

๑.๑.๓ สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ

๑) การผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง ปาล์มน้ำมัน และยางพารา มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ - ๑๑ (ตารางที่ ๕) เนื่องจากนโยบายและมาตรการส่งเสริมการผลิตของภาครัฐ โดยเฉพาะนโยบายพลังงานทดแทนและมาตรการแทรกแซงตลาด ขณะที่การผลิตข้าวนาปี และนาปรัง มีแนวโน้มลดลง เนื่องจากปัญหาภัยแล้งและฝนทิ้งช่วงเป็นสำคัญ สำหรับผลผลิตต่อไร่ ค่อนข้างผันผวนจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและภาวะภัยแล้งด้านปศุสัตว์ ได้แก่ ไก่เนื้อ และสุกร ผลผลิตขยายตัวต่อเนื่อง ส่วนการผลิตกุ้งทะเลเพาะเลี้ยง ประสบปัญหาโรคตายด่วนที่ค่อนข้างรุนแรง ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตกึ่งลดลงอย่างมาก

๒) ราคาสินค้าเกษตรที่สำคัญเกือบทุกชนิดลดลงอย่างต่อเนื่องในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ตารางที่ ๕) เนื่องจากเศรษฐกิจโลกซบเซา โดยเฉพาะเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้าหลักอยู่ในภาวะถดถอย และมีการฟื้นตัวแบบค่อยเป็นค่อยไป ทำให้ความต้องการสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ของไทย

ในตลาดต่างประเทศมีแนวโน้มลดลง โดยสินค้าเกษตรที่มีราคาตกลง ได้แก่ ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง อ้อยโรงงาน และยางพารา ขณะที่สินค้าที่มีราคาค่อนข้างผันผวน ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปาล์มน้ำมัน สุกร ไก่เนื้อ และกุ้ง ส่วนมันสำปะหลังมีราคาเพิ่มขึ้น

๓) มูลค่าการผลิตสินค้าเกษตร สืบเนื่องจากราคาสินค้าเกษตรหลายชนิดปรับตัวลดลง ตามทิศทางความต้องการในตลาดโลก (ตารางที่ ๕) ส่งผลให้มูลค่าการผลิตสินค้าเกษตรส่วนใหญ่มีแนวโน้มลดลงตามไปด้วย โดยเฉพาะข้าวและยางพารา ส่วนมูลค่าการผลิตมันสำปะหลังเพิ่มขึ้น เนื่องจากความต้องการเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมต่างๆ ของประเทศจีนยังคงเพิ่มขึ้น

๔) ต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญเกือบทุกชนิดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ - ๑๑ และเมื่อพิจารณาถึงสัดส่วนของต้นทุนต่อราคา พบว่า สินค้าเกษตรส่วนใหญ่มีสัดส่วนต้นทุนต่อราคาเพิ่มขึ้น (ตารางที่ ๕)

ตารางที่ ๕ ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ ราคาที่เกษตรกรขายได้ มูลค่าการผลิต และต้นทุนการผลิต สินค้าเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ - ๑๑

รายการ			แผนฯ ๑๐	แผนฯ ๑๑			
			ปี ๒๕๕๔	ปี ๒๕๕๕	ปี ๒๕๕๖	ปี ๒๕๕๗	ปี ๒๕๕๘
ข้าวนาปี	ผลผลิต	(พันตัน)	๒๕,๘๖๗	๒๗,๒๓๔	๒๗,๐๙๐	๒๖,๒๓๐	๒๓,๔๓๗
	ผลผลิตต่อไร่	(กก.)	๓๙๖	๔๑๙	๔๓๖	๔๓๒	๔๑๔
	ราคา	(บาท/ตัน)	๑๑,๖๗๑	๑๑,๒๔๕	๑๐,๐๑๕	๙,๑๓๐	๙,๑๔๒
	มูลค่า	(ล้านบาท)	๓๐๑,๘๙๕	๓๐๖,๒๕๖	๒๗๑,๓๐๖	๒๓๙,๘๔๕	๒๑๔,๖๓๖
	ต้นทุน	(บาท/ตัน)	๑๐,๓๙๙	๑๐,๕๒๑	๑๐,๗๐๕	๑๐,๘๘๕	๑๐,๒๙๒
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	๘๙.๑๐	๙๓.๕๖	๑๐๖.๘๙	๑๑๙.๒๒	๑๑๒.๕๘
ข้าวนาปรัง	ผลผลิต	(พันตัน)	๑๐,๒๖๑	๑๒,๒๓๕	๑๐,๗๖๖	๙,๖๓๒	๕,๓๔๓
	ผลผลิตต่อไร่	(กก.)	๖๓๗	๖๗๖	๖๖๙	๖๔๒	๖๓๒
	ราคา	(บาท/ตัน)	๘,๔๔๗	๑๐,๑๗๒	๙,๗๖๔	๗,๓๖๓	๗,๗๔๗
	มูลค่า	(ล้านบาท)	๘๖,๖๗๕	๑๒๔,๔๕๔	๑๐๕,๑๑๙	๗๑,๒๑๕	๔๑,๔๒๓
	ต้นทุน	(บาท/ตัน)	๗,๗๗๖	๘,๒๓๐	๘,๗๖๖	๙,๒๓๘	๙,๑๓๕
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	๙๒.๐๖	๘๐.๙๑	๘๙.๔๗	๑๒๕.๕๗	๑๑๗.๙๒
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	ผลผลิต	(พันตัน)	๕,๙๗๓	๕,๙๔๘	๕,๘๗๖	๕,๗๓๐	๕,๖๑๑
	ผลผลิตต่อไร่	(กก.)	๖๓๒	๖๕๗	๖๕๗	๖๕๔	๖๔๔
	ราคา	(บาท/กก.)	๗.๖๓	๙.๓๔	๗.๐๑	๗.๓๑	๗.๗๓
	มูลค่า	(ล้านบาท)	๓๗,๙๔๔	๕๖,๒๑๔	๓๕,๑๘๑	๓๕,๕๓๖	๓๕,๖๔๓
	ต้นทุน	(บาท/กก.)	๕.๙๕	๖.๔๗	๖.๗๒	๗.๒	๗.๓๑
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	๗๗.๙๘	๖๙.๒๗	๙๕.๘๖	๙๘.๕๐	๙๕.๕๗

ตารางที่ ๕ ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ ราคาที่เกษตรกรขายได้ มูลค่าการผลิต และต้นทุนการผลิต
สินค้าเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ - ๑๑ (ต่อ)

รายการ			แผนฯ ๑๐		แผนฯ ๑๑		
			ปี ๒๕๕๔	ปี ๒๕๕๕	ปี ๒๕๕๖	ปี ๒๕๕๗	ปี ๒๕๕๘
อ้อยโรงงาน	ผลผลิต	(พันตัน)	๙๕,๙๕๐	๙๘,๔๐๐	๑๐๐,๐๙๖	๑๐๓,๖๙๗	๑๐๖,๓๒๗
	ผลผลิตต่อไร่	(ตัน)	๑๒.๑๙	๑๒.๒๘	๑๒.๑๒	๑๒.๒๖	๑๑.๐๙
	ราคา	(บาท/ตัน)	๙๐๘	๙๕๕	๙๑๗	๘๕๕	๘๕๐
	มูลค่า	(ล้านบาท)	๘๗,๑๒๓	๙๓,๘๗๔	๙๑,๗๘๘	๘๘,๖๖๑	๙๐,๓๗๘
	ต้นทุน	(บาท/ตัน)	๖๖๓	๗๑๑	๗๘๗	๘๒๒	๑,๐๙๓
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	๗๓.๐๒	๗๔.๕๓	๘๕.๘๒	๙๖.๑๔	๑๒๙.๐๖
มันสำปะหลัง	ผลผลิต	(พันตัน)	๒๑,๙๑๒	๒๙,๘๔๘	๓๐,๒๒๘	๓๐,๐๒๒	๓๒,๓๕๘
	ผลผลิตต่อไร่	(กก.)	๓,๐๘๘	๓,๕๐๖	๓,๔๙๒	๓,๕๖๑	๓,๖๑๑
	ราคา	(บาท/กก.)	๒.๖๘	๒.๐๙	๒.๑๒	๒.๑๓	๒.๒๒
	มูลค่า	(ล้านบาท)	๕๘,๗๒๔	๖๒,๓๘๒	๖๔,๐๘๓	๖๓,๙๕๗	๗๑,๘๓๕
	ต้นทุน	(บาท/กก.)	๑.๖๘	๑.๗๓	๑.๘๑	๑.๘๗	๑.๘๙
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	๖๒.๖๙	๘๒.๗๘	๘๕.๓๘	๘๗.๗๙	๘๕.๑๔
ปาล์มน้ำมัน	ผลผลิต	(พันตัน)	๑๐,๗๖๐	๑๑,๓๑๒	๑๒,๔๓๕	๑๒,๔๗๓	๑๑,๐๑๖
	ผลผลิตต่อไร่	(กก.)	๓,๐๘๘	๓,๐๕๗	๓,๒๙๖	๓,๑๐๐	๒,๕๗๖
	ราคา	(บาท/กก.)	๕.๓๔	๕.๙๑	๓.๕๕	๕.๒๗	๕.๐๔
	มูลค่า	(ล้านบาท)	๕๗,๔๕๘	๕๕,๕๔๒	๔๔,๐๒๐	๕๕,๒๖๐	๕๕,๕๐๕
	ต้นทุน	(บาท/กก.)	๒.๗๗	๒.๘๕	๒.๖๔	๒.๘๔	๓.๑๓
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	๕๑.๘๗	๕๘.๐๔	๗๕.๕๘	๖๖.๕๑	๗๗.๔๘
ยางพารา	ผลผลิต	(พันตัน)	๓,๓๔๙	๔,๑๓๙	๔,๓๐๕	๔,๕๖๖	๔,๕๖๖
	ผลผลิตต่อไร่	(กก.)	๒๖๒	๒๖๓	๒๖๒	๒๕๑	๒๓๓
	ราคา	(บาท/กก.)	๑๒๔.๑๖	๘๗.๑๕	๗๔.๗๕	๕๓.๙๓	๕๔.๑๗
	มูลค่า	(ล้านบาท)	๔๑๕,๘๑๒	๓๖๐,๗๑๔	๓๒๑,๗๙๙	๒๔๖,๒๔๔	๑๙๗,๒๖๓
	ต้นทุน	(บาท/กก.)	๕๒.๔๓	๖๔.๒	๖๕.๒๔	๖๓.๐๘	๖๔.๖๑
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	๔๒.๒๓	๗๓.๖๗	๘๗.๒๘	๑๑๖.๙๗	๑๓๖.๒๘
สุกร	ผลผลิต	(ล้านตัว)	๑๑.๘๙	๑๒.๘๓	๑๓.๐๗	๑๓.๐๔	๑๓.๕๗
		(ล้านตัน)	๑.๑๙	๑.๒๘	๑.๓๑	๑.๓	๑.๓๖
	ราคา	(บาท/กก.)	๖๕.๕๔	๕๖.๖๗	๖๕.๓๕	๗๕.๐๘	๖๖.๐๘
	มูลค่า	(ล้านบาท)	๗๗,๙๙๓	๗๒,๕๓๘	๘๕,๖๐๙	๙๗,๖๐๔	๘๙,๘๖๙
	ต้นทุน	(บาท/กก.)	๖๐.๙๑	๕๘.๖๗	๕๙.๔๘	๗๑.๗๕	๖๙.๘๘
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	๙๒.๙๔	๑๐๓.๕๓	๙๑.๐๒	๙๕.๕๖	๑๐๕.๗๕

ตารางที่ ๕ ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ ราคาที่เกษตรกรขายได้ มูลค่าการผลิต และต้นทุนการผลิต
สินค้าเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ - ๑๑ (ต่อ)

รายการ			แผนฯ ๑๐		แผนฯ ๑๑		
			ปี ๒๕๕๔	ปี ๒๕๕๕	ปี ๒๕๕๖	ปี ๒๕๕๗	ปี ๒๕๕๘
ไก่เนื้อ	ผลผลิต	(ล้านตัว)	๙๙๔.๓๒	๑,๐๕๕.๑๓	๑,๑๐๓.๓๒	๑,๒๐๙.๕๒	๑,๓๓๔.๙๔
		(ล้านตัน)	๒,๑๒๗.๔๔	๒,๒๕๗.๙๔	๒,๓๖๑.๑๐	๒,๕๔๘.๓๗	๒,๘๖๕.๓๓
	ราคา	(บาท/กก.)	๕๖.๘๑	๕๒.๐๓	๕๓.๒๕	๕๒.๓๕	๓๘.๓๕
	มูลค่า	(ล้านบาท)	๙๙,๖๐๕	๙๕,๙๐๓	๑๐๒,๑๑๘	๑๐๙,๕๙๒	๑๐๙,๘๕๗
	ต้นทุน	(บาท/กก.)	๓๕.๕๕	๓๕.๕๑	๓๕.๕๙	๓๕.๘๑	๓๕.๐๙
	สัดส่วนต้นทุน	(ร้อยละ)	๓๖.๕๗	๔๒.๑๑	๔๒.๒๙	๔๒.๒๒	๓๖.๕๒
	ต่อราคา						
กุ้งขาว แวนนาไม	ผลผลิต	(ล้านตัน)	๐.๖๐๑	๐.๕๘๗	๐.๓๐๘	๐.๒๖๒	๐.๒๓๗
		ผลผลิตต่อไร่	(กก./ไร่)	๒,๒๒๘	๒,๒๑๙	๑,๔๘๓	๑,๓๙๐
	ราคา	(บาท/กก.)	๑๒๘.๙๑	๑๒๖.๖๕	๑๙๗.๖๖	๒๒๒.๕๘	๑๘๖.๖๘
	มูลค่า	(ล้านบาท)	๗๗,๔๓๕	๗๔,๓๓๘	๖๐,๘๓๙	๕๘,๓๖๖	๕๐,๙๖๕
	ต้นทุน	(บาท/กก.)	๙๙.๓๕	๑๐๒.๕๕	๑๐๕.๕๘	๑๐๘.๖๖	๑๑๐.๓๕
	สัดส่วนต้นทุน	(ร้อยละ)	๓๗.๐๗	๔๐.๙๗	๕๓.๕๑	๔๘.๗๓	๕๙.๓๒
	ต่อราคา						

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

๑.๑.๔ รายได้ รายจ่าย หนี้สิน และทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตรกร

๑) รายได้เงินสด

รายได้เงินสดของครัวเรือนเกษตรกร ประกอบด้วย ๒ ส่วน คือ รายได้เงินสดทางการเกษตรและรายได้เงินสดนอกการเกษตร โดยรายได้เงินสดของครัวเรือนเกษตรกรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก ๑๓๕,๗๕๑ บาทต่อครัวเรือน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (ปี ๒๕๕๔/๕๕) เป็น ๒๘๓,๒๕๙ บาทต่อครัวเรือน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๗/๕๘) ซึ่งรายได้เงินสดของครัวเรือนเกษตรกรมากกว่าครึ่ง เป็นรายได้จากการเกษตร โดยรายได้เงินสดทางการเกษตรส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ ๗๐ มาจากการขายผลผลิตจากพืช ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ ๓๐ มาจากการขายผลผลิตทางปศุสัตว์ ประมงเพาะเลี้ยงและอื่นๆ โดยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๑ รายได้เงินสดทางการเกษตรเพิ่มขึ้นจาก ๓๖,๕๐๑ บาทต่อครัวเรือน เป็น ๑๔๘,๓๙๐ บาทต่อครัวเรือน ส่วนรายได้เงินสดนอกการเกษตร ซึ่งเป็นรายได้ที่มาจากเงินเดือนค่าจ้างจากการรับจ้างนอกการเกษตร การนำเครื่องมือและพาหนะไปรับจ้าง ลูกหลานส่งเงินมาให้ ฯลฯ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๑ เพิ่มขึ้นจาก ๕๙,๒๕๐ บาทต่อครัวเรือน เป็น ๑๓๔,๘๖๙ บาทต่อครัวเรือน (ตารางที่ ๖)

๒) รายจ่ายเงินสด

รายจ่ายเงินสดของครัวเรือนเกษตร ประกอบด้วย ๒ ส่วน คือ รายจ่ายเงินสดทางการเกษตรและรายจ่ายเงินสดนอกการเกษตร โดยรายจ่ายเงินสดของครัวเรือนเกษตร มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับรายได้ โดยเพิ่มจาก ๑๐๔,๑๐๑ บาทต่อครัวเรือน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (ปี ๒๕๔๔/๕๕) เป็น ๒๑๙,๘๒๙ บาทต่อครัวเรือน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๓/๕๔) ซึ่งรายจ่ายเงินสดทางการเกษตรของครัวเรือนมีสัดส่วนที่ต่ำกว่ารายจ่ายเงินสดนอกการเกษตร เมื่อเปรียบเทียบกับรายจ่ายเงินสดทั้งหมดของครัวเรือน โดยรายจ่ายเงินสดทางการเกษตรส่วนใหญ่ เป็นค่าใช้จ่ายในการปลูกพืช เช่น ค่าพันธุ์ สารเคมีเกษตร ปุ๋ย น้ำมันเชื้อเพลิง และค่าจ้างแรงงาน เป็นต้น คิดเป็นประมาณร้อยละ ๓๐ ของรายจ่ายเงินสดทางการเกษตรทั้งหมด โดยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๑ รายจ่ายเงินสดทางการเกษตรเพิ่มขึ้นจาก ๔๔,๓๙๒ บาทต่อครัวเรือน เป็น ๙๑,๓๒๗ บาทต่อครัวเรือน ส่วนรายจ่ายเงินสดนอกการเกษตรเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการอุปโภค บริโภค และอื่นๆ เช่น ค่าอาหาร เครื่องดื่ม ค่าเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ของใช้ในชีวิตประจำวันค่าสาธารณูปโภค ค่ารักษาพยาบาล ค่าเลี้ยงชีพ/บันเทิง ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของบุตรหลานค่าดอกเบี้ยเงินกู้และเงินผ่อน เป็นต้น โดยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๑ รายจ่ายเงินสดนอกการเกษตรเพิ่มขึ้นจาก ๕๙,๗๐๙ บาทต่อครัวเรือน เป็น ๑๒๘,๕๐๒ บาทต่อครัวเรือน (ตารางที่ ๖)

๓) รายได้เงินสดสุทธิ

รายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนเกษตร หมายถึง รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร รวมกับรายได้เงินสดนอกการเกษตร ซึ่งรายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (ปี ๒๕๔๔/๕๕) อยู่ที่ ๙๑,๓๕๙ บาทต่อครัวเรือน เพิ่มขึ้นเป็น ๑๙๑,๙๓๒ บาทต่อครัวเรือน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๓/๕๔) โดยสัดส่วนรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรต่อรายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนเกษตร มีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ ๓๕.๑๕ เหลือร้อยละ ๒๙.๗๓ ในช่วงเวลาเดียวกัน แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้เงินสดนอกการเกษตรของครัวเรือน เป็นแหล่งรายได้สำคัญที่ทำให้มีเงินใช้จ่ายในครัวเรือน และสามารถชำระหนี้ที่มีแนวโน้มสูงขึ้นมากได้ (ตารางที่ ๖)

๔) หนี้สินและทรัพย์สินเกษตรปลายปี

ครัวเรือนเกษตรมีแนวโน้มเป็นหนี้สินเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (ปี ๒๕๔๔/๕๕) ครัวเรือนเกษตรมีหนี้สินปลายปีเฉลี่ย ๔๓,๔๑๕ บาทต่อครัวเรือน เพิ่มขึ้นเป็น ๑๑๓,๓๔๖ บาทต่อครัวเรือน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๓/๕๔) โดยเป็นเงินกู้ระยะสั้น ปานกลาง และระยะยาว ส่วนใหญ่เป็นหนี้ที่ใช้เพื่อการลงทุนของทรัพย์สินเกษตร ซึ่งปัจจัยการผลิตซึ่งมีราคาสูงขึ้นและหนี้จากการใช้จ่ายในครัวเรือนเกษตรเอง โดยในช่วงที่ผ่านมาภาครัฐได้มีนโยบายให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบ เพื่อลดปัญหาหนี้ในระบบ รวมถึงการนำเม็ดเงินลงสู่ชุมชนเพื่อสร้างโอกาสของการเพิ่มรายได้ เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้าน กองทุนเงินล้าน ฯลฯ สำหรับทรัพย์สินเกษตรของครัวเรือนที่บ่งชี้ถึงการครอบครองปัจจัยการผลิตของครัวเรือน เช่น ที่ดินทำการเกษตร เครื่องมือ เครื่องจักร เงินทุน ฯลฯ

มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเช่นกัน โดยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (ปี ๒๕๕๔/๕๕) เกษตรกรมีทรัพย์สินเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือน ๖๘๐,๓๓๒ บาท เพิ่มขึ้นเป็น ๙๖๘,๒๙๘ บาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๗/๕๘) (ตารางที่ ๖)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงสัดส่วนหนี้สินต่อทรัพย์สินเกษตร พบว่า ครัวเรือนเกษตรมีสัดส่วนหนี้สินต่อทรัพย์สินเกษตรเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๖.๓๘ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เป็นร้อยละ ๑๒.๑๒ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ แสดงถึงภาระหนี้สินที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นมากกว่าการครอบครองทรัพย์สินเกษตรของครัวเรือน

ตารางที่ ๖ ฐานะและการลงทุนทำการเกษตรของครัวเรือนเกษตร

หน่วย: บาท/ครัวเรือน

รายการ	แผนฯ ๘ ปี ๒๕๕๔/๕๕	แผนฯ ๙ ปี ๒๕๕๕/๕๖	แผนฯ ๑๐ ปี ๒๕๕๖/๕๗	แผนฯ ๑๑ ปี ๒๕๕๗/๕๘
๑. รายได้	๑๓๕,๗๕๑	๑๙๓,๔๙๗	๒๔๒,๓๖๕	๒๘๓,๒๕๙
๑.๑ รายได้เงินสดทางการเกษตร	๗๖,๕๐๑	๑๑๕,๖๓๑	๑๕๒,๐๓๙	๑๕๘,๓๙๐
๑) รายได้เงินสดเกษตรทางพืช	๕๓,๕๑๐	๘๙,๑๘๒	๑๑๐,๖๘๕	๑๑๕,๑๗๓
๒) รายได้เงินสดเกษตรทางสัตว์	๑๘,๑๐๖	๑๘,๒๕๓	๒๖,๓๖๓	๒๘,๖๖๗
๓) รายได้เงินสดเกษตรอื่นๆ	๕,๘๘๕	๗,๑๙๖	๕,๕๘๗	๕,๕๕๐
๑.๒ รายได้เงินสดนอกการเกษตร	๕๙,๒๕๐	๗๘,๘๖๖	๑๐๐,๓๒๖	๑๓๕,๘๖๙
๑.๓ สัดส่วนรายได้เงินสดทางการเกษตรต่อรายได้ (ร้อยละ)	๕๖.๓๕	๕๙.๒๔	๕๘.๖๑	๕๒.๓๙
๒. รายจ่าย	๑๐๕,๑๐๑	๑๔๘,๗๒๖	๑๙๗,๔๔๘	๒๑๙,๘๒๙
๒.๑ รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร	๕๕,๓๙๒	๖๕,๒๖๑	๘๓,๗๘๑	๙๑,๓๒๗
๑) รายจ่ายเงินสดเกษตรทางพืช	๒๖,๖๕๙	๔๒,๘๒๕	๕๙,๗๗๕	๖๕,๒๓๑
๒) รายจ่ายเงินสดเกษตรทางสัตว์	๙,๖๐๕	๑๑,๘๖๒	๑๐,๖๖๐	๑๒,๘๗๓
๓) รายจ่ายเงินสดเกษตรอื่นๆ	๘,๑๒๘	๙,๕๗๔	๑๓,๓๔๖	๑๕,๒๒๓
๒.๒ รายจ่ายเงินสดนอกการเกษตร	๕๙,๗๐๙	๘๓,๔๖๕	๑๑๓,๖๖๗	๑๒๘,๕๐๒
๒.๓ สัดส่วนรายจ่ายเงินสดทางการเกษตรต่อรายจ่าย (ร้อยละ)	๕๒.๖๔	๔๓.๒๑	๔๒.๔๓	๔๑.๕๕
๓. รายได้เงินสดสุทธิ				
๓.๑ รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร ^{๑)}	๓๒,๑๐๙	๕๐,๓๗๐	๕๘,๒๕๘	๕๗,๐๖๓
๓.๒ รายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนเกษตร ^{๒)}	๙๑,๓๕๙	๑๒๙,๒๓๖	๑๕๘,๕๘๔	๑๙๑,๙๓๒
๓.๓ เงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ ^{๓)}	๓๑,๖๕๐	๔๕,๗๗๑	๔๕,๙๑๗	๖๓,๔๓๐
๓.๔ สัดส่วนรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรต่อรายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนเกษตร (ร้อยละ)	๓๕.๑๕	๓๘.๙๘	๓๖.๗๕	๒๙.๗๗

ตารางที่ ๖ **ฐานะและการลงทุนทำการเกษตรของครัวเรือนเกษตร (ต่อ)**

หน่วย: บาท/ครัวเรือน

รายการ	แผนฯ ๘ ปี ๒๕๔๔/๔๕	แผนฯ ๙ ปี ๒๕๔๙/๕๐	แผนฯ ๑๐ ปี ๒๕๕๔/๕๕	แผนฯ ๑๑ ปี ๒๕๕๗/๕๘
๔. หนี้สินและทรัพย์สินปลายปี (บาท/ครัวเรือน)				
๔.๑ หนี้สินปลายปี	๔๓,๔๑๕	๖๘,๑๕๘	๗๖,๖๙๗	๑๑๗,๓๕๖
๔.๒ ทรัพย์สินเกษตรปลายปี	๖๘๐,๓๓๒	๙๔๑,๔๘๕	๑,๐๒๙,๒๑๘	๙๖๘,๒๙๘
๔.๓ สัดส่วนหนี้สินต่อทรัพย์สินเกษตร (ร้อยละ)	๖.๓๘	๗.๒๔	๗.๔๕	๑๒.๑๒

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

หมายเหตุ: ^{๑/} รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร = รายได้เงินสดทางการเกษตร - รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร

^{๒/} รายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือน = รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร + รายได้เงินสดนอกการเกษตร

^{๓/} เงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ = รายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนเกษตร - รายจ่ายเงินสดนอกการเกษตร

๑.๑.๕ การค้าระหว่างประเทศ และดุลการค้าภาคเกษตร

๑) **การส่งออก** ประเทศไทยมีมูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมด ๔,๙๓๐,๑๙๔ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ (ปี ๒๕๔๙) และเพิ่มขึ้นเป็น ๗,๒๒๐,๓๔๘ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๘) เมื่อพิจารณาถึงมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ พบว่า มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก ๘๓๓,๐๓๘ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ (ปี ๒๕๔๙) เป็น ๑,๒๑๑,๖๖๔ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๘) ทั้งนี้ มูลค่าการส่งออกในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ค่อนข้างผันผวนตามภาวะเศรษฐกิจโลก และมีการแข่งขันที่สูงขึ้น สำหรับสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ ยางธรรมชาติ ข้าวและผลิตภัณฑ์ มันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์ ปลาและผลิตภัณฑ์ ผลไม้และผลิตภัณฑ์ ซึ่งสามารถสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศเป็นมูลค่ามหาศาลในแต่ละปี (ตารางที่ ๘) ขณะที่สัดส่วนมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ต่อมูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมดมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ ๑๖.๙๐ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ เป็นร้อยละ ๑๖.๗๗ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๘) (ตารางที่ ๗)

๒) **การนำเข้า** ประเทศไทยมีมูลค่าการนำเข้าสินค้าทั้งหมด ๔,๙๔๒,๙๒๓ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ (ปี ๒๕๔๙) และเพิ่มขึ้นเป็น ๖,๙๐๖,๑๑๘ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๘) สำหรับมูลค่าการนำเข้าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากมูลค่า ๒๔๓,๐๕๖ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ เป็น ๔๖๕,๐๐๒ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ตารางที่ ๗) โดยการนำเข้าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่เพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมแปรรูปต่างๆ เช่น ปลาและผลิตภัณฑ์ วัตถุดิบอาหารสัตว์ พืชน้ำมัน ผลไม้และผลิตภัณฑ์ เป็นต้น (ตารางที่ ๙)

๓) **ดุลการค้า** ประเทศไทยมีการขาดดุลการค้าในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ (ปี ๒๕๔๙) - ฉบับที่ ๑๐ (ปี ๒๕๕๔) โดยขาดดุลการค้ารวมอยู่ที่ ๕,๕๕๑ ล้านบาท และ ๒๗,๔,๗/๓๐ ล้านบาท ตามลำดับ และกลับมาเกินดุลการค้ารวมอยู่ที่ ๓๒๑,๘๐๙ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๘) เมื่อพิจารณาถึงสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ มีดุลการค้าเกินดุลอย่างต่อเนื่องจาก ๕๙๐,๓๑๙ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ (ปี ๒๕๔๙) เป็น ๗,๔๖,๘๐๒ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๘) (ตารางที่ ๗)

ตารางที่ ๗ การค้าระหว่างประเทศและดุลการค้าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ - ๑๑

หน่วย: ล้านบาท

รายการ		แผนฯ ๙ ปี ๒๕๔๙	แผนฯ ๑๐ ปี ๒๕๕๔	แผนฯ ๑๑			
				ปี ๒๕๕๕	ปี ๒๕๕๖	ปี ๒๕๕๗	ปี ๒๕๕๘
มูลค่าการส่งออก	ทั้งหมด	๔,๙๓๐,๑๙๔	๖,๗๐๗,๘๕๑	๗,๐๘๒,๓๓๓	๖,๙๐๗,๔๙๔	๗,๓๐๔,๘๙๙	๗,๒๒๐,๓๔๘
	เกษตรและ ผลิตภัณฑ์	๘๓๓,๐๗๘	๑,๔๔๔,๙๙๖	๑,๓๔๑,๘๒๖	๑,๒๖๘,๒๑๗	๑,๓๐๘,๗๐๗	๑,๒๑๑,๑๖๔
	นอกเกษตร	๔,๐๙๗,๑๑๖	๕,๒๖๒,๘๕๕	๕,๗๔๐,๕๐๗	๕,๖๓๙,๒๗๗	๕,๙๙๖,๑๙๒	๖,๐๐๙,๑๘๔
มูลค่าสินค้า ส่งกลับออก นอกประเทศ	ทั้งหมด	๗,๑๗๘	๑๓๘	๑๕๘	๒,๒๔๗	๘,๑๖๗	๗,๕๗๙
	เกษตรและ ผลิตภัณฑ์	๒๙๗	-	-	๒๖๘	๓๘๖	๖๕๐
	นอกเกษตร	๖,๘๘๑	๑๓๘	๑๕๘	๑,๙๗๙	๗,๗๘๑	๖,๙๒๙
มูลค่าการนำเข้า	ทั้งหมด	๔,๙๔๒,๙๒๓	๖,๙๘๒,๗๑๙	๗,๘๑๓,๐๖๑	๗,๖๑๒,๗๐๖	๗,๔๐๓,๘๙๘	๖,๙๐๖,๑๑๘
	เกษตรและ ผลิตภัณฑ์	๒๔๓,๐๕๖	๓๗๙,๗๐๔	๔๓๓,๘๔๑	๔๓๐,๕๕๒	๔๔๗,๑๖๗	๔๖๕,๐๐๒
	นอกเกษตร	๔,๖๙๙,๘๖๗	๖,๖๐๓,๐๑๕	๗,๓๗๙,๒๒๐	๗,๑๘๒,๑๖๔	๖,๙๕๖,๗๓๑	๖,๔๔๑,๑๑๖
ดุลการค้า	ทั้งหมด	-๕,๕๕๑	-๒๗,๔,๗/๓๐	-๗/๓๐,๕๗/๐	-๗/๐๒,๙๖๕	-๙๐,๘๓๒	๓๒๑,๘๐๙
	เกษตรและ ผลิตภัณฑ์	๕๙๐,๓๑๙	๑,๐๖๕,๖๙๒	๙๐๗,๙๘๕	๘๕๗,๙๔๓	๘๖๑,๙๒๖	๗/๔๖,๘๐๒
	นอกเกษตร	-๕,๙๔๕,๘๗๐	-๑,๓๔๐,๐๒๒	-๑,๖๓๘,๕๕๕	-๑,๕๔๐,๙๒๒	-๙๕๒,๗๕๘	-๔๒๔,๙๙๓

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

ตารางที่ ๘ มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ - ๑๑

หน่วย: ล้านบาท

รายการ	แผนฯ ๙ ปี ๒๕๔๙	แผนฯ ๑๐ ปี ๒๕๕๔	แผนฯ ๑๑			
			ปี ๒๕๕๕	ปี ๒๕๕๖	ปี ๒๕๕๗	ปี ๒๕๕๘
ยางธรรมชาติ	๒๐๕,๔๗/๐	๔๔๐,๕๕๗/	๓๓๖,๓๐๕	๓๑๕,๑๕๙	๒๔๔,๗/๔๘	๑๙๓,๙๓๘
ข้าวและ ผลิตภัณฑ์	๑๐๔,๕๙๗/	๒๐๘,๒๕๓	๑๕๘,๔๓๓	๑๔๙,๗/๓๓	๑๙๑,๒๒๔	๑๗๒,๗/๗๘
มันสำปะหลัง และผลิตภัณฑ์	๔๓,๔๙๔	๗๗,๖๘๙	๘๔,๓๒๒	๙๕,๖๙๒	๑๑๓,๗/๑๙	๑๑๕,๘๘๙
ปลาและ ผลิตภัณฑ์	๘๓,๕๗/๒	๑๑๒,๑๗๙	๑๓๑,๓๖๙	๑๒๒,๔๘๑	๑๒๐,๖๕๗/	๑๐๙,๗/๙๒
ผลไม้และ ผลิตภัณฑ์	๕๐,๗/๔๖	๘๑,๓๓๔	๗๗,๓๐๗/	๘๐,๙๖๒	๙๕,๙๐๑	๑๐๖,๑๘๔
อื่นๆ	๓๔๕,๑๙๙	๕๒๔,๙๙๔	๕๕๔,๐๙๑	๕๐๕,๑๙๐	๕๕๒,๔๕๘	๕๑๒,๕๘๓
รวม	๘๓๓,๐๗/๘	๑,๔๔๔,๙๙๖	๑,๓๔๑,๘๒๖	๑,๒๖๘,๒๑๗	๑,๓๐๘,๗/๐๗	๑,๒๑๑,๑๖๔

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

ตารางที่ ๙ มูลค่าการนำเข้าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ - ๑๑

หน่วย: ล้านบาท

รายการ	แผนฯ ๙ ปี ๒๕๔๙	แผนฯ ๑๐ ปี ๒๕๕๔	แผนฯ ๑๑			
			ปี ๒๕๕๕	ปี ๒๕๕๖	ปี ๒๕๕๗	ปี ๒๕๕๘
พืชอาหารและผลิตภัณฑ์	๒๔,๗/๕๕	๔๑,๖๕๙	๕๗,๒๓๐	๔๙,๒๓๙	๔๖,๘๐๗/	๖๙,๖๙๕
ปลาและผลิตภัณฑ์	๔๙,๗๖๖	๗๓,๓๖๙	๘๕,๓๖๙	๘๑,๐๘๑	๗๐,๖๘๒	๖๗,๓๔๓
กากและเศษที่เหลือใช้ทำ อาหารสัตว์	๒๙,๐๒๑	๔๘,๑๙๓	๕๘,๙๕๔	๖๔,๐๕๗/	๗๔,๕๑๕	๖๓,๖๐๓
พืชน้ำมัน	๑๔,๙๙๙	๓๖,๔๘๐	๔๒,๕๖๒	๓๔,๔๕๐	๓๗,๖๔๕	๔๑,๓๒๑
ผลไม้และผลิตภัณฑ์	๘,๔๓๕	๑๙,๗/๓๑	๒๔,๖๖๓	๒๖,๐๓๙	๒๖,๔๙๗/	๓๓,๒๓๗/
อื่นๆ	๑๑๖,๐๘๐	๑๖๐,๒๗๒	๑๖๕,๐๖๓	๑๗๕,๖๓๖	๑๙๑,๐๒๑	๑๘๙,๘๐๓
รวม	๒๔๓,๐๕๖	๓๗๙,๗/๐๔	๔๓๓,๘๔๑	๔๓๐,๕๕๒	๔๔๗,๑๖๗	๔๖๕,๐๐๒

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

๑.๒ ปัจจัยการผลิตทางการเกษตร

๑.๒.๑ ที่ดินทางการเกษตร

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมที่จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรที่ดินเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต และจากความต้องการใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งด้านการเกษตร และด้านอื่นๆ ที่มีแนวโน้มสูงขึ้น ขณะที่ทรัพยากรที่ดินมีอยู่อย่างจำกัด ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ดังนั้น การพัฒนาด้านวิชาการและเทคโนโลยี เพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะเนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและทันสมัย เพื่อประโยชน์ในการวางแผนและใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน ปัจจุบันการพัฒนางานด้านวิชาการและเทคโนโลยีในการจัดทำข้อมูลเนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก และเป็นการทำงานอย่างบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของหลายภาคส่วน โดยอาศัยการใช้ข้อมูลระยะไกล (Remote Sensing) ได้แก่ ภาพถ่ายทางอากาศและภาพถ่ายดาวเทียม มาใช้ประโยชน์ในการจัดทำฐานข้อมูลให้มีความทันสมัยและถูกต้องแม่นยำเพิ่มขึ้น คือ ภาพถ่ายออร์โธรี โดยมียารละลายของข้อมูลที่ชัดเจน และครอบคลุมทั่วทั้งประเทศ ซึ่งใช้เป็นฐานข้อมูลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เกิดขึ้นในแต่ละปี

สำหรับเนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรจากการปรับปรุงฐานข้อมูลตั้งแต่ปี ๒๕๔๕ พบว่า เมื่อปี ๒๕๕๓ ประเทศไทยมีเนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร ๑๔๙.๒๓ ล้านไร่ หรือประมาณร้อยละ ๔๖.๕๓ ของเนื้อที่ทั้งหมดของประเทศ ประกอบด้วยเนื้อที่นอกเขตชลประทาน ๑๑๘.๙๘ ล้านไร่ และเนื้อที่ในเขตชลประทาน ๓๐.๒๕ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๓/๙.๓/๓ และ ๒๐.๒๓ ของเนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรทั้งหมดตามลำดับ สำหรับเนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรดังกล่าว ส่วนใหญ่เป็นที่ดินของเกษตรกรเอง โดยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ (ปี ๒๕๔๙) อยู่ที่ ๑๐๓.๘๓ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๓/๑.๔๓ และในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๓) มีแนวโน้มลดลงเหลือ ๓/๑.๖๖ ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ ๔๘.๐๒ ทั้งนี้ ปัจจัยที่มีผลต่อลักษณะการถือครองที่ดินที่เปลี่ยนแปลงไป ได้แก่ การครอบครองที่ดินของนายทุนซึ่งไม่ได้เป็นเกษตรกร การติดจำนองหรือฝากขายกับสถาบันการเงินหรือแหล่งเงินทุน เนื้อที่เช่าผู้อื่นเพื่อทำการเกษตร และการออกเอกสารสิทธิ์ตามกฎหมายของภาครัฐซึ่งจัดเป็นพื้นที่ได้ทำฟรี เช่น ส.ป.ก. โฉนดชุมชน ฯลฯ โดยเนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรส่วนใหญ่ใช้เพื่อทำนา รองลงมาเป็นเนื้อที่ปลูกพืชไร่ สวนไม้ผลและไม้ยืนต้น นอกจากนั้นเป็นสวนผักไม้ดอก ไม้ประดับ และเนื้อที่ทำการเกษตรอื่น เช่น ที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่เลี้ยงปลุกุ้ง และที่รกร้าง เป็นต้น ส่วนขนาดการถือครองที่ดินมีแนวโน้มลดลงจาก ๒๖.๐๘ ไร่ต่อครัวเรือน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ (ปี ๒๕๔๙) เป็น ๒๕.๒๖ ไร่ต่อครัวเรือน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๓) สาเหตุสำคัญเกิดจากการแยกครัวเรือน ซึ่งมีการแบ่งที่ดินทำกินให้ลูกหลาน (ตารางที่ ๑๐)

ตารางที่ ๑๐ การถือครองที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ - ๑๑

รายการ	แผนฯ ๙ (ปี ๒๕๔๙)		แผนฯ ๑๐ (ปี ๒๕๕๔)		แผนฯ ๑๑ (ปี ๒๕๕๗)	
	ล้านไร่	ร้อยละ	ล้านไร่	ร้อยละ	ล้านไร่	ร้อยละ
เนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร	๑๕๐.๘๗	-	๑๔๙.๒๕	-	๑๔๙.๒๓	-
- ในเขตชลประทาน	๒๓.๖๓	๑๕.๖๖	๒๙.๖๐	๑๙.๘๓	๓๐.๒๕	๒๐.๒๓
- นอกเขตชลประทาน	๑๒๗.๒๔	๘๔.๓๔	๑๑๙.๖๕	๘๐.๑๗	๑๑๘.๙๘	๗๙.๗๗
ขนาดของฟาร์ม (ไร่/ครัวเรือน)	๒๖.๐๘	-	๒๕.๔๓	-	๒๕.๒๖	-
ลักษณะการถือครองที่ดินทางการเกษตร	๑๕๐.๘๗	๑๐๐.๐๐	๑๔๙.๒๕	๑๐๐.๐๐	๑๔๙.๒๓	๑๐๐.๐๐
- เนื้อที่ของตนเอง	๑๐๗.๘๓	๗๑.๕๗	๗๑.๕๘	๔๗.๙๖	๗๑.๖๖	๔๘.๐๒
+ ของตนเอง	๘๑.๕๘	๕๔.๐๗	๔๑.๗๕	๒๗.๙๗	๔๑.๘๑	๒๘.๐๒
+ จำนอง/ขายฝาก	๒๖.๒๕	๑๗.๕๐	๒๙.๘๓	๑๙.๙๙	๒๙.๘๕	๒๐.๐๐
- เนื้อที่ของผู้อื่น	๔๓.๐๔	๒๘.๕๓	๗๗.๖๗	๕๒.๐๔	๗๗.๕๗	๕๑.๙๘
+ เช่าผู้อื่น	๒๗.๘๖	๑๘.๔๗	๒๙.๒๓	๑๙.๖๑	๒๙.๒๕	๑๙.๕๙
+ ได้ทำฟรี	๑๕.๑๘	๙.๖๗	๔๘.๔๔	๓๒.๔๓	๔๘.๓๒	๓๒.๓๙
+ รับจำนอง/รับฝากขาย	๑.๑๘	๐.๗๙	๐.๗๖	๐.๕๑	๐.๗๖	๐.๕๑
สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดิน	๑๕๐.๘๗	๑๐๐.๐๐	๑๔๙.๒๕	๑๐๐.๐๐	๑๔๙.๒๓	๑๐๐.๐๐
- ที่นา	๗๑.๑๑	๔๗.๑๗	๖๙.๙๙	๔๖.๙๐	๖๙.๙๖	๔๖.๘๘
- ที่พืชไร่	๓๒.๒๐	๒๑.๓๔	๓๑.๑๕	๒๐.๘๓	๓๑.๑๕	๒๐.๘๓
- ที่สวนไม้ผลและไม้ยืนต้น	๓๒.๗๙	๒๑.๗๔	๓๔.๙๑	๒๓.๓๙	๓๔.๙๒	๒๓.๔๐
- สวนผัก ไม้ดอก ไม้ประดับ	๑.๕๐	๐.๙๙	๑.๓๙	๐.๙๓	๑.๕๐	๐.๙๙
- เนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรอื่น	๑๕.๒๗	๑๐.๑๐	๑๑.๖๑	๗.๗๖	๑๑.๕๐	๗.๗๖

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

๑.๒.๒ แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

จากข้อมูลของกรมอุตุฯ นิยมวิทยา พบว่า เมื่อปี ๒๕๕๘ ประเทศไทยมีปริมาณน้ำฝนทั้งปี ๓,๓๓,๙๕๕ ล้านลูกบาศก์เมตร ลดลงจากปีที่ผ่านมาที่มีปริมาณน้ำฝนทั้งปี ๔,๐๕,๙๒๙ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือลดลงร้อยละ ๘.๙๓ และมีปริมาณน้ำท่าโดยธรรมชาติเฉลี่ยทั้งปี ๒๕๕๘ รวม ๒๐๐,๙๗๓ ล้านลูกบาศก์เมตร แยกเป็นปริมาณน้ำท่าในช่วงฤดูฝน ๑๓๕,๓๔๕ ล้านลูกบาศก์เมตร (ร้อยละ ๘๗.๒๕) และเป็นปริมาณน้ำท่าในช่วงฤดูแล้ง ๖๕,๖๒๘ ล้านลูกบาศก์เมตร (ร้อยละ ๓๒.๗๕)

สำหรับพื้นที่ชลประทานในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๘) เพิ่มขึ้น ๒๒๕,๖๒๑ ไร่ โดยพื้นที่ชลประทานทั้งหมดมีจำนวน ๓๐,๔๘๓,๑๖๗ ไร่ ประกอบด้วย โครงการชลประทานขนาดใหญ่ และขนาดกลาง โครงการชลประทานขนาดเล็ก สูบน้ำด้วยไฟฟ้าและแก้มลิง ทั้งนี้ ความต้องการใช้น้ำมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประเทศไทยอาจเกิดภาวะขาดแคลนน้ำในระยะยาว (ตารางที่ ๑๑)

ตารางที่ ๑๑ พื้นที่ชลประทาน ปริมาณเก็บกักน้ำ พื้นที่บริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน
ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑

รายการ	หน่วยนับ	แผนฯ ๑๑			
		ปี ๒๕๕๕	ปี ๒๕๕๖	ปี ๒๕๕๗	ปี ๒๕๕๘
๑. จำนวนพื้นที่ชลประทานที่เพิ่มขึ้น	ไร่	๑๗/๘,๗/๕๑	๒๐๖,๙๕๑	๓๑๗,๘๑๑	๒๒๕,๖๒๑
๑.๑ โครงการชลประทานขนาดใหญ่ และขนาดกลาง	ไร่	๘๖,๐๐๐	๓๔,๕๑๐	๑๒๔,๖๐๐	๒๗,๓๐๐
๑.๒ โครงการชลประทานขนาดเล็ก +สูบน้ำด้วยไฟฟ้า+แก้มลิง	ไร่	๙๒,๗๕๑	๑๗๒,๔๔๑	๑๙๓,๒๑๑	๑๙๘,๓๒๑
๒. จำนวนปริมาณเก็บกักที่เพิ่มขึ้น	ล้าน ลบ.ม.	๑๐๐.๓๙	๑๖.๖๗	๑๐๗.๗๐	๑๙.๗๐
๒.๑ โครงการชลประทานขนาดใหญ่, และขนาดกลาง	ล้าน ลบ.ม.	๙๗.๐๓	๑๖.๖๗	๑๐๗.๗๐	๑๙.๗๐
๒.๒ โครงการชลประทานขนาดเล็ก +สูบน้ำด้วยไฟฟ้า+แก้มลิง	ล้าน ลบ.ม.	๓.๓๖	-	-	-
๓. จำนวนพื้นที่ชลประทานเดิม	ไร่	๒๙,๗/๓๒,๗/๘๓	๒๙,๙๓๙,๗/๓๕	๓๐,๒๕๗,๕๕๖	๓๐,๔๘๓,๑๖๗
๓.๑ โครงการชลประทานขนาดใหญ่ และขนาดกลาง	ไร่	๒๔,๓๔๘,๒๓๐	๒๔,๓๔๒,๗/๔๐	๒๔,๕๐๗,๓๔๐	๒๔,๕๓๔,๖๔๐
๓.๒ โครงการชลประทานขนาดเล็ก +สูบน้ำด้วยไฟฟ้า+แก้มลิง	ไร่	๕,๓๘๔,๕๕๓	๕,๕๙๖,๙๙๕	๕,๗๕๐,๒๑๖	๕,๙๔๘,๕๒๗

ที่มา: รายงานประจำปี ๒๕๕๘ กรมชลประทาน

๑.๒.๓ ประชากรและแรงงานภาคเกษตร

ประชากรภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จากจำนวน ๒๕.๐๔ ล้านคน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (ปี ๒๕๔๔) หรือร้อยละ ๔๐.๑๙ ของประชากรทั้งหมด เหลือ ๒๔.๓๖ ล้านคน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๓) หรือร้อยละ ๓๘.๐๒ ของประชากรทั้งหมด สำหรับแรงงานภาคเกษตร (อายุ ๑๕ - ๖๔ ปี) มีแนวโน้มลดลงเช่นเดียวกัน โดยลดลงจาก ๑๙.๓๒ ล้านคน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (ปี ๒๕๔๔) หรือร้อยละ ๕๒.๗/๓ ของแรงงานทั้งหมด เหลือ ๑๗.๗/๘ ล้านคน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๓) หรือร้อยละ ๔๖.๐๙ ของแรงงานทั้งหมด สาเหตุหลักเกิดจากความต้องการแรงงานนอกภาคเกษตรที่เพิ่มขึ้นตามการพัฒนาเศรษฐกิจ ขณะที่สมาชิกในครัวเรือนเกษตรที่มีอายุมากกว่า ๖๔ ปี มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๖.๙๙ ของสมาชิกในครัวเรือนเกษตรรวม ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (ปี ๒๕๔๔) เป็นร้อยละ ๑๐.๙๙ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๓) ซึ่งผู้ที่อายุเกินกว่า ๖๔ ปี จะไม่ถูกนับเป็นแรงงานภาคเกษตร ข้อมูลนี้แสดงถึงจำนวนผู้สูงอายุของภาคการเกษตรมีทิศทางเดียวกับประชากรของประเทศไทยที่กำลังจะเข้าสู่ภาวะสังคมผู้สูงอายุ โดยสมาชิกครัวเรือนเกษตร (อายุระหว่าง ๑๕-๖๔ ปี) มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๖๙.๐๑ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (ปี ๒๕๔๔) เป็นร้อยละ ๗๑.๙๕ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๓) (ตารางที่ ๑๒)

ปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงาน เนื่องจากในภาคเกษตรส่วนใหญ่เป็นการทำงานแบบฤดูกาลไม่มีสวัสดิการและความคุ้มครองแรงงาน จึงเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้แรงงานภาคเกษตรมีการเคลื่อนย้ายสู่นอกภาคเกษตร ทั้งในรูปการเคลื่อนย้ายแบบชั่วคราวและถาวร ประกอบกับปัจจุบันอัตราค่าจ้างแรงงานนอกภาคเกษตรเพิ่มสูงขึ้น จึงใจให้เกิดการเคลื่อนย้ายมากขึ้น นอกจากนี้ ปัญหารายได้ของเกษตรกรที่มีผลกระทบต่อรายได้ของครัวเรือน รวมถึงปัญหาความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชายแดนได้ยังทำให้เกษตรกรบางส่วนต้องเคลื่อนย้ายถิ่นฐานออกนอกพื้นที่

สำหรับระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (ปี ๒๕๔๔) หัวหน้าครัวเรือนเกษตรส่วนใหญ่ร้อยละ ๖๕.๖๕ มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาตอนต้น และประถมศึกษาตอนปลาย แต่สัดส่วนดังกล่าวมีแนวโน้มลดลงเหลือร้อยละ ๔๘.๓๑ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๓) โดยหัวหน้าครัวเรือนเกษตรมีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๑๑.๘๐๖.๕๐ และ ๖.๘๐ ตามลำดับ สอดคล้องกับแผนพัฒนาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ต้องการให้ประชากรมีความรู้ขั้นพื้นฐานที่สูงขึ้น ซึ่งในระยะที่ผ่านมามาภาครัฐได้จัดทำแผนงานและโครงการต่างๆ เพื่อจูงใจให้สมาชิกในครัวเรือนเกษตรที่ได้รับการศึกษาสูงขึ้นยังอยู่ในภาคเกษตร เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรส่วนหนึ่ง โดยจัดทำโครงการฝึกอาชีพและถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่เกษตรกร เน้นการอบรมวิชาชีพตามความต้องการของเกษตรกรเพื่อพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม สร้างรายได้และโอกาสในการศึกษาให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ตารางที่ ๑๒ แรงงานภาคเกษตร และระดับการศึกษา ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๑

รายการ	แผน ๗ ๘ ปี ๒๕๔๔	แผน ๗ ๙ ปี ๒๕๔๙	แผน ๗ ๑๐ ปี ๒๕๕๔	แผน ๗ ๑๑ ปี ๒๕๕๙
ประชากร (ล้านคน) ^{๑/}				
ประชากรรวม (ล้านคน)	๖๒.๓๑	๖๒.๘๓	๖๔.๐๘	๖๕.๑๓
ประชากรภาคเกษตร (ล้านคน) ^{๑/} (ร้อยละ)	๒๕.๐๔ ๔๐.๑๙	๒๒.๓๒ ๓๖.๑๖	๒๓.๖๙ ๓๖.๙๙	๒๔.๓๖ ๓๘.๐๒
ประชากรนอกภาคเกษตร (ล้านคน) ^{๑/} (ร้อยละ)	๓๗.๒๗ ๕๙.๘๑	๔๐.๕๑ ๖๓.๘๔	๔๐.๓๙ ๖๓.๐๓	๔๐.๗๗ ๖๑.๙๘
แรงงาน (ล้านคน) ^{๒/}				
จำนวนแรงงานรวม (ล้านคน)	๓๖.๖๔	๓๖.๒๔	๓๘.๙๒	๓๘.๕๘
จำนวนแรงงานภาคเกษตร (ล้านคน) ^{๑/} (ร้อยละ)	๑๙.๓๒ ๕๒.๗๓	๑๕.๘๔ ๔๓.๗๑	๑๖.๙๘ ๔๓.๖๒	๑๗.๗๘ ๔๖.๐๙
จำนวนแรงงานนอกภาคเกษตร (ล้านคน) ^{๑/} (ร้อยละ)	๑๗.๓๒ ๔๗.๒๗	๒๐.๔๐ ๕๖.๒๙	๒๑.๙๔ ๕๖.๓๘	๒๐.๗๙ ๕๓.๙๑
สมาชิกในครัวเรือนเกษตร (ร้อยละ) ^{๑/}				
- อายุน้อยกว่า ๑๕ ปี	๒๔.๐๐	๒๑.๑๕	๑๘.๖๘	๑๗.๐๖
- อายุระหว่าง ๑๕ - ๖๔ ปี	๖๙.๐๑	๖๙.๗๕	๗๑.๓๘	๗๑.๙๕
- อายุมากกว่า ๖๔ ปีขึ้นไป	๖.๙๙	๙.๑๐	๙.๙๔	๑๐.๙๙
ระดับการศึกษา (ร้อยละ) ^{๑/}				
- ไม่รู้หนังสือ	๙.๐๓	๘.๗๕	๖.๘๐	๕.๒๕
- ประถมศึกษาตอนต้นและ ประถมศึกษาตอนปลาย	๖๕.๖๕	๖๐.๗๗	๕๗.๔๔	๕๘.๓๑
- มัธยมศึกษาตอนต้น	๑๑.๑๕	๑๑.๗๖	๑๒.๓๒	๑๒.๖๒
- มัธยมศึกษาตอนปลาย	๕.๘๕	๘.๐๕	๑๐.๒๙	๑๑.๘๐
- อาชีวะ	๓.๓๖	๔.๕๙	๕.๖๙	๖.๕๐
- อุดมศึกษา	๒.๐๕	๓.๔๒	๕.๐๗	๖.๘๐
- อื่นๆ	๒.๙๐	๒.๗๖	๒.๓๙	๘.๗๒

ที่มา: ^{๑/} กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

^{๒/} สำนักงานสถิติแห่งชาติ

^{๓/} สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

๑.๒.๔ แหล่งทุนของเกษตรกร

แหล่งทุนของเกษตรกร หรือแหล่งเงินทุนของเกษตรกร ประกอบด้วย ๓ แหล่งหลัก ได้แก่ ๑) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ๒) สหกรณ์การเกษตร และ ๓) กองทุนต่างๆ โดยแหล่งทุนส่วนใหญ่ของเกษตรกรมาจาก ธ.ก.ส. ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล อาทิ โครงการประกันรายได้เกษตรกร โครงการแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบ ทำหน้าที่ให้บริการสินเชื่อทางการเกษตรโดยตรงและผ่านสถาบันเกษตรกร มุ่งให้ความช่วยเหลือทางการเงิน เพื่อส่งเสริมอาชีพเกษตรกรหรือการค้าดำเนินงานของเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร ให้สามารถประกอบอาชีพอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวเกษตรกร ทั้งนี้ เมื่อช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๓) เกษตรกรมีหนี้สินต้นปีเฉลี่ย ๑๐๐,๙๗๗ บาทต่อครัวเรือน โดยกู้ยืมมาจาก ธ.ก.ส. มากที่สุด เฉลี่ยร้อยละ ๖๒.๒๔ ของหนี้สินต้นปีทั้งหมด รองลงมา ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน และสหกรณ์การเกษตร เฉลี่ยร้อยละ ๑๓.๑๖ และ ๑๐.๙๙ ตามลำดับ (ตารางที่ ๑๓)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรในหลายรูปแบบ ซึ่งเป็นมาตรการที่ทุกรัฐบาลดำเนินการมาโดยตลอด เช่น การให้สินเชื่ออัตราดอกเบี้ยต่ำ การพักชำระหนี้และลดภาระหนี้ให้เกษตรกรรายย่อย การโอนหนี้ในระบบเข้ามาเป็นหนี้ในระบบ เป็นต้น ซึ่งการช่วยเหลือดังกล่าวได้ดำเนินการผ่าน ธ.ก.ส. และกองทุนต่างๆ ภายใต้การกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จำนวน ๑๓ กองทุน โดยแต่ละกองทุนมีการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ได้แก่ ๑) เงินทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน ๒) กองทุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ๓) กองทุนจัดรูปที่ดิน ๔) กองทุนพัฒนาสหกรณ์ ๕) กองทุนสงเคราะห์เกษตรกร ๖) เงินทุนหมุนเวียนในการผลิตเชื้อโรโซเปียม ๗) เงินทุนหมุนเวียนในการผลิตพันธุ์ปลา พันธุ์กุ้ง และพันธุ์สัตว์น้ำอื่นๆ ๘) เงินทุนหมุนเวียนยางพารา ๙) เงินทุนหมุนเวียนเพื่อผลิตวัคซีนจำหน่าย ๑๐) กองทุนเพื่อพัฒนาการผลิตถั่วเหลือง ๑๑) เงินทุนหมุนเวียนเพื่อผลิตและขยายพันธุ์พืช ๑๒) กองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และ ๑๓) กองทุนหมุนเวียนเพื่อการกู้ยืมแก่เกษตรกรและผู้ยากจน

ตารางที่ ๑๓ ขนาดหนี้สินต้นปีและแหล่งกู้ยืมเงินของครัวเรือนเกษตร

รายการ	แผนฯ ๘ ปี ๒๕๕๔/๕๕	แผนฯ ๙ ปี ๒๕๕๕/๕๖	แผนฯ ๑๐ ปี ๒๕๕๖/๕๗	แผนฯ ๑๑ ปี ๒๕๕๗/๕๘
ขนาดหนี้สินต้นปี (บาท/ครัวเรือน)	๓๔,๘๑๘.๖๕	๔๗,๖๓๒	๕๙,๘๐๘	๑๐๐,๙๗๗
แหล่งกู้ยืมเงิน (ร้อยละ)				
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร	๖๕.๕๗	๕๖.๑๘	๖๓.๕๑	๖๒.๒๔
กองทุนหมู่บ้าน	๑.๓๓	๑๓.๙๕	๑๐.๓๙	๑๓.๑๖
สหกรณ์การเกษตร	๑๒.๓๙	๑๐.๘๐	๙.๒๑	๑๐.๙๙
บริษัทเงินทุน	๐.๕๐	๑.๖๗	๓.๕๑	๒.๕๙
ธนาคารออมสิน	๐.๑๖	๑.๖๐	๑.๗๐	๒.๕๗
ธนาคารพาณิชย์	๕.๗๙	๕.๓๘	๒.๑๖	๑.๕๒
อื่นๆ	๑๕.๓๒	๑๑.๕๒	๙.๗๒	๗.๑๓

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

๑.๒.๕ ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์

ประเทศไทยมีความต้องการใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์เพื่อการเพาะปลูกในปริมาณมาก ในแต่ละปี โดยเมื่อปี ๒๕๕๘ ความต้องการใช้ปุ๋ยเคมีในประเทศไทยอยู่ที่ ๖.๑๗ ล้านตัน ใช้สำหรับการเพาะปลูก ข้าวนาปี ๑.๗๐ ล้านตัน ข้าวนาปรัง ๐.๔๔ ล้านตัน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ๐.๓๑ ล้านตัน มันสำปะหลัง ๐.๓๕ ล้านตัน อ้อยโรงงาน ๐.๕๓ ล้านตัน ยางพารา ๑.๕๔ ล้านตัน ปาล์มน้ำมัน ๐.๕๕ ล้านตัน และอื่นๆ ๐.๗๕ ล้านตัน ขณะที่ความต้องการใช้ปุ๋ยอินทรีย์เติบโตตามกระแสความต้องการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ โดยความต้องการใช้ปุ๋ยอินทรีย์มีประมาณปีละ ๐.๕๘ ล้านตัน เป็นปุ๋ยอินทรีย์ที่ได้มาจากการผลิต ภายในประเทศ สำหรับปุ๋ยเคมีประเทศไทยมีการผลิตไม่เพียงพอับความต้องการใช้จึงจำเป็นต้องนำเข้า ปุ๋ยเคมีจากต่างประเทศคิดเป็นมูลค่ามหาศาลในแต่ละปี โดยเมื่อปี ๒๕๕๘ มีมูลค่าการนำเข้าปุ๋ยเคมี ๖๐,๕๕๗ ล้านบาท (ตารางที่ ๑๔) มีสัดส่วนมูลค่าการนำเข้าจากประเทศจีน ร้อยละ ๑๗.๕๔ ซาอุดีอาระเบีย ร้อยละ ๑๗.๐๐ รัสเซีย ร้อยละ ๑๔.๑๘ กาตาร์ ร้อยละ ๖.๒๖ แคนาดา ร้อยละ ๖.๐๗ และอื่นๆ ร้อยละ ๓๘.๙๔ ทั้งนี้ ไทยมีแหล่งวัตถุดิบโปแตสเซียมในจังหวัดอุดรธานี สกลนคร และนครราชสีมา ที่สามารถนำมาผลิตปุ๋ยเคมีในเชิงพาณิชย์ได้ แต่ยังไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากยังไม่มี การจัดทำระบบป้องกันผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการทำเหมืองแร่โปแตสเซียม ทำให้ต้องนำเข้าแม่ปุ๋ยเคมีจากต่างประเทศเป็นหลัก สำหรับการส่งออกเมื่อปี ๒๕๕๘ ประเทศไทยมีมูลค่าการส่งออกปุ๋ยเคมี ๔,๔๓๒ ล้านบาท โดยส่งออกไปยังประเทศลาวมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ประเทศกัมพูชา เมียนมาร์ ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย ตามลำดับ

ตารางที่ ๑๔ มูลค่าการนำเข้าและส่งออกปุ๋ยเคมี ปี ๒๕๕๔ - ๒๕๕๘

หน่วย: ล้านบาท

แผน	ปี	นำเข้า	ส่งออก
แผนฯ ๑๐	๒๕๕๔	๘๓,๑๖๘	๓,๓/๓๒
แผนฯ ๑๑	๒๕๕๕	๘๕,๑๓๕	๔,๑๒๐
	๒๕๕๖	๓/๕,๙๐๑	๓,๕๒๙
	๒๕๕๗	๖๘,๓๓๔	๔,๓/๕๓
	๒๕๕๘	๖๐,๕๕๗	๔,๔๓๒
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)		-๑๐.๓/๓	๔.๘๑

ที่มา: กรมศุลกากร

เมื่อพิจารณาถึงมูลค่าการนำเข้าปุ๋ยเคมี ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ พบว่ามีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเมื่อปี ๒๕๕๘ มีมูลค่าการนำเข้าปุ๋ยเคมี ๖๐,๕๕๗ ล้านบาท ลดลงจากเมื่อปี ๒๕๕๕ ที่มีมูลค่าการนำเข้า ๘๕,๑๓๕ ล้านบาท หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๑๐.๓/๓ ต่อปี ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการรณรงค์ให้เกษตรกรทำการเกษตรอินทรีย์ และเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น สำหรับการส่งออกปุ๋ยเคมี ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเมื่อปี ๒๕๕๘ มีมูลค่าการส่งออกปุ๋ยเคมี ๔,๔๓๒ ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๕ ที่มีมูลค่าการส่งออก ๔,๑๒๐ ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๔.๘๑ (ตารางที่ ๑๔)

ตารางที่ ๑๕ มูลค่าการนำเข้าและส่งออกปุ๋ยอินทรีย์ ปี ๒๕๕๔ - ๒๕๕๘

หน่วย: ล้านบาท

แผน	ปี	นำเข้า	ส่งออก
แผนฯ ๑๐	๒๕๕๔	๒๖๘	๒๐๖
แผนฯ ๑๑	๒๕๕๕	๑,๔๑๕	๑๙๓
	๒๕๕๖	๑,๓๓๘	๒๑๒
	๒๕๕๗	๒๕๘	๓๘๔
	๒๕๕๘	๑๕๔	๕๖๓
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)		-๕๑.๕๐	๓๓.๑๘

ที่มา: กรมศุลกากร

การนำเข้าปุ๋ยอินทรีย์ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ มีแนวโน้มลดลงเช่นเดียวกับการนำเข้าปุ๋ยเคมี โดยเมื่อปี ๒๕๕๘ มีมูลค่าการนำเข้าปุ๋ยอินทรีย์ ๑๕๔ ล้านบาท ลดลงจากเมื่อปี ๒๕๕๕ ที่มีมูลค่าการนำเข้า ๑,๔๑๕ ล้านบาท หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๔๑.๔๐ ต่อปี สำหรับการส่งออกปุ๋ยอินทรีย์ เมื่อปี ๒๕๕๘ มีมูลค่าการส่งออกปุ๋ยอินทรีย์ ๔๖๓ ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๕ ที่มีมูลค่าการส่งออก ๑๙๓ ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๓๗.๑๘ ต่อปี (ตารางที่ ๑๕)

๑.๒.๖ สารเคมีเกษตร

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ มูลค่าการนำเข้าสารเคมีเกษตรเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๓.๑๓ ต่อปี โดยเมื่อปี ๒๕๕๘ มีมูลค่าการนำเข้าสารเคมีเกษตร ๑๙,๙๓๙ ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๕ ที่มีมูลค่าการนำเข้า ๑๘,๙๖๖ ล้านบาท ซึ่งเป็นการนำเข้าจากจีนมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ อินเดีย มาเลเซีย อินโดนีเซีย และอิสราเอล ตามลำดับสำหรับมูลค่าการส่งออกสารเคมีเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๑๒.๗๕ ต่อปี โดยปี ๒๕๕๘ มีมูลค่าการส่งออกสารเคมีเกษตร ๖,๕๔๗ ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๕ ที่มีมูลค่าการส่งออก ๔,๖๗๑ ล้านบาท ซึ่งเป็นการส่งออกไปเวียดนามมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ จีน มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และอินเดีย ตามลำดับ (ตารางที่ ๑๖)

ตารางที่ ๑๖ มูลค่าการนำเข้าและส่งออกสารเคมีเกษตรปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๘

หน่วย: ล้านบาท

แผนฯ	ปี	นำเข้า	ส่งออก
แผนฯ ๑๐	๒๕๕๕	๒๐,๘๗๕	๔,๒๘๗
แผนฯ ๑๑	๒๕๕๕	๑๘,๙๖๖	๔,๖๗๑
	๒๕๕๖	๒๔,๓๑๕	๕,๒๕๓
	๒๕๕๗	๒๒,๖๘๑	๖,๘๑๒
	๒๕๕๘	๑๙,๙๓๙	๖,๕๔๗
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)		๓.๑๓	๑๒.๗๕

ที่มา: กรมศุลกากร

๑.๒.๗ เครื่องจักรกลการเกษตร

ปัจจุบันการทำเกษตรของไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงจากแบบดั้งเดิมมาเป็นเชิงพาณิชย์ และใช้เครื่องจักรกลมากขึ้น เนื่องจากการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร อัตราค่าจ้างแรงงานภาคเกษตรที่สูงขึ้น และแนวโน้มของผู้สูงอายุในภาคเกษตรเฉลี่ยมากขึ้น รวมถึงปัญหาสภาพอากาศแปรปรวน ทำให้เกิดการปรับตัวของระบบการผลิตในเชิงของเวลาและการจัดการ ส่งผลให้มโนบายการส่งเสริมและพัฒนากการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรและอุปกรณ์การเกษตร เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตร สนับสนุนแผนการผลิตของชุมชนให้สอดคล้องกับตลาดสินค้าเกษตรและบริหารจัดการพื้นที่การเกษตรที่เหมาะสมหรือโซนนิ่ง ซึ่งถือเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาล ที่มุ่งเน้นให้มีการทำการเกษตรที่เหมาะสมกับ

สภาพแหล่งน้ำและศักยภาพของพื้นที่ เป็นการลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกร โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์สำคัญ ๓ ด้าน เพื่อผลักดันและส่งเสริมให้มีการใช้เครื่องจักรกลการเกษตร ประกอบด้วย ๑) ยุทธศาสตร์ด้านนโยบายปรับแก้กฎระเบียบ รวมถึงวิธีปฏิบัติเพื่อให้เหมาะสมสำหรับการส่งเสริมอุตสาหกรรมการเกษตรของไทย ๒) ยุทธศาสตร์ด้านการวิจัยและพัฒนา มุ่งต่อยอดองค์ความรู้ไปสู่อุตสาหกรรมจนถึงการพัฒนาเทคโนโลยีขั้นสูงเพื่อการเกษตร และ ๓) ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาส่งเสริมการใช้ภายในประเทศ และการพัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องจักรกลการเกษตรให้เป็นศูนย์กลางเครื่องจักรกลของอาเซียน

ตารางที่ ๑๗ มูลค่าการนำเข้าและส่งออกเครื่องจักรกลการเกษตร และส่วนประกอบปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๘

หน่วย: ล้านบาท

แผนฯ	ปี	นำเข้า	ส่งออก
แผนฯ ๑๐	๒๕๕๕	๑๗,๕๒๕	๗,๗๔๘
แผนฯ ๑๑	๒๕๕๕	๒๒,๑๑๙	๑๑,๘๒๒
	๒๕๕๖	๑๙,๙๗๙	๑๓,๓๑๙
	๒๕๕๗	๑๗,๓๕๕	๑๕,๖๓๖
	๒๕๕๘	๑๖,๙๘๕	๒๐,๓๒๗
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)		-๘.๓๑	๒๐.๐๑

ที่มา: กรมศุลกากร

มูลค่าการนำเข้าเครื่องจักรกลการเกษตรและส่วนประกอบ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๓) มีแนวโน้มลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๘.๓๑ ต่อปี จากเมื่อปี ๒๕๕๕ นำเข้า ๒๒,๑๑๙ ล้านบาท เป็น ๑๖,๙๘๕ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๘ ขณะที่การส่งออกเครื่องจักรกลการเกษตรและส่วนประกอบเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๒๐.๐๑ ต่อปี จากเมื่อปี ๒๕๕๕ ส่งออกมูลค่า ๑๑,๘๒๒ ล้านบาท เป็น ๒๐,๓๒๗ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๘ (ตารางที่ ๑๗)

๑.๓ ผลการพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ระยะครึ่งแผน (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗)

การพัฒนาการเกษตร ภายใต้แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) มีเป้าหมายและตัวชี้วัดที่สำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ ความผาสุกของเกษตรกร การเติบโตของเศรษฐกิจภาคเกษตร และพื้นที่การเกษตรได้รับการบริหารจัดการ ซึ่งผลการพัฒนาการเกษตร ที่ผ่านมาเป็นการประเมินในช่วงครึ่งแผน ตั้งแต่ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗ พบว่า

๑.๓.๑ ความผาสุกของเกษตรกร วัดจากดัชนีความผาสุกของเกษตรกร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๓) อยู่ที่ระดับ ๗๘.๒๘ สูงกว่าแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (ปี ๒๕๕๔) ซึ่งอยู่ที่ระดับ ๗๖.๙๗ แต่ยังต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดให้ดัชนีความผาสุกของเกษตรกรเพิ่มขึ้นอยู่ที่ระดับ ๘๐ ในปี ๒๕๕๙

โดยดัชนีดังกล่าววัดจาก ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สุขอนามัย การศึกษา สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งในแต่ละด้านประกอบด้วย ตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงการพัฒนาในด้านนั้นๆ สำหรับในช่วงครึ่งแผน (ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗) ดัชนีความผาสุกของเกษตรกร มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างช้าๆ และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบ พบว่าการพัฒนาด้านสุขอนามัยอยู่ในระดับสูงที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และการศึกษา ตามลำดับ โดยด้านการศึกษา อยู่ในระดับที่ต้องเร่งปรับปรุงขณะที่ด้านสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ อยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง ดังนั้น การยกระดับความผาสุกของเกษตรกรในระยะต่อไป จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาตัวชี้วัดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับด้านการศึกษา เช่น สมาชิกในครัวเรือนเกษตรกรได้รับการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับเกษตรกรได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยี เป็นต้น ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรดินและน้ำ สัตว์สวนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ทั้งหมดของประเทศ เป็นต้น และด้านเศรษฐกิจ เช่น สัตว์สวนหนี้สินต่อทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตรกร และการมีงานทำของแรงงานเกษตร เป็นต้น (ตารางที่ ๑๘)

๑.๓.๒ การเติบโตของเศรษฐกิจภาคเกษตร พิจารณาจากอัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศสาขาเกษตร (แบบปริมาณลูกโซ่) ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗) มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ ๑.๔๐ ต่อปี ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดให้เศรษฐกิจภาคเกษตรเติบโตเฉลี่ยร้อยละ ๓.๐ ต่อปี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งมีพันธกิจในการจัดทำรายได้ประชาชาติของประเทศ ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการคำนวณรายได้ประชาชาติจากราคาคงที่แบบปีฐานคงที่มาเป็นแบบปริมาณลูกโซ่ ทำให้มีรายได้ประชาชาติอนุกรมใหม่ ซึ่งมูลค่าและอัตราการเติบโตแตกต่างไปจากเดิม ทั้งนี้ หากคำนวณโดยใช้วิธีราคาคงที่ อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศสาขาเกษตร เมื่อช่วงปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗ จะขยายตัวเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ ๒.๑๐) ผลจากการพัฒนาในช่วงครึ่งแผน พบว่า อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศสาขาเกษตร เมื่อช่วงปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗ มีแนวโน้มชะลอตัวลงอย่างต่อเนื่อง สาเหตุสำคัญเกิดจากปัญหาภัยแล้งและฝนทิ้งช่วง โรคตายด่วนในกุ้งทะเลเพาะเลี้ยงและเศรษฐกิจโลกที่ชะลอตัว

๑.๓.๓ ทรัพยากรการเกษตรมีความเหมาะสมต่อการผลิตทางการเกษตร ได้มีการกำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจนในระดับยุทธศาสตร์ ซึ่งผลประเมินการพัฒนาการเกษตรในช่วงครึ่งแผน (ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗) พบว่า

- การขยายพื้นที่ชลประทาน เมื่อปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗ ดำเนินการได้เพียง ๑.๐๓ ล้านไร่ จากเป้าหมายที่กำหนดให้มีการขยายพื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้น ๓.๓๕ ล้านไร่ภายในปี ๒๕๕๗
- ทรัพยากรที่ดินที่ได้รับการบริหารจัดการ เมื่อปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗ ดำเนินการได้ ๑.๒๒ ๑.๑๒ และ ๑.๑๐ ล้านไร่ ตามลำดับ ต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ไม่น้อยกว่าปีละ ๒.๑๕ ล้านไร่
- พื้นที่ทำการประมงและแหล่งอาศัยสัตว์น้ำได้รับการบริหารจัดการ เมื่อปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗ ดำเนินการได้ ๘.๙๐ และ ๘.๙๐ ล้านไร่ ตามลำดับ สูงกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ไม่น้อยกว่าปีละ ๘.๘๐ ล้านไร่ (ตารางที่ ๑๘)

สำหรับปัจจัยเสี่ยงและข้อจำกัดที่ทำให้แผนพัฒนาการเกษตรไม่บรรลุเป้าหมาย คือ

๑. ทรัพยากรการเกษตรถูกนำไปใช้อย่างต่อเนื่องและขาดการอนุรักษ์ ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมและระบบนิเวศถูกทำลาย
๒. ภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุทกภัยและภัยแล้งที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งและรุนแรงมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อการผลิตภาคเกษตรโดยตรง
๓. ปัญหาลิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมือง เช่น ปัญหาขยะมูลฝอย มลพิษทางอากาศ คุณภาพน้ำ และการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เป็นต้น

ตารางที่ ๑๘ ผลการพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ระยะครึ่งแผน (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗)

เป้าหมาย	ตัวชี้วัด	แผนฯ ๑๐	แผนฯ ฉบับที่ ๑๑			การบรรลุเป้าหมาย
		๒๕๕๔	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
๑. ความผาสุกของเกษตรกรเพิ่มขึ้นอยู่ที่ระดับ ๘๐ ในปี ๒๕๕๙	๑) ดัชนีความผาสุกของเกษตรกร	๓๖.๙๓	๓๘.๒๖	๓๘.๒๓	๓๘.๒๘	ไม่บรรลุเป้าหมาย
	- ด้านเศรษฐกิจ	๖๘.๙๒	๖๓.๐๕	๖๖.๑๓	๖๖.๐๒	
	- ด้านสุขอนามัย	๙๘.๘๕	๙๘.๑๑	๙๘.๓๓	๙๙.๐๐	
	- ด้านการศึกษา	๕๕.๔๕	๕๖.๐๖	๕๙.๘๓	๕๙.๖๓	
	- ด้านสังคม	๘๕.๕๖	๘๖.๔๓	๘๖.๙๖	๘๖.๑๒	
- ด้านสิ่งแวดล้อม	๕๓.๕๑	๖๙.๐๓	๖๕.๘๐	๖๖.๑๓		
๒. เศรษฐกิจภาคเกษตรเติบโตเฉลี่ยร้อยละ ๓.๐ ต่อปี	๑) อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศสาขาเกษตรแบบปริมาณลูกโซ่ (ร้อยละ)	๖.๓๐	๒.๓/๑	๐.๘๑	๐.๖๘	ไม่บรรลุเป้าหมาย
๓. ทรัพยากรการเกษตรมีความเหมาะสมต่อการผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น	๑) ขยายพื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้นเป็น ๓.๓๕ ล้านไร่ ในปี ๒๕๕๙	-	๑.๐๓ ล้านไร่			ไม่บรรลุเป้าหมาย
	๒) ทรัพยากรที่ดินได้รับการบริหารจัดการไม่น้อยกว่า ปีละ ๒.๑๕ ล้านไร่	-	๑.๒๒	๑.๑๒	๑.๑๐	ไม่บรรลุเป้าหมาย
	๓) พื้นที่ทำการประมงและแหล่งอาศัยสัตว์น้ำได้รับการบริหารจัดการ ไม่น้อยกว่าปีละ ๘.๘ ล้านไร่	-	n/a.	๘.๙๐	๘.๙๐	บรรลุเป้าหมายในปี ๒๕๕๖ และปี ๒๕๕๗

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

หมายเหตุ: n/a. ไม่มีการจัดเก็บข้อมูล

๒. บริบทการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนาการเกษตร

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายหลายประการทั้งจากบริบทการเปลี่ยนแปลงในระดับโลกและการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศที่จะส่งผลกระทบต่อข้อกำหนดอนาคตการพัฒนาการเกษตรของประเทศไทยในอีก ๕ ปีข้างหน้า ดังนี้

๒.๑ การเปลี่ยนแปลงระดับโลก

๒.๑.๑ เศรษฐกิจของโลกมีความผันผวนมากขึ้น ประเทศไทยมีการพึ่งพาและเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจกับประเทศต่างๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศคู่ค้าที่สำคัญ เช่น สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป ญี่ปุ่น และจีน เป็นต้น เมื่อเศรษฐกิจโลกเปลี่ยนแปลงไป ย่อมส่งผลกระทบต่อการส่งออก-นำเข้าสินค้าและบริการ รวมถึงเศรษฐกิจในภาพรวมของไทยด้วย ปัจจุบันเศรษฐกิจโลกมีความเสี่ยงจากปัจจัย ๔ ประการ คือ ๑) เศรษฐกิจจีนที่ชะลอตัวลง ส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังเศรษฐกิจในทุกกลุ่มประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศอาเซียน ๒) สถานการณ์การค้าโลกยังคงอ่อนแอ ๓) ประเทศผู้ผลิตน้ำมันได้รับผลกระทบจากการลดลงของราคาน้ำมัน และ ๔) ตลาดการเงินมีความผันผวน เนื่องจากนโยบายอัตราดอกเบี้ยในประเทศที่สำคัญทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ดังนั้น ประเทศไทยในฐานะผู้ส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารที่สำคัญของโลก จำเป็นต้องให้ความสำคัญในการเตรียมพร้อมเพื่อรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเงินของโลก รวมทั้งการวางแผนและหาแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตร รวมถึงรายได้ของเกษตรกร และการพัฒนาภาคเกษตรของไทย

๒.๑.๒ กฎ กติกาด้านการค้าและการลงทุนของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป

๑) กฎ กติกาด้านการค้า การปรับเปลี่ยนกฎระเบียบที่สำคัญด้านการค้าและการลงทุนของโลกทำให้ประเทศต่างๆ จำเป็นต้องปรับบทบาทและพัฒนาขีดความสามารถในการผลิต โดยประเทศที่พัฒนาแล้วมีแนวโน้มการใช้นโยบายเศรษฐกิจหลายกรอบมาเป็นกฎและกติกากฎการค้าระหว่างประเทศ เช่น พหุภาคี ภูมิภาคนิยม เป็นต้น ในปัจจุบันการขยายตัวของการเปิดเสรีทางการค้าในระดับพหุภาคี (Multilateralism) และทวิภาคี (Bilateralism) ส่งผลให้การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศมีการแข่งขันรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากเศรษฐกิจและสังคมถูกหลอมรวมกลายเป็นหนึ่งเดียว ทำให้แรงงาน สินค้า และบริการ เทคโนโลยี และเงินทุน เคลื่อนย้ายข้ามประเทศได้คล่องตัวมากขึ้น หลายประเทศในโลกจึงพยายามเจรจาเขตการค้าเสรีระหว่างกัน เพื่อลดกำแพงภาษี ขจัดอุปสรรคทางการค้า และสร้างรายได้เข้าประเทศจากการส่งออก อีกทั้งการเข้าสู่กลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนถือเป็นโอกาสของไทยในการขยายตลาดสินค้าเกษตร และการขยายฐานการผลิตสินค้าเกษตรผ่านการลงทุนด้านเกษตรกรรมในกลุ่มประเทศอาเซียน

๒) มาตรการกีดกันทางการค้า แม้จะมีการเจรจาเปิดเสรีทางการค้าเพื่อลดข้อจำกัดทางการค้าโดยใช้ภาษีมาอย่างต่อเนื่อง แต่หลายประเทศยังคงมีเงื่อนไขอื่นที่เป็นอุปสรรคทางการค้า เช่น การนำมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษีมาใช้ในวงกว้าง โดยเฉพาะสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร

การนำประเด็นทางสังคมต่างๆ มากำหนดเป็นมาตรฐานทางการค้าระหว่างประเทศ และการผลักดันมาตรฐานใหม่ๆ จากกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วให้ เป็นมาตรฐานของโลกยกตัวอย่าง เช่น การใช้มาตรการทางด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อมที่เข้มงวดเกินความจำเป็น สหภาพยุโรปเน้นเรื่องระเบียบว่าด้วยความปลอดภัยของอาหาร (Food Safety) และกฎระเบียบเกี่ยวกับการทำประมงผิดกฎหมายขาดการรายงาน ไร้การควบคุม (Illegal, Unreported and Unregulated Fishing: IUU Fishing) เป็นต้น ดังนั้น เกษตรกรและผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรจำเป็นต้องยกระดับการผลิตให้ได้มาตรฐานตามกฎหมาย กติกาการค้า ซึ่งมีแนวโน้มที่จะทวีความเข้มข้นขึ้น เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก และสร้างมูลค่าเพิ่มจากการส่งออกสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน ขณะเดียวกันรัฐบาลจำเป็นต้องกำหนดนโยบายและมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างระบบมาตรฐานการผลิต รวมถึงควบคุมการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสินค้าเกษตรเพิ่มขึ้น

๒.๑.๓ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยคุกคามทางธรรมชาติที่ทวีความรุนแรงขึ้น

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นปัญหาที่มีความสำคัญระดับโลก อันมีสาเหตุมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจของนานาประเทศ โดยเฉพาะประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งเป็นตัวเร่งที่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ก๊าซเรือนกระจกและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สำหรับผลกระทบต่อภาคเกษตรที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อาทิ ปัญหาภัยแล้ง น้ำท่วม โรคและแมลงศัตรูพืชระบาด และความแปรปรวนของฤดูกาล ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรลดลง พันธุ์พืชที่มีอยู่ไม่สามารถปรับตัวต่อสภาวะอากาศที่เปลี่ยนไป การสังเกตหรือประสบการณ์ของเกษตรกรอาจไม่เพียงพอต่อการรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่เคยมีมาก่อน ไม่สามารถเตรียมการได้ทัน ทำให้มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียผลผลิต และมีต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น เช่น การใช้สารควบคุมโรคและแมลงศัตรูพืช การใช้พลังงานสูบน้ำเพื่อใช้ในสภาวะน้ำแล้งหรือสูบน้ำออกในสภาวะน้ำท่วม แม้ว่าที่ผ่านมาทั่วโลกจะมีการพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรอย่างต่อเนื่อง แต่การทำเกษตรส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพาสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นหลัก จากรายงานของ Intergovernmental Panel on Climate Change: IPCC ปี ๒๕๕๗ ระบุว่า หากภาคเกษตรไม่มีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จะทำให้ในปี ๒๕๙๓ ผลผลิตการเกษตรที่สำคัญ เช่น ข้าวสาลี ข้าว และข้าวโพดในพื้นที่เขตร้อนและอบอุ่นมีปริมาณผลผลิตลดลงร้อยละ ๒๕ เมื่อเทียบกับศตวรรษที่ ๒๐ ส่งผลต่อความมั่นคงด้านอาหารของโลก โดยเฉพาะการผลิตข้าว เนื่องจากอุณหภูมิเพิ่มสูงขึ้นจนอยู่ในระดับที่เริ่มส่งผลต่อผลผลิต (heat stress) พื้นที่เพาะปลูกในที่ลุ่มจะได้รับผลกระทบจากระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น ซึ่งพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบรุนแรงจะเป็นพื้นที่เขตร้อน โดยเฉพาะเอเชียใต้ ขณะเดียวกันสภาพภูมิอากาศที่แปรปรวนไม่เป็นไปตามฤดูกาลปกติ ทำให้พืชไม่ออกดอกหรือออกล่าช้า มีการระบาดของโรคพืชและแมลงใหม่ๆ ดังนั้น ภาคเกษตรจึงเป็นภาคที่รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศรุนแรงที่สุด

สำหรับประเทศไทยถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระยะ ๓๐ ปีข้างหน้า มากเป็นอันดับที่ ๑๔ จาก ๑๗๐ ประเทศ ซึ่งในช่วงที่ผ่านมาประเทศไทยเริ่มได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น ปัญหาน้ำท่วมฉับพลัน

เมื่อปี ๒๕๕๔ ทำให้พื้นที่ปลูกข้าวเสียหายรวมกันมากกว่า ๑๐ ล้านไร่ ผลผลิตข้าวเสียหายรวม ๒.๕ ล้านตัน ชาวนามากกว่า ๑ ล้านคน ได้รับผลกระทบปัญหาโรคระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลเมื่อในช่วงปี ๒๕๕๑ - ๒๕๕๓ ได้ทำลายนาข้าวเสียหายรวมกันประมาณ ๔ - ๕ ล้านไร่ ปัญหาเพลี้ยแป้งสีชมพูระบาดในพื้นที่ มั่นสำปะหลัง เมื่อช่วงปี ๒๕๕๒ - ๒๕๕๓ ส่งผลให้พื้นที่เสียหายมากกว่า ๑ ล้านไร่ ปริมาณผลผลิตลดลง ประมาณร้อยละ ๓๐ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีรายงานการศึกษาที่ระบุว่า อุณหภูมิที่สูงขึ้นส่งผลต่อการผลิตข้าว หากอุณหภูมิเพิ่มสูงมากกว่า ๓๕ องศาเซลเซียส ช่อดอกจะเป็นหมัน มีละอองเกสรที่ผิดปกติ ทำให้ผลผลิต และคุณภาพข้าวลดลง

ด้วยเหตุผลดังกล่าว การสร้างความสามารถในการปรับตัวของภาคการเกษตร จึงเป็นเรื่องสำคัญ และต้องเร่งดำเนินการโดยเฉพาะการวิจัยและพัฒนา การถ่ายทอดองค์ความรู้ และการใช้เทคโนโลยี เพื่อการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Adaptation technology) เช่น การปรับปรุงพันธุ์พืช ให้ต้านทานต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ ทนต่อโรคและแมลงศัตรูพืช (biotic and abiotic stresses) การเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอกับความต้องการที่เพิ่มขึ้น อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงการสร้างดุลยภาพระหว่างการเพิ่มปริมาณผลผลิตต่อพื้นที่การผลิตอย่างยั่งยืน รวมถึงการพัฒนาระบบเตือนภัยเพื่อลดความเสี่ยงหรือ ลดการสูญเสียผลผลิต

๒.๑.๔ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและสังคมยุคดิจิทัล เทคโนโลยีก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของโลกในหลายๆ ด้าน โดยปัจจุบันเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทต่อเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น เช่น นาโน เทคโนโลยี เทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีการยึดชีวิตให้ยาวนานขึ้น เทคโนโลยีเครื่องจักรกลทุ่นแรง และ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นต้น สำหรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารช่วยในการเชื่อมโยง ข้อมูลข่าวสารระหว่างกันได้ทั่วโลก โดยผ่านระบบเครือข่ายและสื่ออิเล็กทรอนิกส์หลากหลายรูปแบบ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์ และอินเทอร์เน็ต ซึ่งการติดต่อสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายเหล่านี้ ทำให้เกิดสังคมที่เรียกว่า สังคมยุคดิจิทัล ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและสังคมยุคดิจิทัลเป็นโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ของประเทศ เช่น การมีเว็บไซต์เป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร การซื้อขายสินค้าผ่านระบบ e-commerce การใช้เทคโนโลยีในการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพและปริมาณเพิ่มขึ้น และการทดแทนแรงงานด้วย เครื่องจักร เป็นต้น แม้ว่าเทคโนโลยีจะมีประโยชน์อย่างมาก แต่ก็มีความเสี่ยงสูง และอาจก่อให้เกิดภัยอันตราย หรือสร้างความเสียหายได้เช่นกัน เช่น การโจมตีเครือข่ายข้อมูลของกันและกัน การผลิตอาวุธชีวภาพ การใช้เทคโนโลยีปลอมแปลงหรือลอกเลียนแบบสินค้า และการใช้เทคโนโลยีทางอาชญากรรม เป็นต้น

การขับเคลื่อนภาคเกษตรของไทยให้เติบโตอย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพในโลกยุคดิจิทัลนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับภาคเกษตร จำเป็นต้องก้าวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกแห่งเทคโนโลยีในอนาคต โดยการพัฒนาองค์ความรู้ด้านนวัตกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารผนวกกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีการผลิตและการตลาดสมัยใหม่ ซึ่งจะช่วยยกระดับภาคเกษตรไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในด้านการผลิตตลอดโซ่อุปทานให้ได้คุณภาพมาตรฐาน เป็นมิตร กับสิ่งแวดล้อม มีความปลอดภัยต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ รวมถึงการผลิต

สินค้าเกษตรที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดโลก ซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตรและสร้างรายได้ที่มั่นคงให้แก่เกษตรกร รวมทั้งความมีเสถียรภาพของภาคเศรษฐกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรด้วย

๒.๑.๕ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ด้านการเกษตร เทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ สามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงพันธุ์พืชหรือสิ่งมีชีวิตในระดับยีน ซึ่งสามารถทำได้อย่างจำเพาะเจาะจงและมีประสิทธิภาพสูงกว่าวิธีการปรับปรุงพันธุ์แบบเดิม ผลผลิตจากการปรับปรุงพันธุ์พืชด้วยเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ พืชตัดแปลงพันธุกรรม โดยเมื่อปี ๒๕๕๗ พื้นที่เพาะปลูกพืชตัดแปลงพันธุกรรมทั่วโลกอยู่ที่ ๑,๑๓๔ ล้านไร่ (๑๘๑.๕ ล้านเฮกเตอร์) หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๒ ของพื้นที่เกษตรกรรมโลก (๙,๓๓/๕ ล้านไร่) สำหรับประเทศที่ปลูกพืชตัดแปลงพันธุกรรมมีทั้งหมด ๒๘ ประเทศ โดยร้อยละ ๙๐ ของพื้นที่ปลูกพืชตัดแปลงพันธุกรรมรวมอยู่ใน ๖ ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา อาร์เจนตินา บราซิล อินเดีย แคนาดา และจีน (ที่มา: International Service for the Acquisition of Agri-Biotech Applications) สำหรับสถานการณ์พืชตัดแปลงพันธุกรรมในกลุ่มประเทศเอเชียส่วนใหญ่อนุญาตให้มีการวิจัยระดับแปลงและขยายผลเชิงพาณิชย์ โดยประเทศในเอเชียที่มีการยอมรับการปลูกพืชตัดแปลงพันธุกรรม ได้แก่ อินเดีย จีน บังกลาเทศ มาเลเซีย เวียดนาม และอินโดนีเซีย ส่วนญี่ปุ่นไม่อนุญาตให้มีการปลูกพืชตัดแปลงพันธุกรรมในประเทศ แต่อนุญาตให้นำเข้าผลิตภัณฑ์เกษตรและอาหารที่ผลิตจากพืชตัดแปลงพันธุกรรม โดยกฎหมายของญี่ปุ่นบังคับให้มีการแสดงฉลากของผลิตภัณฑ์อาหารที่มีหรือประกอบด้วยหรือได้มาจากพืชตัดแปลงพันธุกรรม และต้องสามารถพิสูจน์ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์และมีขั้นตอนการติดตามการตรวจสอบย้อนกลับได้ (Traceability) ดังนั้น ประเทศไทยจะต้องมีนโยบายเพื่อกำหนดจุดยืนในเรื่องดังกล่าวอย่างเหมาะสม

๒.๑.๖ แนวโน้มประชากรโลกเพิ่มขึ้น ทำให้ความต้องการบริโภคอาหารและพลังงานเพิ่มขึ้น รายงานสหประชาชาติประเมินว่า จำนวนประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นเป็น ๙,๑๐๐ ล้านคน ในปี พ.ศ. ๒๕๙๓ โดยส่วนใหญ่เป็นการเพิ่มขึ้นของประชากรในประเทศกำลังพัฒนาแถบเอเชียและแอฟริกา หากประชากรโลกเพิ่มขึ้นตามที่คาดการณ์ไว้ จะส่งผลกระทบต่อความต้องการบริโภคอาหารและพลังงาน อาจก่อให้เกิดการขาดแคลนและแย่งชิงอาหารได้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านพื้นที่เพาะปลูก ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และเทคโนโลยีการผลิตที่มีจำกัด ทำให้ไม่สามารถเพิ่มผลผลิตการเกษตรได้ ประกอบกับสภาวะภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหายและมีราคาสูงขึ้นในอนาคต นอกจากนี้ หลายประเทศทั่วโลกได้ปรับเปลี่ยนมาใช้พลังงานทางเลือกเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะพลังงานจากพืช เช่น อ้อย ข้าวโพด มันสำปะหลัง และปาล์มน้ำมัน เพื่อรองรับแนวโน้มการใช้พลังงานที่สูงขึ้น ซึ่งเป็นความท้าทายของโลกในการสร้างสมดุลของพืชอาหารและพืชพลังงานเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการบริโภคของประชากรโลกและรองรับความต้องการของภาคอุตสาหกรรมและพลังงานได้

๒.๒ การเปลี่ยนแปลงระดับประเทศ

๒.๒.๑ การเปลี่ยนแปลงนโยบายของภาครัฐ การดำเนินนโยบายของรัฐบาลที่ผ่านมาเป็นการดำเนินการและปฏิบัติตามที่ได้มีการหาเสียงไว้ โดยหน่วยงานราชการเป็นกลไกขับเคลื่อนสำคัญสำหรับการกำหนดนโยบายการเกษตรนั้น เนื่องจากเกษตรกรถือเป็นฐานคะแนนเสียงที่สำคัญของพรรคการเมือง ส่งผลให้นโยบายการเกษตรส่วนใหญ่จะมาจากเหตุผลทางการเมือง (Political Reason) และคำนึงถึงผลประโยชน์ระยะสั้นเป็นสำคัญ การกำหนดนโยบายภาคเกษตรในอนาคต เพื่อให้การพัฒนาภาคเกษตรและคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเกิดความยั่งยืน จำเป็นต้องพิจารณาจาก ๓ ด้าน คือ ความเร่งด่วน ความต่อเนื่องและความยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับความแตกต่างของเกษตรกร ความแตกต่างเชิงพื้นที่ ความสอดคล้องกับนโยบายอื่นๆ รวมถึงข้อจำกัดต่าง ๆ เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ งบประมาณ เทคโนโลยี ความสามารถในการบริหารงานจัดการ เป็นต้น มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพในการผลิต มีการวางแผนการผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และส่งเสริมการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร อย่างไรก็ตามในเรื่องดังกล่าว รัฐบาลปัจจุบันโดยพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) ซึ่งภาคส่วนต่าง ๆ รวมทั้งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ระยะ ๒๐ ปี เพื่อใช้ประกอบการทิศทางการพัฒนา ซึ่งคาดว่าจะสามารถลดปัญหาความไม่ต่อเนื่องของนโยบายการพัฒนาในอนาคต

๒.๒.๒ ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชากรภาคเกษตร เกษตรกรหรือแรงงานรับจ้างในภาคเกษตรส่วนใหญ่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มประชากรที่มีรายได้เฉลี่ยค่อนข้างต่ำ มีคุณภาพชีวิตด้อยกว่าภาคการผลิตอื่น และขาดความมั่นคงในอาชีพและรายได้ แม้ว่าในระยะที่ผ่านมารัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ แต่จากปัญหาภัยธรรมชาติที่มีความรุนแรง ราคาสินค้าเกษตรที่ตกต่ำ รวมถึงกระแสบริโภคนิยมและพฤติกรรมการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือย ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้มากขึ้น และประชากรภาคเกษตรมีหนี้สินเพิ่มขึ้น

๒.๒.๓ การขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร และการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เนื่องจากอัตราการภาวะเจริญพันธุ์รวมลดลงและประชากรไทยมีอายุยืนมากขึ้น คาดการณ์ว่าในปี ๒๕๔๓ จะมีจำนวนผู้สูงอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป สูงถึง ๒๐.๕ ล้านคน หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๓๒.๑ ของประชากรไทยทั้งหมด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้นอกจากจะส่งผลต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศแล้ว ยังเป็นอุปสรรคต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนในระยะยาว โดยเฉพาะภาคการเกษตรที่จำเป็นต้องใช้แรงงานจำนวนมาก แต่แนวโน้มแรงงานภาคเกษตรกลับลดลง เนื่องจากแรงงานวัยทำงานไม่สามารถทดแทนแรงงานที่ก้าวเข้าสู่วัยกลางคนและสูงอายุได้ทัน ประกอบกับบุตรหลานเกษตรกรที่ได้รับการศึกษาดีขึ้นไม่นิยมประกอบอาชีพการเกษตร เพราะขาดแรงจูงใจและกลัวความไม่มั่นคงทางรายได้ ส่งผลให้คนรุ่นใหม่เคลื่อนย้ายจากภาคการเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการเพิ่มมากขึ้น ซึ่งหากแรงงานภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ ย่อมส่งผลต่อปริมาณการผลิตสินค้าเกษตร และส่งผลกระทบต่อเชื่อมโยงไปยังสาขาอุตสาหกรรมเกษตรและภาคการส่งออกด้วย

๒.๒.๔ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ เกิดจาก ๒ สาเหตุหลัก คือ ความเสื่อมโทรมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และความเสื่อมโทรมที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ เช่น การปลูกพืชซ้ำๆ และต่อเนื่อง ทำให้ดินเสื่อมสภาพ การตัดไม้ทำลายป่า การขยายตัวของเมืองหรืออุตสาหกรรมเข้าไปในพื้นที่ทางการเกษตร การใช้สารเคมีเกษตรที่ไม่เหมาะสม การบริหารจัดการน้ำที่ไม่มีประสิทธิภาพ การใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง ไม่มีการอนุรักษ์ และไม่คำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต รวมถึงการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรมและลดลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อสมดุลของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ยังส่งผลซ้ำเติมให้ปัญหาความเสื่อมโทรมทรัพยากรธรรมชาติทวีความรุนแรงมากขึ้น เช่น การขาดแคลนน้ำ การสูญเสียความหลากหลายของพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และการสูญเสียระบบนิเวศชายฝั่ง เป็นต้น

ส่วนที่ ๒

กรอบแนวคิด และทิศทางการพัฒนาของแผนพัฒนาการเกษตร

ส่วนที่ ๒

กรอบแนวคิด และทิศทางการพัฒนาของแผนพัฒนาการเกษตร

ประเทศไทยยังคงเผชิญกับความเสี่ยงจากความเปราะบางหรือความผันผวนของเศรษฐกิจโลก ที่จะส่งผลกระทบต่อภาคการเกษตรของประเทศ รวมถึงปัญหาภายในประเทศบางประการที่เป็นข้อจำกัด สำคัญต่อการพัฒนาการเกษตรของประเทศ ทำให้แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ การกำหนดกรอบแนวคิดและทิศทางการพัฒนาของแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) จึงเน้นความต่อเนื่องกับแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) โดยเน้น “เกษตรกร” เป็นศูนย์กลางการพัฒนาอย่างสมดุล มีส่วนร่วมในรูปแบบชุมชน ซึ่งแผนพัฒนาการเกษตร ฉบับนี้ ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อผลักดันให้สามารถดำเนินการในรูปของธุรกิจเกษตร โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ มาขยายผลและประยุกต์ใช้ต่อเนื่องจากแผนที่ผ่านมา เพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ อันจะเป็นส่วนหนึ่งที่ผลักดันให้ประเทศไทยสามารถบรรลุวิสัยทัศน์ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดยมีประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและแก้ไขในอนาคต ดังนี้

๑. เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ - ๑๑ ผลจากการพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) พบว่า เกษตรกรสามารถลดรายจ่ายจากการนำผลผลิตมาบริโภค และมีรายได้เพิ่มจากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร แม้ว่าจะมีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้กับการพัฒนาการเกษตรของประเทศอย่างต่อเนื่อง แต่ปัญหาของเกษตรกรยังคงมีอยู่ในสังคมไทย ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเกษตรกรไทยส่วนใหญ่เป็นรายย่อยมีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ยไม่เกิน ๑๕ ไร่ การทำการเกษตรหลายพื้นที่ยังเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดความคุ้มค่าในการลงทุน ทั้งค่าใช้จ่ายในเรื่องของเครื่องจักรกลการเกษตร การใช้ปุ๋ย การซื้อเมล็ดพันธุ์/ปัจจัยการผลิต อีกทั้งเกษตรกรบางส่วนไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ต้องเช่าที่ดินเพื่อทำการเกษตร ขาดแรงจูงใจในการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต หรือเป็นแรงงานรับจ้างทำการเกษตร ซึ่งปัญหาต่างๆ เหล่านี้ควรได้รับการแก้ไขโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน เพื่อให้เกษตรกรพัฒนาระบบการผลิตให้สามารถเลี้ยงตัวเองได้ตามหลักความพอประมาณ ด้วยการนำผลผลิตที่ปลูกมาบริโภค ทำให้ลดรายจ่ายครัวเรือน เหลือแล้วจึงขายสร้างรายได้เพิ่ม หลักความมีเหตุมีผล เช่น การวางแผนการผลิตโดยเกษตรกรจะเริ่มปลูกพืชผักสวนครัวก่อนเพื่อให้มีรายได้จำนวนหนึ่งเพียงพอที่จะนำเงินไปลงทุนซื้อสัตว์มาเลี้ยง เพราะต้องใช้เวลา

การเลี้ยงนานกว่าจะได้ผลผลิตหรือมีรายได้ และหลักการสร้างภูมิคุ้มกัน ซึ่งภาครัฐสนับสนุนในเรื่อง การถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเกษตรกรทั้งด้านการผลิตพืช ประมง และปศุสัตว์ รวมถึงการต่อยอดไปสู่ การทำธุรกิจเกษตร

๒. แรงงานภาคการเกษตรมีแนวโน้มลดลงและการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โครงสร้าง การผลิตเปลี่ยนผ่านจากภาคการเกษตรสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการตามภาพรวมของการพัฒนาประเทศ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อแรงงานภาคการเกษตรที่เคลื่อนย้ายไปสู่ภาคการผลิตอื่นๆ โดยในแผนพัฒนา การเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (ปี ๒๕๔๔) มีแรงงานภาคการเกษตรลดลงจาก ๑๙.๓๒ ล้านคน เป็น ๑๗.๗๘ ล้านคน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๗) เนื่องจากเคลื่อนย้ายไปทำงานใน ภาคการผลิตอื่น โดยเฉพาะภาคบริการ เช่น การขายส่ง การขายปลีก โรงแรมและภัตตาคาร การขนส่ง เป็นต้น ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยสัดส่วนจำนวนประชากรในวัยทำงานและ วัยเด็กลดลง เนื่องจากอัตราการเกิดและอัตราการตายของประชากรลดลงอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชากรไทย โดยเฉลี่ยมีอายุสูงขึ้น และด้วยการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ รวมถึงการขยายตัวของภาคการผลิตอื่น และทัศนคติของเกษตรกรส่วนใหญ่คิดว่า การทำการเกษตรเป็นงานที่หนักและลำบาก ไม่คุ้มค่า ไม่อยากให้ ลูกหลานเข้ามาลำบากด้วย จึงทำให้เยาวชนรุ่นใหม่ไม่สนใจทำอาชีพการเกษตร ส่งผลให้แรงงานภาคการเกษตร ประสบปัญหาทั้งในส่วนของจำนวนแรงงานที่มีแนวโน้มลดลง เกิดการขาดแคลนแรงงานทำงานในไร่นา แนวโน้ม แรงงานเกษตรผู้สูงอายุมีมากขึ้น ทำให้ประสิทธิภาพและผลผลิตภาคการเกษตรลดลง ซึ่งปัญหาดังกล่าว จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบ รวมถึงการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวที่จะเข้าสู่ภาคการเกษตร การส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลทดแทนแรงงานเกษตร การพัฒนาฝีมือแรงงานภาคการเกษตร การคุ้มครอง และการสร้างหลักประกันทางสังคมให้กับแรงงานเกษตร

๓. การปรับตัวของเกษตรกรสู่เกษตรกรมืออาชีพ (Smart Farmer) เกษตรกรจำนวนมาก ยังมีข้อจำกัดในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการผลิตเชื่อมโยงไปจนถึงการแปรรูปและการตลาด การขาดความรู้ ความเข้าใจเรื่องการใช้ปัจจัยการผลิตโดยเฉพาะปุ๋ยเคมี สารเคมีการเกษตร ทำให้เกษตรกรใช้ปัจจัยการผลิต ดังกล่าวมากเกินไปจนเกิดความจำเป็น นอกจากทำให้ต้นทุนการผลิตสูงแล้ว ยังก่อให้เกิดการตกค้างของสารพิษ ในผลผลิตการเกษตร ส่งผลกระทบต่อสุขภาพทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคในระยะยาว อีกทั้งยังทำให้ดินเสื่อม โทรม ความหลากหลายทางชีวภาพลดลง การพัฒนาการเกษตรให้เติบโตได้อย่างยั่งยืน ต้องอาศัย “เกษตรกร” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา ดังนั้น การปรับตัวของเกษตรกร จึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เป้าหมาย การพัฒนาการเกษตรของประเทศบรรลุผลสำเร็จได้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้ความสำคัญกับการพัฒนา เกษตรกรเป็น Smart Farmer ที่มีความพร้อมทั้งในแง่องค์ความรู้ด้านการผลิต การตลาด มีการนำเทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิธีการปฏิบัติที่ดีมาใช้ผสมผสานกับองค์ความรู้สมัยใหม่ที่เหมาะสมในการพัฒนา การเกษตร โดยคำนึงถึงคุณภาพมาตรฐานและปริมาณความต้องการของตลาด รวมถึงความปลอดภัย ต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ

๔. การส่งเสริมการทำเกษตรในรูปแบบของการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกร องค์กร

เกษตรกร และสถาบันเกษตรกร ประเทศไทยเผชิญกับปัญหาเรื่องขาดความสามารถในการแข่งขัน เนื่องจากต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรของประเทศเพื่อนบ้านที่ต่ำกว่าประเทศไทย ทำให้สินค้าเกษตรของประเทศไทยสามารถแข่งขันได้ยาก การตลาดสินค้าเกษตรของไทย ประกอบกับเกษตรกรไทยส่วนใหญ่เป็นรายย่อย มีข้อจำกัดในการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพและมาตรฐาน การรวมกลุ่มของเกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่เข้มแข็ง แม้ว่าจะมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องก็ตาม การรวมกลุ่มของเกษตรกรยังไม่สามารถเชื่อมโยงในลักษณะคลัสเตอร์ เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่สามารถกำหนดราคาผลผลิตด้วยตนเอง รวมถึงถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร โดยการรวมกลุ่มเกษตรกร และพัฒนาเครือข่ายเกษตรกร องค์กรเกษตรกร และสถาบันเกษตรกรจะช่วยเพิ่มศักยภาพให้กับเกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน สหกรณ์มีบทบาทสำคัญที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกร รวบรวมและจัดซื้อผลผลิต จัดหาปัจจัยการผลิต การพัฒนาคุณภาพผลผลิต และช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกร รวมถึงการพัฒนาให้สหกรณ์เป็นกลไกหลักทางธุรกิจการเกษตรของเกษตรกร

๕. การบริหารจัดการสินค้าเกษตร

ภาคการผลิตอื่นๆ โดยในด้านการผลิต ผลผลิตทางการเกษตรขึ้นอยู่กับฤดูกาลเพาะปลูก รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ปริมาณน้ำ สภาพภูมิอากาศ และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดิน ด้านการจำหน่าย สินค้าเกษตรเป็นสินค้าที่เน่าเสียง่ายไม่เหมาะกับการเก็บรักษาเป็นเวลานาน มีต้นทุนขนส่งสินค้าสูงเมื่อเทียบกับสินค้าอื่น ด้านราคา มีความอ่อนไหวต่อราคาในตลาดโลก มีความผันผวนสูง ทำให้เกษตรกรมีรายได้ไม่สม่ำเสมอ ราคาสินค้าเกษตรทั้งหมดถูกกำหนดโดยผู้ซื้อ แม้ว่ารัฐบาลมีนโยบายและมาตรการต่างๆ ในแต่ละปี สูญเสียงบประมาณปีละหลายล้านบาท แต่ปัญหาการผลิตสินค้าเกษตรยังคงเกิดขึ้นต่อเนื่องในทุกปี ทั้งในเรื่องของประสิทธิภาพการผลิต ต้นทุนการผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น และสินค้าเกษตรบางชนิดล้นตลาดทำให้ราคาตกต่ำ ซึ่งการบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่ดี จะสามารถแก้ไขปัญหาลดสินค้าเกษตรได้ทั้งระบบ จึงควรเน้นในเรื่องการวางแผนความต้องการและการผลิตสินค้าเกษตร (Demand & Supply) ในระดับจังหวัด เพื่อเป็นข้อมูลให้กับส่วนกลางในการบริหารจัดการสินค้าเกษตรในภาพรวม การขึ้นทะเบียนเกษตรกรทั่วประเทศเพื่อรู้ปริมาณการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญ จัดทำข้อมูลการผลิตและการตลาด โดยเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างภาครัฐและเอกชน เพื่อบริหารจัดการสินค้าเกษตรได้ทั้งระบบ ส่งเสริมการแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่า และอำนวยความสะดวกทางการค้าให้กับผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรและสถาบันเกษตรกรอย่างเต็มที่

๖. มาตรฐานสินค้าเกษตร

เป็นเรื่องที่นานาประเทศให้ความสำคัญ นับตั้งแต่ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ในฐานะผู้ก่อตั้งร่วมกับประเทศอื่นๆ อีก ๔๐ ประเทศ ในการบังคับใช้ความตกลงด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures: SPS) มาตรการด้านมาตรฐานและความปลอดภัยอาหาร เพื่อควบคุม

การส่งออกนำเข้าสินค้าเกษตรและอาหาร ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการพัฒนาด้านมาตรฐานสินค้าเกษตรไปมากเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน แต่ยังคงมีปัญหาในเรื่องของการพัฒนาให้ทั่วถึงทั้งด้านองค์ความรู้ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานสินค้าเกษตรให้แก่เกษตรกรและองค์กรเกษตรกร การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เพื่อยืดอายุของสินค้าเกษตร จะช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตร ดึงดูดความสนใจและตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม การพัฒนามาตรฐานสินค้าเกษตร ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชนที่จะช่วยบริหารจัดการเชื่อมโยงข้อมูลที่เป็นสากลทั้งในและนอกประเทศ สนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางข้อมูลด้านมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร รวมทั้งผลักดันให้ประเทศผู้ผลิตอื่นตระหนักถึงความสำคัญของระบบการผลิตที่ดีตลอดโซ่อุปทาน ได้แก่ GAP, GMP, HACCP และการตรวจสอบย้อนกลับเพื่อป้องกันความผิดพลาดในทุกขั้นตอนการผลิต เพื่อเป็นการการันตีว่าสินค้าที่ผลิตจากกระบวนการผลิตที่ดีจะเป็นสินค้าที่ดีมีคุณภาพ มาตรฐานและความปลอดภัย พัฒนามาตรฐานการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของประเทศคู่ค้า มีการรักษาสีเขียวและสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีไปพร้อมกันด้วย

๗. โลจิสติกส์และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการเกษตร เป็นการดำเนินการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) โดยยกระดับบุคลากรภาครัฐ เกษตรกร/สถาบันเกษตรกร เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน พัฒนาทักษะการบริหารจัดการโลจิสติกส์ระดับฟาร์ม ส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมในโซ่อุปทานของสินค้าเกษตร สนับสนุนให้เกิดเครือข่ายเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร เพื่อเพิ่มบทบาทในฐานะผู้บริหารจัดการปัจจัยการผลิตและผลผลิตเกษตรรายใหญ่ในโซ่อุปทานของตนเอง ให้มีความสำคัญกับกิจกรรมโลจิสติกส์ตั้งแต่การวางแผนการเพาะปลูก การจัดหาปัจจัยการผลิต การรวบรวม การแปรรูป การเก็บสต็อก การขนส่ง การส่งออก และการตรวจสอบย้อนกลับทั้งผลผลิตเกษตรและผลิตภัณฑ์แปรรูปของสมาชิก เพื่อเชื่อมจากแหล่งผลิต (เกษตรกร) สู่มือผู้บริโภค/ลูกค้าหรืออุตสาหกรรมเกษตรต่อเนื่อง รวมถึงการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ และนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารข้อมูลด้านโลจิสติกส์สินค้าเกษตรในระดับภาพรวมของประเทศ โดยเน้นการพัฒนา สนับสนุน และเพิ่มการใช้ประโยชน์โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านโลจิสติกส์ การพัฒนาระบบเครือข่ายเชื่อมโยงข้อมูล (National Single Window: NSW) และการปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการบริหารจัดการโลจิสติกส์สินค้าเกษตร ซึ่งแนวทางการพัฒนาเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้กับโลจิสติกส์ และโซ่อุปทานสินค้าเกษตรครอบคลุม ๓ มิติ ได้แก่ มิติด้านทุน มิติเวลา และมิติความน่าเชื่อถือ การพัฒนาโลจิสติกส์และโครงสร้างพื้นฐานการเกษตรจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ลดต้นทุนการผลิต ลดการสูญเสียระหว่างการขนส่ง / ลดขั้นตอน / ระยะเวลาในการส่งสินค้าเพิ่มโอกาสทางการตลาด โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาเชื่อมโยงการพัฒนาระบบข้อมูลด้านการผลิตและตลาดสินค้าเกษตร

๘. ความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน การใช้พลังงานของโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ส่งผลให้หลายประเทศ รวมถึงประเทศไทยหันมาพึ่งพาการใช้พลังงานทดแทนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ความต้องการพืชพลังงานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เช่น ปาล์มน้ำมัน อ้อย มันสำปะหลัง มีพื้นที่เพาะปลูกรวมเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ ๓๔ ขณะที่ข้าวเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ ๑๒ ซึ่งเกิดจากทั้งปริมาณความต้องการที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งการส่งออกที่มากขึ้น ความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน ถือเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาการเกษตร ในแผนพัฒนาการเกษตร ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) ได้ให้ความสำคัญกับความมั่นคงทางอาหาร โดยเน้นการผลิตอาหารอย่างเพียงพอ (Food Availability) การใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม (Food Utilization) การเข้าถึงอาหาร (Food Accessibility) และความมีเสถียรภาพทางด้านอาหาร (Food Stability) ที่ผ่านมามีการนำพืชอาหารไปใช้ประโยชน์ด้านพลังงานทดแทน ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหากรณีที่พืชอาหารล้นตลาดและราคาน้ำมันสูงได้ส่วนหนึ่ง คาดว่าในอนาคตความต้องการพลังงานทดแทนจะเพิ่มมากขึ้น รัฐบาลควรวางแผนและคาดการณ์ปริมาณการผลิตและความต้องการใช้พืชอาหารและพลังงานอย่างสมดุลในระยะสั้น ปานกลาง และระยะยาว โดยกำหนดเป้าหมายร่วมระหว่างภาคเกษตร อุตสาหกรรม และพลังงาน โดยมุ่งให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารเป็นลำดับแรก

๙. การเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาภาคเกษตรต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศเป็นหลัก ซึ่งการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างสิ้นเปลือง ขาดความระมัดระวัง และไม่คำนึงถึงข้อจำกัดและความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมอย่างรวดเร็วจนสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาประเทศในช่วงที่ผ่านมาขาดความสมดุลและไม่ยั่งยืน ประเด็นดังกล่าวเกิดขึ้นทั่วโลก กระทั่งเมื่อปี ๒๕๕๕ เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ถูกกำหนดเป็นวาระหลักที่สำคัญของการประชุมสุดยอดระดับโลก Rio+๒๐ Conference แสดงให้เห็นว่าประชาคมโลกต่างเห็นชอบกับแนวคิดใหม่ในเรื่องการเติบโตสีเขียว (Green Growth) และการพัฒนาแบบคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Development) ซึ่งมีจุดเน้นที่สำคัญ คือ การรักษาอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เพื่อสร้างความมั่นคงต่อการดำรงชีวิตของประชาชน ในขณะเดียวกันการเติบโตดังกล่าวจะต้องเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการเตรียมพร้อมเพื่อการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ ซึ่งมีแนวโน้มจะรุนแรงมากขึ้นในอนาคตเช่นกัน ดังนั้น การวางแผนมาตรการและแนวทางเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือและสนับสนุนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จึงมีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาภาคการเกษตรของไทย

๑๐. การวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตร รวมถึงนวัตกรรมและเทคโนโลยีการเกษตร การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตร เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้า ซึ่งที่ผ่านมามีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปรับปรุงพันธุ์เพื่อเพิ่มผลผลิต (Productivity) เพื่อปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม เช่น พันธุ์ทนแล้ง พันธุ์ทนน้ำท่วม พันธุ์ต้านทานแมลงศัตรูพืช ฯลฯ

มีการพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีชีวภาพที่ทำให้สินค้าเกษตรมีคุณภาพ และเพิ่มมูลค่า เช่น การสร้างกลิ่นข้าว การผลิตพันธุ์ลูกผสมเพื่อให้ได้ลักษณะเด่นจากพันธุ์พ่อแม่ การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช เป็นต้น นอกจากนี้จำเป็นต้องมีงานวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมต่อยอดจากสินค้าเกษตร รวมทั้งการสร้างเครื่องจักรกลเพื่อใช้ในการเกษตรในขั้นตอนต่างๆ สิ่งที่ทำให้การวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร เนื่องจากการขาดแคลนนักวิจัย ภาคราชการยังไม่มีแรงจูงใจสำหรับนักวิจัยข้าราชการในเรื่องความก้าวหน้าในอาชีพงบประมาณด้านการวิจัยมีน้อยเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ การกำหนดโจทย์วิจัยขาดการมีส่วนร่วมของเกษตรกร และชุมชนในท้องถิ่น ทำให้ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ งานวิจัยเชิงนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรมีน้อย และเป็นข้อจำกัดของภาคราชการที่ไม่สามารถนำผลงานวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวาง โครงการวิจัยที่ทำไม่มีความต่อเนื่อง เนื่องจากงบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ งานวิจัยด้านการเกษตรกระจายอยู่ในทุกสาขาทั้งด้านวิทยาศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และไม่มีการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ ปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง

๑๑. กฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเกษตร จากกระแสโลกาภิวัตน์ที่การสื่อสารไร้พรมแดน ทำให้โลกเชื่อมโยงถึงกันอย่างรวดเร็ว เกิดบริบทใหม่ๆ ด้านการเกษตร ส่งผลให้กฎระเบียบและกฎหมายที่ใช้อยู่ในประเทศบางส่วนไม่ทันสมัย และบางประเด็นยังไม่มีกฎระเบียบและกฎหมายรองรับ อาทิ เรื่องของการรับมือกับปัญหาโลกร้อน และการลงทุนภาคการเกษตรอย่างรับผิดชอบ ดังนั้น จึงเป็นภารกิจสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในการกำกับ ดูแล ตรวจสอบ และประมวลผลกระทบเชิงนโยบายเพื่อเสนอกฎหมายใหม่ หรือระเบียบปฏิบัติรองรับการทำงานในอนาคต ให้สามารถตอบสนองความต้องการของเกษตรกรได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมและเป็นธรรม รวมถึงปรับแก้ไขกฎหมายเดิมให้ทันสมัยและปรับปรุงเพื่อสนับสนุนการทำงานของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงาน

๑๒. ความร่วมมือและข้อตกลงระหว่างประเทศ การพัฒนาการเกษตรที่ผ่านมา มีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ กรอบความร่วมมือข้อตกลงระหว่างประเทศและพันธกรณีต่างๆ ด้านการเกษตรทั้งในระดับภูมิภาค พหุภาคี อนุภูมิภาค ทวิภาคี และกรอบความร่วมมือกับกลุ่มประเทศ อาทิ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations: ASEAN) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion: GMS) ข้อริเริ่มลุ่มน้ำโขงตอนล่าง (Lower Mekong Initiative: LMI) ความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ (Bay of Bengal Initiative Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation: BIMSTEC) เป็นต้น ประเด็นสำคัญที่ควรพัฒนา คือ การศึกษา กฎระเบียบและกฎหมายของประเทศคู่ค้าที่จะมีผลกระทบต่อการค้าสินค้าเกษตร มาตรการนำเข้า-ส่งออกสินค้า เพื่อการปรับตัวและเตรียมมาตรการรองรับอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการมีมาตรการเชิงรุก เพื่อให้

ประเทศไทยได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม และการจัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศภายใต้กรอบต่างๆ

๑๓. การบริหารจัดการสินค้าเกษตรเพื่อรองรับการค้าชายแดนและเขตเศรษฐกิจ

พิเศษ การค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน มีส่วนสำคัญต่อเศรษฐกิจไทยเป็นอย่างมาก สามารถสร้างรายได้เข้าประเทศไทยได้ปีละเป็นแสนล้านบาท ซึ่งการค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นมาโดยตลอด ต่อมาระยะรักษาความสงบแห่งชาติและรัฐบาลเล็งเห็นถึงความสำคัญของการค้าชายแดน โดยมุ่งหวังจะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่สำหรับธุรกิจที่ใช้วัตถุดิบจากท้องถิ่น บริเวณชายแดนหรือประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อสร้างโอกาสให้คนในชุมชนมีรายได้ มีงานทำ ยกกระดับคุณภาพชีวิตภายในพื้นที่ จึงได้ประกาศเขตเศรษฐกิจพิเศษระยะแรก ๕ จังหวัด (๖ พื้นที่ชายแดน) ได้แก่ จังหวัดตาก มุกดาหาร สระแก้ว ตราด และสงขลา ระยะที่ ๒ อีก ๕ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี เชียงราย หนองคาย นครพนม และนราธิวาส เพื่อสร้างฐานการผลิตเชื่อมโยงกับอาเซียน และพัฒนาเมืองชายแดน ดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ เพิ่มความสามารถของประเทศไทย กระจายความเจริญสู่ภูมิภาค ลดความเหลื่อมล้ำ ยกกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และแก้ไขปัญหาความมั่นคง การดำเนินการเกี่ยวกับสินค้าเกษตรชายแดน อาศัยสหกรณ์การเกษตรทำหน้าที่เป็นผู้รับซื้อผลผลิตจากประเทศเพื่อนบ้านนำเข้ามาแปรรูป สร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อใช้ในประเทศหรือส่งออก โดยเชื่อมโยงกับภาคเอกชน นอกจากนี้ มีการพัฒนาด่านตรวจกักสินค้าพืช ประมง ปศุสัตว์ มีระบบการตรวจสอบสินค้าเข้าและสินค้าออกที่ทันสมัย มีระบบการบริการเชื่อมโยงข้อมูลใบอนุญาตและใบรับรอง (National Single Window: NSW) ระหว่างหน่วยงานภาครัฐทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ สามารถให้บริการรองรับได้อย่างรวดเร็ว ในทุกด่านการค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงการพัฒนาบุคลากร และโครงสร้างพื้นฐาน เช่น อาคารสำนักงาน สถานที่ตรวจปล่อยสินค้า เพื่อให้บริการเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องใช้ระยะเวลาในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ส่วนที่ ๓

ยุทธศาสตร์การพัฒนากษัตริย์

ส่วนที่ ๓

ยุทธศาสตร์การพัฒนากาเกษตร

ยุทธศาสตร์การพัฒนากาเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)

วิสัยทัศน์	ภาคเกษตรก้าวไกลด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ตลาดนำการผลิต ชีวิตเกษตรกรมีคุณภาพ ทรัพยากรการเกษตรมีความสมดุลและยั่งยืน
พันธกิจ	<ol style="list-style-type: none">พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรให้มีความมั่นคงพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตรให้เติบโตอย่างมีเสถียรภาพส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพตลอดโซ่อุปทานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และส่งเสริมงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน
วัตถุประสงค์	<ol style="list-style-type: none">เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในอาชีพเกษตรกร สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีการถ่ายทอดความรู้ อย่างต่อเนื่อง เกิดการรวมกลุ่มเกษตรกรและเชื่อมโยงเครือข่ายกับภายนอกอย่างเข้มแข็ง และลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรยกระดับผลิตภาพ ประสิทธิภาพ คุณภาพ มาตรฐาน รวมทั้งสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร ให้ตอบสนองความต้องการของตลาดเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตร รวมทั้งพัฒนางานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม มาใช้ประโยชน์เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวและสร้างภูมิคุ้มกันรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้
เป้าหมาย	<ol style="list-style-type: none">ความผาสุกของเกษตรกรเพิ่มขึ้นอยู่ที่ระดับ ๘๕ ในปี ๒๕๖๔เกษตรกรมีรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรเพิ่มขึ้นเป็น ๕๙,๕๖๐ บาทต่อครัวเรือน ในปี ๒๕๖๔เศรษฐกิจภาคเกษตรเติบโตเฉลี่ยร้อยละ ๓ ต่อปีจำนวนงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตรถูกนำไปใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้นอย่างน้อย ร้อยละ ๕ ต่อปีทรัพยากรการเกษตรได้รับการฟื้นฟูและใช้ประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืนเพิ่มขึ้น
ตัวชี้วัด	<ol style="list-style-type: none">ดัชนีชี้วัดความผาสุกของเกษตรกรรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรGDP ภาคเกษตรจำนวนงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่นำไปใช้ประโยชน์ทรัพยากรการเกษตรที่มีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร

- ๑.๑ ขยายผลการทำการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- ๑.๒ เสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกร
- ๑.๓ ส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนให้เห็นผลในทางปฏิบัติ
- ๑.๔ พัฒนาองค์ความรู้ของเกษตรกรสู่เกษตรกรมืออาชีพ
- ๑.๕ สร้างความเข้มแข็งและเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน

- ๒.๑ ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานรองรับความต้องการของตลาด
- ๒.๒ ส่งเสริมการบริหารจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตร
- ๒.๓ เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร
- ๒.๔ จัดตั้งศูนย์กลางและพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตร
- ๒.๕ เสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืน
- ๒.๖ สนับสนุนความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน
- ๒.๗ สนับสนุนการจัดการความเสี่ยงที่จะกระทบต่อพืชผลทางการเกษตร
- ๒.๘ ส่งเสริมการค้าชายแดน การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ และความร่วมมือระหว่างประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

- ๓.๑ ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตร
- ๓.๒ พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศการเกษตรและเชื่อมโยงข้อมูลอย่างเป็นระบบ
- ๓.๓ ส่งเสริมการนำงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

- ๔.๑ ฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตร
- ๔.๒ ส่งเสริมการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- ๔.๓ บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
- ๔.๔ บริหารจัดการพื้นที่ทำกินทางการเกษตร
- ๔.๕ สร้างภูมิคุ้มกันการเกษตรต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ

- ๕.๑ พัฒนาบุคลากรการเกษตรภาครัฐ ปรับปรุงโครงสร้างส่วนราชการ และกระบวนการทำงาน
- ๕.๒ ปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร

ยุทธศาสตร์การพัฒนากาษตร

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)

๑. วิสัยทัศน์

ภาคเกษตรก้าวไกลด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ตลาดนำการผลิต ชีวิตเกษตรกรมีคุณภาพ ทรัพยากรการเกษตรมีความสมดุลและยั่งยืน

๒. พันธกิจ

- ๑) พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรให้มีความมั่นคง
- ๒) พัฒนาเศรษฐกิจการเกษตรให้เติบโตอย่างมีเสถียรภาพ
- ๓) ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพตลอดโซ่อุปทานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และส่งเสริมงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อนำมาใช้ประโยชน์
- ๔) ส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๓. วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในอาชีพเกษตรกร สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีการถ่ายทอดความรู้อย่างต่อเนื่อง เกิดการรวมกลุ่มเกษตรกรและเชื่อมโยงเครือข่ายกับภายนอกอย่างเข้มแข็ง และลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้
- ๒) เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรยกระดับผลิตภาพ ประสิทธิภาพ คุณภาพมาตรฐาน รวมทั้งสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร ให้ตอบสนองความต้องการของตลาด
- ๓) เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตร รวมทั้งพัฒนางานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมมาใช้ประโยชน์
- ๔) เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวและสร้างภูมิคุ้มกันรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้

๔. เป้าหมาย

- ๑) ความพอใจของเกษตรกรเพิ่มขึ้นอยู่ที่ระดับ ๘๕ ในปี ๒๕๖๔
- ๒) เกษตรกรมีรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรเพิ่มขึ้นเป็น ๕๙,๔๖๐ บาทต่อครัวเรือน ในปี ๒๕๖๔
- ๓) เศรษฐกิจภาคเกษตรเติบโตเฉลี่ยร้อยละ ๓ ต่อปี
- ๔) จำนวนงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตรถูกนำไปใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ ๕ ต่อปี
- ๕) ทรัพยากรการเกษตรได้รับการฟื้นฟูและใช้ประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืนเพิ่มขึ้น

๔. ตัวชี้วัด

- ๑) ดัชนีความพอใจของเกษตรกร
- ๒) รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร
- ๓) GDP ภาคเกษตร
- ๔) จำนวนงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่นำไปใช้ประโยชน์
- ๕) ทรัพยากรการเกษตรที่มีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

๕. ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา ประกอบด้วย ๕ ยุทธศาสตร์ ๒๓ แนวทางพัฒนา ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร

๑. วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อให้เกษตรกรมีความมั่นคง สามารถพัฒนาอาชีพเกษตร เพื่อสร้างรายได้และมีความภาคภูมิใจ ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม
- ๒) เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรมีอาชีพ
- ๓) เพื่อพัฒนาและเชื่อมโยงเครือข่ายในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

๒. เป้าหมาย

- ๑) เกษตรกรมีรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรเพิ่มขึ้นเป็น ๕๙,๔๖๐ บาทต่อครัวเรือน ในปี ๒๕๖๔
- ๒) พื้นที่การทำเกษตรกรรมยั่งยืนเพิ่มขึ้นเป็น ๕,๐๐๐,๐๐๐ ไร่ ในปี ๒๕๖๔
- ๓) รักษามาตรฐานระดับความเข้มแข็งของสถาบันเกษตรกรที่มีศักยภาพ และปริมาณธุรกิจของสถาบันเกษตรกรเพิ่มขึ้นร้อยละ ๓ ต่อปี

๓. ตัวชี้วัด

- ๑) รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร
- ๒) จำนวนพื้นที่การทำเกษตรกรรมยั่งยืน
- ๓) จำนวนสถาบันเกษตรกรที่มีความเข้มแข็งและรายได้สุทธิของสถาบันเกษตรกร

๔. แนวทางการพัฒนา ๕ แนวทาง

๑) ขยายผลการทำการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการสร้างจิตสำนึกให้เกษตรกรน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการทำการเกษตรให้ครอบคลุมทุกครัวเรือน กลุ่มเกษตรกร องค์กร เครือข่ายเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร โดยใช้หลักพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันพึ่งพาตนเอง และสามารถต่อยอดไปสู่การทำธุรกิจเกษตรเชิงพาณิชย์ ตลอดจนส่งออกไปขายในตลาดต่างประเทศ

๒) เสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ด้วยการ

๒.๑) สร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร โดยร่วมมือกับสถาบันการศึกษาที่มีหลักสูตรการเรียนการสอนด้านการเกษตร ถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการด้านการผลิตด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ความรู้ด้านการบริหารธุรกิจ การตลาด และการเข้าถึงแหล่งสินเชื่อเพื่อการเกษตรให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ ลูกหลานเกษตรกร หรือบุคคลทั่วไปที่มีความมุ่งมั่นจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม รวมทั้งสนับสนุนทุนเพื่อการประกอบธุรกิจเกษตร การจัดสรรที่ดินทำกินให้เกษตรกรรุ่นใหม่ และส่งเสริมให้เกษตรกรรุ่นใหม่ นำความรู้ทางการเกษตรไปถ่ายทอดและพัฒนาชุมชน ตลอดจนสนับสนุนการให้ทุนการศึกษาสำหรับ

เยาวชนรุ่นใหม่หรือลูกหลานเกษตรกรที่ต้องการศึกษาต่อด้านการเกษตรเพื่อสืบทอดอาชีพการเกษตรของครอบครัว

๒.๒) ปรับเปลี่ยนทัศนคติด้วยการสร้างแรงจูงใจและความภาคภูมิใจในการสืบทอดอาชีพเกษตร โดยคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นในแต่ละสาขา เผยแพร่เกียรติคุณและผลงานให้ปรากฏต่อสาธารณชน เพื่อยกย่องและสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรรม สร้างต้นแบบเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ทำให้การเกษตรประสบความสำเร็จและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้คนรุ่นใหม่รับรู้ ตลอดจนสร้างทัศนคติให้เกษตรกรรักหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป ปลูกฝังค่านิยมการทำเกษตรเพื่อเป็นทางเลือกให้กับเยาวชนตั้งแต่ระดับอนุบาลขึ้นไป โดยบรรจุในหลักสูตรการเรียนการสอน ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ รวมถึงการทัศนศึกษาดูงานในศูนย์เรียนรู้

๒.๓) สร้างระบบสวัสดิการแก่เกษตรกร โดยผลักดันให้มีกองทุนสวัสดิการเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีหลักประกันความมั่นคงในอาชีพที่เหมาะสมกับความเป็นอยู่ ช่วยยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสถานภาพทางสังคมให้แก่เกษตรกร

๒.๔) ปรับโครงสร้างหนี้สินเกษตรกรอย่างต่อเนื่องและเป็นแผนระยะยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนี้กองทุนในกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือสถาบันการเงิน รวมทั้งหนี้นอกระบบ เพื่อป้องกันการสูญเสียที่ดินทำกินของเกษตรกร จัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือแก้ปัญหาหนี้สินและการถูกฟ้องร้องดำเนินคดีของเกษตรกร รวมทั้งส่งเสริมการสร้างวินัยทางการเงินเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร

๓) **ส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนให้เห็นผลในทางปฏิบัติ** โดยดำเนินกิจกรรมการผลิตทางการเกษตรในรูปแบบที่เหมาะสม อาทิ เกษตรผสมผสาน เกษตรธรรมชาติ วนเกษตร เกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรอินทรีย์ ให้เกื้อกูลกับทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด สภาพเศรษฐกิจ และสังคมในชุมชนด้วยการ

๓.๑) เร่งขับเคลื่อนการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ให้บรรลุเป้าหมายในการเพิ่มพื้นที่การผลิตเกษตรอินทรีย์ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ ต่อปี ปริมาณสินค้าเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ ต่อปี โดยส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยพัฒนา และเผยแพร่องค์ความรู้และนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ พัฒนาการผลิต การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ สร้างและส่งเสริมช่องทางตลาดสำหรับสินค้าเกษตรอินทรีย์ทั้งในและต่างประเทศ ผลักดันมาตรฐานและระบบการตรวจสอบรับรองแบบมีส่วนร่วม (Participatory Guarantee System: PGS) เพื่อเพิ่มพื้นที่และการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ในระดับชุมชน สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรอินทรีย์ ตลอดจนบริหารจัดการและขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์แบบบูรณาการทั้งระบบ

๓.๒) ส่งเสริม ขยายผลและพัฒนาการผลิตในระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในรูปแบบต่างๆ เช่น เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน วนเกษตร และเกษตรธรรมชาติ เป็นต้น โดยสนับสนุนบทบาทเครือข่าย

ปราชญ์ชาวบ้านในการขับเคลื่อนการปรับกลไกและโครงสร้างพื้นฐานด้านการทำการเกษตรที่จำเป็นในการทำเกษตรกรรมยั่งยืน เช่น การพัฒนาระบบข้อมูลเกษตรกรรมยั่งยืน การสร้างองค์ความรู้ การสนับสนุนเงินทุนในลักษณะสินเชื่อสีเขียวที่มุ่งใจการผลิต การส่งเสริมการตลาด เป็นต้น

๓.๓) ปลุกฝังความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืนให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ โดยพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ สอดแทรกเนื้อหาวิชาความรู้ที่จำเป็นต่างๆ อาทิ การทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ที่เน้นความมั่นคงอาหารและรายได้ของเกษตรกร ความปลอดภัยด้านอาหาร การพัฒนาไปสู่เกษตรอุตสาหกรรม และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๓.๔) พัฒนาตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยเพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภค โดยจัดหาสถานที่จำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดภัยแยกจากตลาดสดทั่วไป เพื่อสร้างความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างสินค้าเกษตรปลอดภัยได้มาตรฐานกับสินค้าเกษตรทั่วไป รวมทั้งสนับสนุนให้เกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกรมีช่องทางการตลาดทั้งตลาดภายในและต่างประเทศ

๔) พัฒนาองค์ความรู้ของเกษตรกรสู่เกษตรกรมืออาชีพ (Smart Farmer) ด้วยการ

๔.๑) เสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย การทำเกษตรอินทรีย์ การปรับปรุงดิน การผลิตพันธุ์ดี (พืช ประมง ปศุสัตว์) การใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมีอย่างถูกต้องตามค่าวิเคราะห์ดิน การป้องกันและกำจัดศัตรูพืชตามหลักวิชาการ การวางแผนการผลิต บริหารจัดการสินค้าเกษตร การบริหารจัดการต้นทุน การทำบัญชีรายจ่าย/บัญชีต้นทุนอาชีพ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญ การผลิตสินค้าตามมาตรฐานสินค้าเกษตร มีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาการผลิต รวมถึงเน้นให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการตลาดแก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาไปสู่ผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรมืออาชีพ (Smart Entrepreneur)

๔.๒) พัฒนาระบบความรู้ทางความคิดของเกษตรกรไปสู่เกษตรกรมืออาชีพ เน้นการนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปต่อยอดความคิดในการพัฒนาการผลิตไปสู่การแปรรูปขั้นต้นเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร การปรับปรุงคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ให้เป็นไปตามความต้องการของตลาด รวมถึงการบริหารการตลาดตั้งแต่ระดับชุมชน จังหวัด และตลาดต่างประเทศ โดยร่วมกับสถาบันการศึกษา รวมทั้งการถอดบทเรียนและนำข้อเท็จจริงเป็นตัวอย่าง และสนับสนุนการศึกษาดูงานเกษตรกรตัวอย่างที่สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดได้

๔.๓) พัฒนาศักยภาพศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านเป็นแหล่งเรียนรู้ และขยายฐานองค์ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านไปสู่เกษตรกรและชุมชนเครือข่ายอื่นๆ โดยรวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงได้ง่ายในทุกตำบล ประชาสัมพันธ์เกษตรกรตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จให้มากขึ้น

๔.๔) พัฒนาศูนย์เรียนรู้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ๘๘๒ ศูนย์ ให้เป็นศูนย์กลางบูรณาการข้อมูลทางวิชาการจากภาครัฐ เช่น Agri-Map และเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลชุมชน รวมทั้งพัฒนาศูนย์เครือข่ายและจุดเรียนรู้

๕) สร้างความเข้มแข็งและเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร

๕.๑) สร้างต้นแบบการผลิตสินค้าเกษตรมาตรฐานตลอดโซ่อุปทานที่ประสบผลสำเร็จในแต่ละชนิดสินค้า โดยนำต้นแบบเกษตรกร สถาบันเกษตรกรหรือรูปแบบการพัฒนาการเกษตรทั้งในและต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จมาพัฒนาและประยุกต์ใช้ในการทำการเกษตรให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและภูมิสังคมของแต่ละชุมชนพื้นที่จากระดับตำบลขยายผลไปสู่ระดับอำเภอ จังหวัด และประเทศ

๕.๒) สนับสนุนความร่วมมือระหว่างเกษตรกรรายใหญ่กับเกษตรกรรายย่อยให้เกิดการพัฒนา กลุ่มการผลิตและเชื่อมโยงสู่อุตสาหกรรมเกษตรผ่านการส่งเสริมในรูปแบบเครือข่ายวิสาหกิจ และการถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างกัน รวมถึงอำนวยความสะดวกด้านการเกษตรเชิงพาณิชย์และการตลาดสินค้าเกษตรทั้งในและต่างประเทศ

๕.๓) พัฒนาเครือข่ายเกษตรกร สถาบันเกษตรกรผ่านระบบสารสนเทศ โดยสนับสนุนการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารของกลุ่มเกษตรกรและเครือข่ายเกษตรกร

๕.๔) ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อสร้างความเข้มแข็ง โดย

(๑) สำรวจความต้องการของเกษตรกรในชุมชนเกี่ยวกับกิจกรรมที่เกษตรกรต้องการดำเนินการในลักษณะของกลุ่มเกษตรกร ซึ่งให้เห็นถึงประโยชน์ของการรวมกลุ่มซึ่งจะทำให้เกิดความร่วมมือและแลกเปลี่ยนความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตลอดโซ่อุปทานการผลิต รับสมัครเกษตรกรที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม และถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกร โดยเฉพาะองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกร

(๒) ส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันในลักษณะต่างๆ ตั้งแต่ระดับการผลิตในพื้นที่จนถึงการผลิตระดับอุตสาหกรรม เพื่อให้เกิดการประหยัดต่อขนาด ขยายฐานลูกค้าและสร้างความเข้มแข็งในระดับต้นน้ำ อาทิ การรวมกลุ่มแบบข้ามกลุ่มระหว่างเกษตรกรที่เพาะปลูกพืชหลากหลายชนิดหรือที่ประกอบอาชีพที่มีความเกี่ยวเนื่องกันในโซ่อุปทาน เช่น กลุ่มทำนากับกลุ่มผลิตปุ๋ย ซึ่งใช้แกลบ ฟางข้าวไปทำปุ๋ยอินทรีย์ การรวมกลุ่มของเกษตรกรรุ่นใหม่เป็นยุวสหกรณ์และยุวเกษตรกร และการรวมกลุ่มจากกิจการเจ้าของคนเดียว เป็นการประกอบการในรูปแบบสหกรณ์ ห้างหุ้นส่วน และบริษัท

(๓) สนับสนุนการทำธุรกิจการเกษตรเพื่อสังคม (Social Business) โดยใช้รูปแบบสหกรณ์ บริษัทชุมชน หรืออื่นๆ ที่บริหารจัดการโดยชุมชน เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาการผลิต การตลาดและบริการสินค้าและผลิตภัณฑ์การเกษตร เพื่อสร้างอาชีพให้กับเกษตรกรในท้องถิ่น และนำกำไรที่ได้จากการประกอบกิจการกลับคืนสู่สังคมในรูปแบบต่างๆ เช่น สวัสดิการสังคม การศึกษา สาธารณสุข เป็นต้น

๕.๕) พัฒนาสถาบันเกษตรกรให้เข้มแข็งสามารถต่อยอดเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร

(๑) สนับสนุนปัจจัยการผลิตให้กับเกษตรกรผ่านสถาบันเกษตรกร เพื่อทำการผลิตสินค้าเกษตรได้ตามมาตรฐานที่กำหนด รวมทั้งสามารถผลิตปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพได้เอง อาทิ เมล็ดพันธุ์พืชพันธุ์ดี

(๒) สนับสนุนให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรเป็นผู้ประกอบการมืออาชีพ โดยมุ่งเน้นให้สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการผลิต การบริหารจัดการการตลาด การใช้ข้อมูลทางการเงิน การบัญชี เทคโนโลยีการเกษตร แหล่งสินเชื่อ สถานการณ์ทางเศรษฐกิจและการเกษตรทั้งใน และต่างประเทศ ทั้งจากเจ้าหน้าที่และผ่านระบบสารสนเทศในช่องทางต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการบันทึกข้อมูลกิจกรรมการผลิตและการตลาด เพื่อเป็นฐานข้อมูลใช้ประกอบการวางแผนและบริหารจัดการการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจลงทุนทำการเกษตร

(๓) สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพการผลิตและการตลาดของสถาบันเกษตรกร อาทิ สนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ ขยายโอกาสในการเข้าถึงปัจจัยการผลิต สนับสนุนการขยายช่องทางด้านการตลาดสำหรับธุรกิจเกษตร การเชื่อมโยงระหว่างการผลิตกับการตลาด สนับสนุนการทำการค้าแบบแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน ส่งเสริมการบริหารจัดการของสถาบันเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่องและสามารถทำธุรกิจร่วมกับภาคเอกชนทั้งในและต่างประเทศได้

๕.๖) เชื่อมโยงและบูรณาการจากทุกภาคส่วนเพื่อแก้ไขปัญหาของเกษตรกรอย่างเป็นระบบ โดยการ

(๑) จัดทำแผนบูรณาการการดำเนินงานระหว่างภาคส่วนต่างๆ ได้แก่ เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร สภาเกษตรกร ภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา องค์กรที่ไม่แสวงผลกำไร และผู้บริจาค โดยใช้หลัก ๔ M (Man Money Material และ Management) และแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกัน อาทิ เกษตรกรมีที่ดินสำหรับทำการเกษตรขนาดเล็ก ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการทำการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ขนาดเล็ก มีการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กับกระทรวงพาณิชย์ เพื่อให้ทราบปริมาณ และคุณภาพสินค้าเกษตรตามความต้องการของตลาด

(๒) ส่งเสริมความร่วมมือในการพัฒนาการเกษตรระหว่างภาครัฐ เอกชน เกษตรกร และผู้บริจาค โดยรวมพลังกันทุกภาคส่วนร่วมกันแก้ไขปัญหาและขับเคลื่อนการพัฒนาภาคการเกษตร บริหารจัดการสินค้าเกษตรตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง โดยยึดหลักการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน

(๓) ดำเนินการต่างๆ ที่จะเป็นปัจจัยสนับสนุนการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตร อาทิ ปรับปรุงกฎระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับเกษตรกรพันธะสัญญาให้มีความเหมาะสมและเป็นธรรม ออกกฎหมายควบคุมการทำสัญญาระหว่างเกษตรกรกับเอกชน และดำเนินมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรในกรณีเกิดข้อพิพาทกับบริษัทเอกชน

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน

๑. วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิต การค้า และการแปรรูปสินค้าเกษตรที่สำคัญของภูมิภาคอาเซียน
- ๒) เพื่อสนับสนุนกระบวนการผลิต การแปรรูป และการตลาดสินค้าเกษตรไปสู่คุณภาพและมาตรฐานสินค้าปลอดภัย
- ๓) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตร

๒. เป้าหมาย

- ๑) มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ขยายตัวเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๒.๕
- ๒) การผลิตสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์มีประสิทธิภาพและคุณภาพมาตรฐานเพิ่มขึ้น

๓. ตัวชี้วัด

- ๑) อัตราการขยายตัวของมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์
- ๒) จำนวนฟาร์ม/โรงงาน ที่ได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐาน

๔. แนวทางการพัฒนา ๔ แนวทาง

๑) ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานรองรับความต้องการของตลาด เพื่อพัฒนาสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน สร้างมูลค่าเพิ่ม และเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน ด้วยการ

๑.๑) พัฒนาระบบการก่อนการเก็บเกี่ยว (Pre-harvest) เพื่อลดต้นทุนการผลิตและรองรับกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล โดยสนับสนุนการพัฒนาพันธุ์ดี (พืช ประมง ปศุสัตว์) การกระจายพันธุ์ดีอย่างเพียงพอและทั่วถึง รวมทั้งสนับสนุนการรวมตัวของเกษตรกรรายย่อยผลิตเป็นระบบแปลงใหญ่ เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการ การใช้ปัจจัยการผลิตและเครื่องจักรกลการเกษตรร่วมกัน

๑.๒) สนับสนุนการปรับเปลี่ยนการผลิตตามศักยภาพความเหมาะสมของพื้นที่ และความต้องการของตลาด (Zoning by Agri-Map) โดยมีมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนการผลิต เช่น สนับสนุนปัจจัยการผลิต การจัดหาแหล่งสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ เป็นต้น

๑.๓) พัฒนาระบบการหลังการเก็บเกี่ยว (Post-harvest) เพื่อรักษาคุณภาพสินค้าเกษตร ลดการสูญเสียระหว่างเก็บเกี่ยวผลผลิตจนถึงมือผู้บริโภคหรือโรงงานอุตสาหกรรม การออกแบบผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์ตามความต้องการของตลาดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าเกษตร พร้อมพัฒนาระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค

๑.๔) สร้างองค์ความรู้และปลูกจิตสำนึกด้านอาหารปลอดภัยตั้งแต่ระดับเยาวชน เพื่อให้เกิดความตระหนักทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค พัฒนาการองค์ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานสินค้าเกษตรให้แก่เกษตรกร สถาบันเกษตรกร และบุคคลทั่วไป สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของระบบการผลิตที่ดีตลอดโซ่อุปทานอาหาร เช่น GAP, GMP, HACCP สำหรับการผลิตพืช ประมง และปศุสัตว์ รวมทั้งส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ถึงความแตกต่างของสินค้าเกษตรที่ผลิตตามมาตรฐานกับสินค้าทั่วไป

๑.๕) กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารให้เป็นมาตรฐานบังคับทั้งในระดับฟาร์ม โรงงานแปรรูป โรงฆ่าสัตว์ และอาหารที่พร้อมบริโภค รวมทั้งผลักดันให้เกิดมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรระดับอาเซียน เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกันรองรับการเป็นศูนย์กลาง (Hub) ของภูมิภาค

๑.๖) สนับสนุนการถ่ายโอนภารกิจการตรวจสอบฟาร์ม การตรวจวิเคราะห์สินค้า และการรับรองฟาร์มให้กับภาคเอกชนที่ได้รับอนุญาตอย่างเหมาะสม

๒) ส่งเสริมการบริหารจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตร ด้วยการ

๒.๑) ถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานการเกษตรให้แก่เกษตรกร สถาบันเกษตรกร และผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการจัดการจัดการโซ่อุปทาน การสร้างโซ่อุปทาน และการบริหารจัดการโลจิสติกส์ในระดับฟาร์ม (Logistics Management from Farms to Forks) เพื่อให้ได้ผลผลิตตามความต้องการของตลาด รวมทั้งสนับสนุนเกษตรกร สถาบันเกษตรกร และผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรให้เห็นถึงความสำคัญในการนำความรู้ด้านการบริหารจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานมาใช้ในการประกอบอาชีพของตนเอง

๒.๒) ส่งเสริมเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรทำการเกษตรแบบกลุ่มการผลิต (Cluster) เครือข่ายวิสาหกิจ และเกษตรพันธะสัญญา (Contract Farming) กับผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร เพื่อเข้าสู่อุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปทั้งภายในและต่างประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อส่งออกสินค้าเกษตรแปรรูปไปยังประเทศที่สาม

๒.๓) สนับสนุนและพัฒนาสถานที่ พื้นที่ หรือศูนย์กระจายสินค้าของสหกรณ์ (Cooperative Distribution Center: CDC) ให้เป็นแหล่งรวบรวม คัดแยกคุณภาพและกระจายผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ไปยังตลาดผู้บริโภคระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับพื้นที่ ชุมชน จังหวัด/ข้ามจังหวัด และประเทศ

๒.๔) สนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์บริการในชุมชนเพื่อให้บริการรับจ้าง จัดเก็บ กระจาย และขนส่งสินค้าเกษตร เช่น การให้บริการเช่าเครื่องจักรกลการเกษตร หอเย็น ลานตาก และคลังสินค้า โดยเน้นให้สถาบันเกษตรกรเป็นผู้บริหารจัดการธุรกิจ

๒.๕) สนับสนุนการสร้างเครือข่ายพันธมิตรด้านการบริหารจัดการโลจิสติกส์ระหว่างเกษตรกร สถาบันเกษตรกร และผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม

การบริหารจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน เช่น การวางแผนการผลิตสินค้าเกษตร การวางแผน การขนส่ง ผลผลิตร่วมกัน

๒.๖) การดูแลรักษาคุณภาพผลผลิตโดยใช้ความเย็น (Cool Chain) สำหรับสินค้าผัก ผลไม้ นม เนื้อสัตว์ และประมง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพโลจิสติกส์สินค้าเบาเส่ง่าย พัฒนาระบบการลดการสูญเสีย อาหารตลอดโซ่อุปทาน ตั้งแต่ขั้นตอนการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว การแปรรูป การบรรจุหีบห่อ การขนส่ง การจัดเก็บและการกระจายสินค้าจนถึงมือผู้บริโภค

๒.๗) ส่งเสริมให้เกษตรกร/สถาบันเกษตรกรปรับปรุงประสิทธิภาพโลจิสติกส์ตั้งแต่ระดับฟาร์ม จนส่งมอบสินค้าเกษตรถึงมือผู้บริโภค ครอบคลุม ๓ มิติ ได้แก่ มิติต้นทุน (Cost) มิติเวลา (Lead Time) และ มิติความน่าเชื่อถือ (Reliability) โดยให้ความสำคัญกับกิจกรรมโลจิสติกส์ที่สำคัญ ได้แก่ (๑) การคาดการณ์ความต้องการสินค้าเกษตรก่อนการผลิต (๒) การบริการลูกค้าทั้งก่อน ระหว่าง และหลังรับคำสั่งซื้อ (๓) การจัดซื้อปัจจัยการผลิต (๔) การสื่อสารด้านโลจิสติกส์เพื่อให้ส่งมอบสินค้าเกษตรได้ตรงตามที่ลูกค้าสั่งซื้อ (๕) การขนส่งสินค้าเกษตร (๖) การบริหารจัดการภายในสถานที่เก็บสินค้าเกษตร (๗) การบริหารจัดการสินค้าเกษตรในสต็อก (๘) การเก็บเกี่ยว คัดเกรด และบรรจุหีบห่อ และ (๙) การตรวจสอบย้อนกลับ และการตีกลับสินค้าเกษตร

๓) เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร ด้วยการ

๓.๑) ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ เอกลักษณ์ และมูลค่าสูงตามความต้องการของตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche Market) ยกย่องราคาสินค้าด้วยการสร้างตราสินค้าเกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ และฮาลาล สร้างศูนย์จำหน่ายสินค้าสำหรับตลาดเฉพาะกลุ่ม เช่น ร้านค้าสมุนไพร ร้านผ้าไหมไทย ที่เน้นขายกลุ่มลูกค้าที่มีกำลังซื้อสูงและนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ เป็นต้น ส่งเสริมการขึ้นทะเบียนการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications: GI) และเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรด้วยเศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) เช่น การซื้อขายผ่านระบบออนไลน์

๓.๒) ส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และประชาสัมพันธ์สินค้าเกษตรที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน และสร้างเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน

๓.๓) สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรด้วยแนวคิดเกษตรสร้างสรรค์หรือเกษตรประณีตตลอดโซ่อุปทานสินค้าเกษตร ตั้งแต่การผลิตจนถึงการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ โดยใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการพัฒนา เช่น การใช้นวัตกรรมออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่คงความสดของสินค้าเกษตร การเปลี่ยนรูปร่างผลผลิตทางการเกษตรและการสร้างเอกลักษณ์หรือเรื่องราวแหล่งกำเนิดให้กับสินค้าเกษตร เป็นต้น รวมทั้งการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรอย่างครบวงจร เช่น ผลิตภัณฑ์ใหม่ ซึ่งจะช่วยเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ

๓.๔) ส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนได้ เช่น การดำนา การทอผ้า เป็นต้น พัฒนาศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบครบวงจร ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสุขภาพ เช่น ศูนย์รักษาโรควิถีธรรมชาติบำบัด การทำสปาสมุนไพร ธุรกิจร้านอาหารเพื่อสุขภาพ เป็นต้น พัฒนาเครือข่าย แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร สร้างมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมทั้งประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างเป็นระบบ ด้วยความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้นำชุมชน เพื่อสร้างรายได้เข้าสู่ชุมชน

๔) **จัดตั้งศูนย์กลางและพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตร** โดยได้รับการสนับสนุน และความร่วมมือจากทั้งภาครัฐ เอกชน และเกษตรกร ตั้งแต่เป็นศูนย์กลางการผลิต การแปรรูป การจัดการผลผลิต การตลาด และการค้าสินค้าเกษตร รวมทั้งจัดสรรส่วนต่างทางการตลาด (Marketing Margins) ที่เกิดขึ้นให้เหมาะสมตลอดโซ่อุปทานของแต่ละสินค้า ด้วยการ

๔.๑) สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์เมล็ดพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่มีคุณภาพในอาเซียน เพื่อพัฒนาและวิจัยพันธุ์ที่มีคุณภาพสูง รวมทั้งพันธุ์ที่สามารถปรับตัวตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้เกษตรกรเข้าถึงเมล็ดพันธุ์พืชที่ดี และพันธุ์สัตว์ที่มีคุณภาพอย่างเพียงพอและทั่วถึง รวมทั้งพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้สำหรับฝึกอบรมการผลิตเมล็ดพันธุ์ภายในชุมชนด้วย

๔.๒) ส่งเสริมการเป็นศูนย์กลางการผลิตอาหาร และส่งออกสินค้าเกษตรอาหาร และผลิตภัณฑ์ที่ดีต่อสุขภาพ ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย และอาหารฮาลาล เพื่อส่งออกไปยังตลาดเฉพาะ (Niche Market) ในต่างประเทศ รวมทั้งสนับสนุนการเป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์และศูนย์กระจายสินค้าที่สำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๔.๓) สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์บริหารจัดการสินค้าเกษตรหรือตลาดสินค้าเกษตร เพื่อบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ให้มีปริมาณเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของตลาด และเป็นศูนย์กลางซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้าเกษตรตั้งแต่ระดับพื้นที่เชื่อมโยงกับระบบตลาดในระดับต่างๆ ตั้งแต่ชุมชน/ท้องถิ่น จังหวัด ประเทศ และต่างประเทศ ส่งเสริมตลาดสินค้าเกษตรที่เป็นธรรมระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย รวมทั้งสร้างช่องทางจำหน่ายสินค้าเกษตรคุณภาพโดยดำเนินการผ่านสถาบันเกษตรกร

๔.๔) สร้าง ปรับปรุง และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานหรือสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการตลาดของสถาบันเกษตรกร อาทิ ตลาดกลาง ห้องเย็น และระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยให้มีความพร้อมสมบูรณ์ และเพียงพอต่อการใช้ประโยชน์และการให้บริการในพื้นที่ตามเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจประตูการค้าหลักหรือจุดเปลี่ยนถ่ายสินค้าและด่านที่มีการขนถ่ายสินค้าเกษตร

๕) **เสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืน** ด้วยการสร้างความมั่นคงด้านอาหารระดับประเทศ โดยบริหารจัดการสำรองอาหารเพื่อภาวะฉุกเฉิน (Food Emergency) กรณีการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ (อุทกภัย ภัยแล้ง แผ่นดินไหว วาตภัย) สามารถเข้าถึงแหล่งอาหารทั้งทางกายภาพ และ

เศรษฐกิจอย่างเพียงพอ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ เพื่อการมีชีวิตที่ดีและสุขภาพที่แข็งแรง รวมถึงการผลิตเมล็ดพันธุ์สำรองในช่วงที่ขาดแคลน

๖) สนับสนุนความร่วมมือระหว่างภาครัฐ และเอกชน (Public Private Partnership: PPP)

ด้วยการ

๖.๑) สนับสนุนให้ผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรหรือภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนหรือดำเนินการในรูปแบบ PPP (Public Private Partnership) โดยการจัดหาโครงสร้างพื้นฐานหรือสิ่งอำนวยความสะดวกทางเกษตร เช่น ศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้าเกษตรเพื่อแสดง จำหน่าย และกระจายสินค้าเกษตรในแต่ละจังหวัดหรือในพื้นที่ท่องเที่ยว เป็นต้น

๖.๒) ผลักดันหลักการลงทุนภาคการเกษตรอย่างรับผิดชอบ (Responsible Agriculture Investment: RAI) โดยให้มีกฎหมายรองรับเพื่อใช้เป็นหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการลงทุนภาคการเกษตรอย่างมีความรับผิดชอบต่อสาขาการเกษตร เพื่อป้องกันปัญหาการแย่งชิงที่ดิน (Land Grabbing) และการเข้าถือครองที่ดินขนาดใหญ่ โดยยึดหลักการสำคัญ ๑๐ ข้อ ตามหลักการระหว่างประเทศเกี่ยวกับการลงทุนภาคการเกษตรอย่างรับผิดชอบ โดยองค์กรระหว่างประเทศ ได้แก่ UNCTAD, FAO, IFAD, World Bank ร่วมจัดทำแล้วเสร็จเมื่อปี ๒๕๕๖ ได้แก่ (๑) มีส่วนร่วมต่อความมั่นคงอาหารและโภชนาการ (๒) มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและเท่าเทียมกัน และการขจัดความยากจน (๓) ส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศและสร้างบทบาทให้สตรี (๔) มีส่วนร่วมและสร้างบทบาทให้เยาวชน (๕) เคารพต่อการครอบครองที่ดิน การทำประมง และการทำป่าไม้ และเข้าถึงแหล่งน้ำ (๖) อนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เพิ่มความยืดหยุ่นและลดความเสี่ยงต่อภัยพิบัติ (๗) เคารพมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และสนับสนุนความหลากหลายทางชีวภาพและนวัตกรรม (๘) ส่งเสริมการเกษตรและระบบอาหารที่ปลอดภัยและดีต่อสุขภาพ (๙) ผนวกรวมโครงสร้างธรรมาภิบาล กระบวนการบริหารจัดการ และกลไกรับเรื่องร้องเรียนที่ทั่วถึงและโปร่งใส และ (๑๐) เข้าถึงและมุ่งเน้นผลกระทบ และส่งเสริมให้มีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่

๗) สนับสนุนการจัดการความเสี่ยงที่จะกระทบต่อพืชผลทางการเกษตร จากการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศ ภัยธรรมชาติ และความผันผวนของราคา โดยสร้างหลักประกันความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น พร้อมทั้งสร้างระบบเตือนภัยทางการเกษตรล่วงหน้า เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ด้วยการ

๗.๑) สร้างระบบประกันภัยพืชผลทางการเกษตรทั้งพืช ประมง และปศุสัตว์ โดยให้ความสำคัญกับการศึกษา วิจัย รูปแบบความเสี่ยงของสินค้าเกษตร และระบบการประกันภัยที่เหมาะสมเพื่อลดความเสี่ยงของเกษตรกร โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับต่อความสามารถในการชำระเบี้ยประกันของเกษตรกร

๓.๒) สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการประกันภัยพืชผลทางการเกษตร เช่น การประเมินเบี้ยประกัน การประเมินความเสียหาย และการชดเชยค่าสินไหมทดแทน รวมถึงสิทธิประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับโดยประชาสัมพันธ์ข้อมูลผ่านสื่อต่างๆ

๓.๓) ผลักดันเกษตรกรให้เข้าสู่ระบบการประกันภัยพืชผลทางการเกษตร โดยระยะแรก ภาครัฐมีมาตรการจูงใจด้วยการสนับสนุนเบี้ยประกันภัยบางส่วน

๓.๔) สนับสนุนมาตรการต่างๆ ที่จำเป็นต่อการจัดการความเสี่ยงที่จะกระทบต่อพืชผลทางการเกษตร อาทิ การใช้เทคโนโลยีช่วยในการคาดการณ์สภาพภูมิอากาศ และการส่งเสริมเกษตรกรทำการเกษตรที่หลากหลาย

๔) ส่งเสริมการค้าชายแดน การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ และความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยมุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือตั้งแต่กระบวนการผลิต การลงทุน และการค้าสินค้าเกษตรระหว่างประเทศ กับเศรษฐกิจภูมิภาคต่างๆ ตลอดจนส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรัฐบาลกับรัฐบาลและขยายต่อไปยังรัฐบาลกับภาคเอกชน ด้วยการ

๔.๑) ส่งเสริมการอำนวยความสะดวกด้านการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยพัฒนาระบบ National Single Window (NSW) และการให้บริการจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) ในสินค้าพืช ประมง และปศุสัตว์ รวมทั้งส่งเสริมการผลิตวัตถุดิบเกษตรในประเทศเพื่อนบ้าน ในกรณีที่ผลผลิตในประเทศมีไม่เพียงพอ แล้วนำมาแปรรูปในพื้นที่ชายแดนและเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน โดยสนับสนุนการทำธุรกิจแปรรูปของสหกรณ์เพื่อส่งออกไปยังประเทศที่สาม เป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ และแก้ไขปัญหาความมั่นคงตามแนวชายแดน

๔.๒) ส่งเสริมการร่วมลงทุน และพัฒนาการเกษตร ภายใต้กรอบข้อตกลงทางเศรษฐกิจของแต่ละภูมิภาค โดยเฉพาะกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ให้เป็นตลาดเดียว และฐานการผลิตร่วม (Single market and production base) มีการแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีองค์ความรู้วิจัยและพัฒนาร่วมกัน

๔.๓) สนับสนุนการแลกเปลี่ยนเครือข่ายการตลาดกับต่างประเทศ เพื่อประโยชน์ต่อการขยายฐานการผลิต การตลาดให้กว้างขึ้น และเพิ่มช่องทางการกระจายสินค้าเกษตรออกสู่ตลาด ก่อให้เกิดการลงทุนร่วมระหว่างภาครัฐบาลกับรัฐบาล ภาครัฐบาลกับเอกชน และภาคเอกชนไทยกับเอกชนต่างประเทศ

๔.๔) ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับคุณประโยชน์ของสินค้าเกษตรไทยให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายไปทั่วโลก

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

๑. วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อส่งเสริมการวิจัย พัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตรแบบบูรณาการ ร่วมกันทั้งของภาครัฐ ภาคเอกชน และเกษตรกร
- ๒) เพื่อผลักดันให้นำผลงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตรไปใช้ประโยชน์
- ๓) เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง

๒. เป้าหมาย

- ๑) งบประมาณด้านงานวิจัย พัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตรเพิ่มขึ้นร้อยละ ๕ ต่อปี
- ๒) ผลงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตรที่นำไปใช้ประโยชน์ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ ๕ ต่อปี
- ๓) มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตร และถูกนำไปประยุกต์ใช้เพิ่มขึ้น ร้อยละ ๕ ต่อปี
- ๔) เกษตรกรและผู้ให้บริการสามารถเข้าถึงข้อมูลผ่านช่องทางของระบบสารสนเทศการเกษตร เพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ ๑๐ ต่อปี

๓. ตัวชี้วัด

- ๑) งบประมาณเพื่องานวิจัย พัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตร ต่อปีงบประมาณ ประจำปีของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- ๒) จำนวนผลงานด้านวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตรถูกนำไปใช้ประโยชน์
- ๓) จำนวนเกษตรกรและผู้รับบริการที่ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรม สามารถ นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้
- ๔) จำนวนผู้ใช้บริการจากระบบสารสนเทศการเกษตร

๔. แนวทางการพัฒนา ๓ แนวทาง

- ๑) ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตร ด้วยการ
 - ๑.๑) ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมการเกษตรตั้งแต่ระดับการผลิต การแปรรูป และการตลาดในเชิงบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถาบันเกษตรกร หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน หรือสถาบันการศึกษา โดยใช้ศาสตร์ด้านต่างๆ มาสนับสนุน การวิจัยและพัฒนา อาทิ กระบวนการทางชีวภาพ ชีวโมเลกุล เทคโนโลยีสมัยใหม่ การใช้พลังงาน แสงอาทิตย์ (solar cell) การวิจัยจุลชีววิทยา รวมถึงกระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การเพิ่มมูลค่า สินค้าเกษตร และการสร้างคุณค่าสินค้าที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้งาน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไป

ประยุกต์ใช้ในพื้นที่ได้อย่างแท้จริงและสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการศึกษาวิจัยด้านเศรษฐกิจการเกษตร เพื่อนำผลการวิจัยมาแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ

๑.๒) สนับสนุนงบประมาณเพื่อการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมการเกษตร ทั้งในด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด โดยให้ความสำคัญกับงานวิจัยเชิงนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ เทคโนโลยีสมัยใหม่และเทคโนโลยีชีวภาพ เพื่อช่วยในการผลิตสินค้าเกษตร พัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารและผลิตภัณฑ์ที่ไม่ใช่อาหารตามความต้องการของตลาด เช่น การวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อทดแทนแรงงานภาคเกษตร นวัตกรรมเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุทำการเกษตร เทคโนโลยีและเครื่องจักรกลการเกษตรเพื่อจัดการผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยว (Post-harvest Management) การผลิตยาสมุนไพรรักษาโรค เป็นต้น

๑.๓) สร้างนักวิชาการด้านการวิจัยการเกษตรรุ่นใหม่ และพัฒนาศักยภาพนักวิชาการวิจัยการเกษตรในปัจจุบัน โดยสนับสนุนทุนการศึกษาต่อ ทุนฝึกอบรม เพื่อการวิจัยทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งสนับสนุนการปฏิรูประบบแรงจูงใจและเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพ (Career Path) ของนักวิชาการด้านการวิจัยการเกษตรในระบบราชการ เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนนักวิชาการ

๑.๔) สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของภาคการเกษตรร่วมกันในกลุ่มประเทศอาเซียน รวมทั้งสร้างเครือข่ายของภาคส่วนต่างๆ เพื่อให้มีการดำเนินงานอย่างเป็นหุ้นส่วนกันและเกิดประโยชน์ร่วมกัน โดยเฉพาะการวิจัยพัฒนาสินค้าเกษตรหลักในภูมิภาคอาเซียน เช่น ข้าว ยางพารา ปาล์มน้ำมัน เป็นต้น

๑.๕) สนับสนุนการกำหนดกรอบงานวิจัยและสร้างนวัตกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการในระดับท้องถิ่น และสนับสนุนการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานที่สามารถใช้ประโยชน์ และเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ส่งเสริมการจดสิทธิบัตรและทรัพย์สินทางปัญญาด้านการเกษตรที่เกษตรกรประดิษฐ์หรือคิดค้นขึ้นเอง

๑.๖) ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้รู้/นักวิจัยในท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการทำวิจัยและสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการเกษตร รวมถึงสนับสนุนงานวิจัยเชิงปฏิบัติการร่วมกับเยาวชน เกษตรกรรุ่นใหม่ และสถาบันการศึกษาในพื้นที่

๑.๗) สนับสนุนงานวิจัยด้านเทคโนโลยีชีวภาพ (Biotechnology) เพื่อการปรับปรุงพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ให้มีคุณสมบัติตามความต้องการ เช่น ให้ผลผลิตสูง ทนทานต่อสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม อาทิ ดินเปรี้ยว ดินเค็ม แห้งแล้ง น้ำท่วม ตลอดจนสนับสนุนงานวิจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อผลิตผลทางการเกษตร

๒) พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศการเกษตรและเชื่อมโยงข้อมูลอย่างเป็นระบบ ด้วยการ

๒.๑) บริหารจัดการฐานข้อมูลการเกษตรให้เป็นระบบ ครบถ้วน ทันสมัยตลอดเวลา จัดเก็บ และเรียกใช้ได้ง่าย เช่น ข้อมูลเชิงรุกเพื่อบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Agri-Map)

๒.๒) สนับสนุนและพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศการเกษตร เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารด้านการตลาดและความต้องการผลผลิตทางการเกษตร มีการไหลเวียนและกระจายไปสู่เกษตรกรผู้ผลิตอย่างทั่วถึง และทันต่อเหตุการณ์ เพื่อให้เกษตรกรสามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารในการวางแผนการผลิตให้สัมพันธ์กับฤดูกาลและความต้องการของผู้บริโภค (Demand Driven)

๒.๓) บริหารจัดการช่องทางการสื่อสารเพื่อให้เกษตรกรและผู้ให้บริการสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่ถูกต้องเป็นปัจจุบันได้ง่ายและสะดวกรวดเร็ว อาทิ การจัดทำเป็น Application ระบบการเรียนรู้ทางอิเล็กทรอนิกส์ (E - Learning) รายการโทรทัศน์ด้านการเกษตร การเผยแพร่ข้อมูลผ่านอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ศูนย์เรียนรู้ในชุมชน ตู้ประชาสัมพันธ์ (Kiosk) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และศูนย์ปฏิบัติการเศรษฐกิจการเกษตร และเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network)

๒.๔) สนับสนุนการถ่ายทอดความรู้การขายสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ผ่านระบบอีคอมเมิร์ซ เพื่อให้ความรู้ คำปรึกษาแนะนำแก่เกษตรกร สถาบันเกษตรกร ผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรขนาดกลางและขนาดย่อม ในการดำเนินธุรกิจตลาดอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งจัดทำโครงการนำร่องการขายผลผลิตผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม

๓) ส่งเสริมการนำงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์ ด้วยการ

๓.๑) สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานในระดับจังหวัด ภูมิภาค และสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อรวบรวมผลงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตร โดยจัดหาสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกรและผู้สนใจทั่วไปเข้ามาศึกษาและนำผลงานไปใช้ประโยชน์

๓.๒) สนับสนุนความร่วมมือกับผู้ประกอบการภาคเอกชนในการนำผลงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมทางการเกษตรไปผลิตเพื่อจำหน่ายให้เกษตรกรและผู้สนใจในราคาที่เหมาะสม ช่วยลดต้นทุนการผลิตและลดการนำเข้าเครื่องจักรกลการเกษตรจากต่างประเทศ

๓.๓) สนับสนุนการพัฒนาเกษตรกร ปราชญ์ชาวบ้าน หรือชุมชนต้นแบบสถาบันเกษตรกรในการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตรที่ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นเองมาใช้ประโยชน์ เพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ รวมทั้งสนับสนุนการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตรมาใช้ในระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหม่เพื่อลดต้นทุน ตลอดจนพัฒนาระบบการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อเข้าสู่การทำฟาร์มที่มีความแม่นยำสูง (Precision Farming) เป็นการควบคุมต้นทุนการผลิต การใช้ทรัพยากร และการตลาด โดยใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยในการควบคุมการใช้น้ำ การใส่ปุ๋ย การป้องกันโรค แมลงศัตรูพืช เทคนิคการผลิตผสมพันธุ์ และการเก็บเกี่ยว เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๑. วัตถุประสงค์

เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืนทั้งในแง่ของการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒. เป้าหมาย

- ๑) พื้นที่ดินได้รับการจัดการและฟื้นฟู ๑๒,๕๐๐,๐๐๐ ไร่ ในปี ๒๕๖๔
- ๒) พัฒนาและฟื้นฟูแหล่งน้ำในไร่นาปีละไม่น้อยกว่า ๔๕,๐๐๐ แห่ง และแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำปีละไม่น้อยกว่า ๓๐๐ แห่ง
- ๓) พื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าปีละ ๓๕๐,๐๐๐ ไร่

๓. ตัวชี้วัด

- ๑) จำนวนพื้นที่ดินที่ได้รับการจัดการและฟื้นฟู
- ๒) จำนวนแหล่งน้ำในไร่นาและแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำที่ได้รับการพัฒนาและฟื้นฟู
- ๓) จำนวนพื้นที่ชลประทาน

๔. แนวทางการพัฒนา ๕ แนวทาง

- ๑) **ฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตร** ด้วยการ
 - ๑.๑) ปรับปรุง พื้นที่และอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตร อาทิ ดิน น้ำ ทรัพยากรทางทะเล ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการเกษตรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดความคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ รวมทั้งสนับสนุนกิจกรรมการเกษตรแบบยั่งยืนหรือเกษตรเชิงอนุรักษ์เพื่อคงความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ
 - ๑.๒) ส่งเสริมการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชและสัตว์ทั้งในแหล่งอนุรักษ์และแหล่งที่อยู่ตามธรรมชาติให้คงอยู่อย่างยั่งยืน เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ ตลอดจนสนับสนุนการทำประมงแบบยั่งยืน การบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งและประมงน้ำจืด
 - ๑.๓) สร้างจิตสำนึกให้เกษตรกรเห็นคุณค่าในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตร
- ๒) **ส่งเสริมการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม** ด้วยการ
 - ๒.๑) ส่งเสริมการทำเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยจัดระบบการจัดการของเสียจากฟาร์มเกษตร ระบบการผลิต การแปรรูปสินค้าเกษตรและอาหาร สร้างความตระหนักให้เกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องดำเนินกิจกรรมการผลิตด้วยความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม สร้างความตระหนักรู้ตามหลักวิชาการในการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสนับสนุนความรู้ด้านวิชาการให้เกษตรกร/กลุ่มเกษตรกร

๒.๒) ส่งเสริม และถ่ายทอดเทคโนโลยีการทำเกษตรแบบยั่งยืนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ให้กับเกษตรกร สถาบันเกษตรกร และผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร เช่น การเกษตรคาร์บอนต่ำ การเกษตรสีเขียว และการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice: GAP) เป็นต้น

๒.๓) สร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการลดปริมาณการใช้สารเคมีการเกษตร การส่งเสริม การเกษตรปลอดสารพิษให้แก่เกษตรกร การควบคุมกำกับดูแลการใช้สารเคมีการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช พร้อมทั้งเร่งรัดการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ธรรมชาติเพื่อทดแทน สารเคมีการเกษตร และให้มีการขยายผลในเชิงพาณิชย์อย่างกว้างขวางให้แก่เกษตรกร

๒.๔) ส่งเสริมการนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เช่น แกลบ เปลือกและเมล็ด กลับมาแปรรูป เป็นพลังงานทดแทน/พลังงานชีวภาพเพื่อใช้ในระดับครัวเรือนและชุมชน หรือแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ เช่น เฟอร์นิเจอร์ เครื่องประดับ เป็นต้น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ลดปริมาณขยะมูลฝอยและรักษาสิ่งแวดล้อม

๒.๕) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร รวมทั้งผู้ประกอบการธุรกิจ เกษตร ผลิตหรือประกอบธุรกิจการเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยนำหลักการสีเขียว (Green) มาใช้ ในโซ่อุปทานตั้งแต่การเลือกใช้วัตถุดิบสีเขียว (Green Material) การจัดซื้อสีเขียว (Green Purchasing) การผลิตสีเขียว (Green Production) การบรรจุภัณฑ์สีเขียว (Green Packing) การตลาดสีเขียว (Green Markets) การสร้างตราสินค้าสีเขียว (Green Branding) และการขนส่งสีเขียว (Green Logistics)

๓) บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ด้วยการ

๓.๑) พัฒนาการบริหารจัดการพื้นที่ชลประทาน โดยการ

(๑) เพิ่มปริมาณน้ำ แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร โดยพัฒนาระบบการบริหารจัดการน้ำ ตามสภาพของพื้นที่อย่างทั่วถึงและครอบคลุมพื้นที่การเกษตร และสร้างเป็นเครือข่ายชลประทาน ที่สมบูรณ์ รวมทั้งศึกษาความเป็นไปได้ในการผันน้ำจากแหล่งน้ำระหว่างประเทศ เช่น แม่น้ำสาละวิน มาใช้เพื่อการชลประทานภายในประเทศ

(๒) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำตลอดลุ่มน้ำ ทั้งแหล่งน้ำต้นน้ำ สร้างแก้มลิง ระบบส่งน้ำแบบท่อ การใช้น้ำชลประทาน และการลดอัตราสูญเสียการใช้น้ำ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

(๓) ปรับปรุง ซ่อมแซม ดูแลแหล่งน้ำและพื้นที่ชลประทานที่มีอยู่แล้วให้ใช้ประโยชน์ ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ บริหารจัดการเก็บกักน้ำที่ไหลออกจากระบบชลประทานให้คงอยู่ในพื้นที่ เพื่อลดการสูญเสีย

๓.๒) เพิ่มและปรับปรุงแหล่งน้ำขนาดเล็กในไร่นา และแหล่งน้ำชุมชน โดยการ

(๑) ส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการแหล่งน้ำในระดับไร่นาของเกษตรกร ให้สอดคล้องกับลักษณะทางกายภาพของดิน ภูมิประเทศ ขนาดพื้นที่ เพื่อให้เกษตรกรมีแหล่งน้ำไว้ใช้ตลอดปี

(๒) สร้างแหล่งน้ำชุมชน และระบบจัดการแหล่งน้ำชุมชนแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ การเกษตร รวมถึงการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกต้นไม้และปลูกป่าโดยชุมชนและเพื่อชุมชน

๓.๓) เพิ่มประสิทธิภาพของการปฏิบัติการฝนหลวง เพื่อบรรเทาปัญหาภัยแล้ง ภัยพิบัติ และสร้างความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่เกษตรกรรมและป่าไม้ โดย

(๑) เพิ่มศูนย์ปฏิบัติการฝนหลวง เพื่อบรรเทาปัญหาภัยแล้ง ภัยพิบัติ และการสร้างความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่เกษตรกรรมและป่าไม้

(๒) เพิ่มประสิทธิภาพของการปฏิบัติการฝนหลวงโดยบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการส่งเสริมเครือข่ายอาสาสมัครฝนหลวงในการช่วยเหลือและสนับสนุน การกิจปฏิบัติการฝนหลวง

(๓) ศึกษาวิจัยและพัฒนาด้านการตัดแปรสภาพอากาศ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการปฏิบัติการฝนหลวงในการบรรเทาปัญหาภัยแล้ง และภัยพิบัติ

๓.๔) ศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบการลงทุนร่วมระหว่างภาครัฐกับเอกชนต่างประเทศ และสนับสนุนให้เกิดการลงทุนในระบบบริหารจัดการน้ำ เช่น การบริหารจัดการน้ำต้นทุน เทคโนโลยี การพัฒนาแหล่งน้ำใหม่ๆ ระบบชลประทานน้ำหยด เป็นต้น

๔) บริหารจัดการพื้นที่ทำกินทางการเกษตร ด้วยการ

๔.๑) บริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรมตามความเหมาะสมของชนิดพืช ปศุสัตว์ ประมง ให้สอดคล้องกับลักษณะดิน น้ำ อากาศ อุณหภูมิ แสงแดด หรือบริหารจัดการเขตเกษตรเศรษฐกิจ (Zoning)

๔.๒) ส่งเสริมการจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ให้เกษตรกรมีที่ดินทำกินที่มีศักยภาพการผลิต เข้าถึงแหล่งน้ำ และมีระบบสาธารณูปโภคที่เอื้ออำนวยต่อการขนส่งปัจจัยการผลิตและกระจายผลผลิตไปสู่ผู้บริโภค

๔.๓) สนับสนุนที่ดินเพื่อทำการเกษตรแก่เกษตรกรที่ขาดแคลนที่ดินทำกิน กระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรมและดำเนินการให้เกษตรกรมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิในที่ดินเพื่อประกอบเกษตรกรรม อย่างทั่วถึง โดยสนับสนุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมให้ได้มาซึ่งที่ดินทั้งของรัฐและเอกชนที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์หรือใช้ประโยชน์ไม่คุ้มค่า เพื่อให้เกษตรกรและผู้ยากจนได้ใช้ประโยชน์อย่างทั่วถึง

๔.๔) สนับสนุนการออกกฎหมายคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อแก้ปัญหาและลดการสูญเสีย กรรมสิทธิ์ที่ดินของเกษตรกร โดยสนับสนุนแนวคิดเรื่องธนาคารที่ดิน โฉนดชุมชน ให้เป็นหนึ่งในเครื่องมือปฏิรูปที่ดินและกระจายการถือครองที่ดิน เพื่อช่วยให้เกษตรกรมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และให้ชุมชนเป็นกลไกหลักในการดูแลรักษาและพัฒนาที่ดินร่วมกับรัฐ

๕) สร้างภูมิคุ้มกันทางการเกษตรต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change)

ด้วยการ

๕.๑) จัดทำแผนที่ความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่สามารถแสดงพื้นที่การเกษตรที่อาจได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยเตรียมการแก้ปัญหา จากชุมชน และจัดทำแผนร่วมกับชุมชนในการแก้ปัญหา เช่น แผนที่พื้นที่เสี่ยงน้ำท่วม ภัยแล้ง ดินถล่ม น้ำเค็มรุกกล้า การแพร่กระจายโรคพืชและสัตว์ เป็นต้น รวมทั้งจัดทำการศึกษาประเมินความเสี่ยง (Vulnerability Assessment) ของพื้นที่เกษตรและพื้นที่ชายฝั่ง โดยมีการปรับข้อมูลความเสี่ยงและความเปราะบางให้ทันสมัยเพื่อสามารถใช้ประโยชน์ในการจัดทำแผนการปรับตัว (Adaptation plan) ของภาคการเกษตร ต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

๕.๒) สร้างระบบเตือนภัยการใช้พื้นที่ทางการเกษตร และระบบเตือนภัยล่วงหน้า (Early warning system) ต่อความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ เพื่อใช้ประโยชน์ในการเฝ้าระวังและวางแผนรับมือเหตุฉุกเฉิน (Contingency plan) อันเกิดจากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ โดยให้ความสำคัญกับการศึกษาวิจัย และพัฒนาแบบจำลองพยากรณ์ และคาดการณ์ภูมิอากาศรายฤดูกาล (Seasonal) เพื่อการวางแผนการผลิตทางการเกษตรและการจัดการทรัพยากรน้ำ รวมทั้งให้ความสำคัญกับการประเมินผลกระทบ (Impact Assessment) ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) ระบบสนับสนุนการตัดสินใจ และการจัดการข้อมูล เพื่อทำให้ระบบเตือนภัยล่วงหน้าสามารถส่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับตัวและลดผลกระทบไปสู่เกษตรกร ผู้ประกอบการ หน่วยงานภาครัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๕.๓) สนับสนุนการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการปรับปรุงพันธุ์พืชและสัตว์ที่ทนทานต่อความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ เช่น พันธุ์พืชที่ทนต่อภาวะน้ำแล้ง-น้ำท่วม พันธุ์พืชที่ต้านทานต่อโรคพืช เป็นต้น เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและเพิ่มความสามารถในการลดผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

๕.๔) สนับสนุนการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมการจัดการระบบเกษตรที่ช่วยลดผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงและความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ เช่น เทคโนโลยีการเกษตร เพื่อการทำฟาร์มที่มีความแม่นยำสูง (Precision Farming) การใช้ระบบสำรวจข้อมูลระยะไกล (Remote Sensing) ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และระบบการจัดการน้ำภายในฟาร์ม เป็นต้น รวมทั้งถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรที่มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ และอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตร เช่น การเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ระบบเกษตรผสมผสาน (Integrated Farming System) การปลูกพืชสลับ การปลูกพืชหมุนเวียน วนเกษตร การเกษตรตามแนวทางปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง และการเกษตรที่ลดการใช้น้ำ หรือใช้น้ำน้อย เป็นต้น การนำภูมิปัญญาไทยที่เหมาะสมมาใช้ประกอบการตัดสินใจวางแผนการเพาะปลูกและเพาะเลี้ยงสัตว์ ภายใต้สถานการณ์ที่มีความแปรปรวนอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๕.๕) สร้างกลไกและมาตรการที่ลดผลกระทบโดยกระจายความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น ระบบประกันภัยภูมิอากาศเกษตร การบริหารจัดการความเสี่ยงภูมิอากาศด้านการผลิตและการตลาด และตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ

๑. วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานแบบบูรณาการทั้งด้านบุคลากรการเกษตรภาครัฐและกระบวนการทำงานให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีธรรมาภิบาล โปร่งใส และตรวจสอบได้
- ๒) เพื่อพัฒนาและปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบให้มีความทันสมัย ถูกต้อง และเป็นธรรม สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

๒. เป้าหมาย

- ๑) ปรับปรุงโครงสร้างของส่วนราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ๑๕ ส่วนราชการ ภายในปี ๒๕๖๔
- ๒) จัดทำกฎหมายใหม่ ๕ ฉบับ และปรับปรุงกฎหมายที่มีอยู่เดิม ๑๒ ฉบับ ภายในปี ๒๕๖๔

๓. ตัวชี้วัด

- ๑) จำนวนส่วนราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่มีการปรับปรุงโครงสร้าง
- ๒) จำนวนกฎหมายที่ได้รับการจัดทำใหม่ แก้ไข และปรับปรุง

๔. แนวทางการพัฒนา ๒ แนวทาง

๑) พัฒนาบุคลากรการเกษตรภาครัฐ ปรับปรุงโครงสร้างส่วนราชการ และกระบวนการทำงาน ด้วยการ

๑.๑) พัฒนาบุคลากรการเกษตรภาครัฐให้เป็นผู้มืออาชีพ (Smart Officers / Smart Researchers) พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงจากทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยส่งเสริมและปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และสร้างวินัย สนับสนุนการฝึกอบรม เรียนรู้เพิ่มทักษะในการปฏิบัติงาน ปรับบทบาทภาครัฐจากผู้วางแผนและผู้ปฏิบัติมาเป็นผู้ให้การสนับสนุนแก่ภาคการเกษตร โดยเฉพาะบุคลากรที่ใกล้ชิดกับเกษตรกร ต้องรู้จริง สามารถให้คำแนะนำแก่เกษตรกรในพื้นที่ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรอย่างประจักษ์แจ้งตามหลักฐานทางวิชาการ รวมถึงมีแผนการสร้างบุคลากรทดแทนเพื่อรองรับอัตรากำลังที่จะเกษียณอายุ

๑.๒) พัฒนาระบบการทำงาน โดยเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้แก่ข้าราชการ ปรับปรุงโครงสร้างการทำงานที่ซ้ำซ้อน พัฒนาระบบควบคุมภายในให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน วิเคราะห์การจัดสรรงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งสนับสนุนการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมและบูรณาการในระดับพื้นที่ ส่งเสริมการกระจายอำนาจการตัดสินใจสู่ระดับท้องถิ่น ตลอดจนเชื่อมโยงการทำงานกับกระทรวงอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเพิ่มบทบาทการลงทุนของภาคเอกชน และบทบาทของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

๒) **ปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร** ให้มีความทันสมัย ถูกต้อง และเป็นธรรม สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ด้วยการ

๒.๑) พัฒนากฎหมายใหม่ และปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่มีอยู่เดิมให้เกิดความเหมาะสมและ สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม สามารถคุ้มครองผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างถูกต้องและ เป็นธรรม โดยเฉพาะการคุ้มครองสิทธิของเกษตรกร เพื่อรองรับกฎกติกาใหม่ และผลักดันกฎหมายใหม่ๆ ที่มีความจำเป็น เช่น สวัสดิการเกษตรกร การคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม กฎระเบียบข้อบังคับในเรื่องเกษตร พันธะสัญญา ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ “การขายฝาก” ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการสูญเสียที่ดิน ทำกินของเกษตรกร เป็นต้น รวมทั้งแก้ไขกฎหมายให้เป็นไปตามหลักสากล เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการค้า และการลงทุนกับต่างประเทศ ด้วยการปรับปรุง/แก้ไขกฎหมาย กฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคทางการค้าและการลงทุน ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เช่น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำประมงผิดกฎหมาย (IUU) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนภาคการเกษตรอย่างรับผิดชอบ (Responsible Agriculture Investment – RAI) เป็นต้น

๒.๒) บังคับใช้กฎหมายให้มีความเป็นธรรมและทั่วถึง สนับสนุนการบังคับใช้กฎหมาย อย่างเคร่งครัด เช่น กฎหมายด้านมาตรฐานสินค้าเกษตร กฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมคุณภาพ ปัจจัยการผลิตทางการเกษตร รวมทั้งเพิ่มการใช้กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (Rules of Origin: ROO) เพื่อประโยชน์ในการอ้างอิงที่มาของสินค้า เป็นต้น

ส่วนที่ ๔

กระบวนการขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติ

ส่วนที่ ๔

กระบวนการขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติ

๔.๑ กลไกการขับเคลื่อนแผนพัฒนาการเกษตร

๔.๑.๑ ระดับนโยบาย

เพื่อให้การขับเคลื่อนแผนพัฒนาการเกษตรในภาพรวมของประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล จึงอาศัยกลไกระดับนโยบายผ่านคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ซึ่งมีปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธานกรรมการ รองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ๔ ท่าน เป็นรองประธานกรรมการ ผู้แทนหน่วยงานนอกสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ภาคเอกชน สภาเกษตรกรแห่งชาติ หัวหน้าส่วนราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นกรรมการ เลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เป็นกรรมการและเลขานุการ และผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดยุทธศาสตร์ มาตรการ แนวทาง และทิศทาง การพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ให้สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้ภาคการเกษตรมีการเจริญเติบโตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน พิจารณาและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับร่างแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) และแต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อปฏิบัติหน้าที่ได้ตามความจำเป็นและเหมาะสม

๔.๑.๒ ระดับปฏิบัติการ

อาศัยอำนาจคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตร ภายใต้แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) โดยมีรองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ได้รับมอบหมาย เป็นประธานอนุกรรมการ หัวหน้าผู้ตรวจราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นรองประธานอนุกรรมการ ผู้แทนส่วนราชการในและนอกสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ผู้แทนสภาเกษตรกรแห่งชาติ ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เป็นอนุกรรมการ และผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ มีอำนาจหน้าที่ ในการกำหนดแผนงาน ทบทวนแผนงาน/โครงการรายปีให้เป็นไปอย่างบูรณาการ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ตัวชี้วัดของยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาการเกษตร ส่งต่อแผนงาน/โครงการดังกล่าวสู่การขับเคลื่อนการดำเนินงานในระดับพื้นที่ของหน่วยงานต่างๆ โดยมีกลไก

คณะกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัด ซึ่งมีระบบสั่งการแบบเบ็ดเสร็จ (Single command – SC) เป็นหน่วยบูรณาการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติงาน

๔.๒ การแปลงแผนพัฒนาการเกษตรไปสู่การปฏิบัติ

ส่วนราชการระดับกรมในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์รายละเอียดยุทธศาสตร์ และแนวทางการพัฒนาเพื่อกำหนดแผนงาน/โครงการสำคัญที่สามารถสนับสนุนให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาในแต่ละยุทธศาสตร์ โดยนำแผนงาน/โครงการดังกล่าวไปจัดทำคำของบประมาณประจำปี เพื่อส่งต่อสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ ทั้งนี้ แผนงาน/โครงการสำคัญจะต้องเป็นไปตามกรอบการเสนอของบประมาณประจำปี ๒ มิติ คือ

๑) **แผนงาน/โครงการตามภารกิจพื้นฐาน (Function) ของหน่วยงาน** เป็นแผนงานที่ดำเนินการตามหน้าที่ความรับผิดชอบเป็นปกติประจำตามกฎหมายจัดตั้งหน่วยงานนั้นๆ ซึ่งมีลักษณะงานและปริมาณงานที่ชัดเจนต่อเนื่อง

๒) **แผนงาน/โครงการตามยุทธศาสตร์สำคัญของรัฐบาล (Agenda)** เป็นแผนงานที่ดำเนินการตามหน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายในเชิงนโยบาย ที่ต้องการผลักดันหรือเห็นความสำคัญในช่วงระยะเวลาหนึ่ง โดยกำหนดประเด็น (issue) ที่ต้องอาศัยการบูรณาการจากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเป็นแผนงาน/โครงการสำคัญ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

ทั้งนี้ ภายใต้แผนพัฒนาการเกษตรฉบับนี้ ได้มีการกำหนดแผนงาน/โครงการสำคัญตามประเด็นยุทธศาสตร์สำคัญไว้ภายใต้แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ดังนี้

ยุทธศาสตร์	แผนงาน / โครงการสำคัญ	หน่วยงานรับผิดชอบ
ยุทธศาสตร์ที่ ๑ สร้างความเข้มแข็ง ให้กับเกษตรกรและ สถาบันเกษตรกร	๑. พัฒนาเกษตรกรด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๒. เกษตรกรสู่ธุรกิจเกษตร ๓. พัฒนาเกษตรกรรายยั่งยืน ๔. เกษตรอินทรีย์ ๕. พัฒนาและส่งเสริมเครือข่ายสถาบันเกษตรกร ๖. ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ๗. ธนาคารสินค้าเกษตร	กษ. / ศช. / พจน. / สช. / สภาเกษตรกรแห่งชาติ / สภาหอการค้า แห่งประเทศไทย / สภาอุตสาหกรรม แห่งประเทศไทย
ยุทธศาสตร์ที่ ๒ เพิ่มประสิทธิภาพ การบริหารจัดการสินค้า เกษตรตลอดโซ่อุปทาน	๑. พัฒนาคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร ๒. บริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน ๓. ส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ๔. ส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลการเกษตรทดแทน แรงงานเกษตร	กษ. / กก. / อก. / พจน. / สช. / พน.

ยุทธศาสตร์	แผนงาน / โครงการสำคัญ	หน่วยงานรับผิดชอบ
	๕. สร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร ๖. เสริมสร้างความเข้มแข็งศูนย์กลางเมล็ดพันธุ์ประเทศไทย ๗. จัดการความเสี่ยงที่จะกระทบต่อสินค้าเกษตร ๘. บริหารจัดการด้านการเกษตรในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ	
ยุทธศาสตร์ที่ ๓ เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม	๑. เสริมสร้างระบบการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตร ๒. ปรับปรุงพันธุ์พืช ปศุสัตว์ ประมง ๓. บูรณาการสถาปัตยกรรมข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดการใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นระบบ	กษ. / วท. / สถาบันการศึกษา*
ยุทธศาสตร์ที่ ๔ บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน	๑. จัดการทรัพยากรดินเพื่อความยั่งยืน ๒. บริหารจัดการการใช้สารเคมีการเกษตรทั้งระบบ ๓. บริหารจัดการน้ำและเพิ่มพื้นที่ชลประทาน ๔. จัดการปัญหาที่ดินทำกิน ๕. สร้างภูมิคุ้มกันทางการเกษตรต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ๖. แก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย ๗. บริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning)	กษ. / พน. / ทส. / วท.
ยุทธศาสตร์ที่ ๕ พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ	๑) ปรับโครงสร้างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ๒) พัฒนาบุคลากรภาครัฐ ๓) ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและกฎระเบียบ	กษ. / ยช.

หมายเหตุ: แผนงาน/โครงการสำคัญอาจมีการเพิ่มเติม/ปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายของแผนและเป็นไปตามบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

๔.๓ การติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน

การติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการเกษตร ซึ่งมีเป้าหมายและตัวชี้วัดที่ชัดเจน มีการติดตามและประเมินผลใน ๓ ระดับ ได้แก่

๑) การติดตามการปฏิบัติงาน เป็นการรวบรวมและติดตามแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมประจำปีงบประมาณ ภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการเกษตร ซึ่งจะดำเนินการในช่วงต้นปีงบประมาณ เพื่อรายงานความคืบหน้าของแผนปฏิบัติงานเสนอต่อผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง

๒) การติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน เป็นการติดตามผลการปฏิบัติงานรายปีเพื่อรับทราบผลการดำเนินงานของหน่วยงานบูรณาการที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงเกษตร

และสหกรณ์ ซึ่งจะดำเนินการในช่วงสิ้นปีงบประมาณ รวมทั้งจัดประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการเกษตร เพื่อรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี พร้อมทั้งเตรียมจัดทำแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมปีถัดไป

๓) การติดตามประเมินผลการพัฒนากิจการเกษตรในระยะครึ่งแผน เป็นการใช้ระบบตรวจราชการเป็นเครื่องมือ หรือกลไกในการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ โดยจะติดตามโครงการอย่างใกล้ชิด เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไข และใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเพื่อจัดทำงบประมาณปีถัดไป

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

www.moac.go.th